

«Begrepet Holtfodt»

**Mannlighet & militær maskulinitet hos
forsvarsminister Christian Theodor Holtfodt**

Karl Even Selvig
Våren 2018

 Universitetet
i Stavanger

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Lektorprogram i humanistiske fag	Vårsemesteret, 2018 Åpen
Forfatter: Karl Even Selvig	Karl Even Selvig (signatur forfatter)
Veileder: Roald Berg	
Tittel på masteroppgaven: «Begrepet Holtfodt»: Mannlighet & militær maskulinitet hos forsvarsminister Christian Theodor Holtfodt Engelsk tittel: "The term Holtfodt": Manliness & Military Masculinity in Reference to Defence Minister Christian Theodor Holtfodt	
Emneord: Mannlighet Maskulinitet Iscenesettelse Militær maskulinitet Maskulin makt Første verdenskrig	Antall ord: 27536 + vedlegg/annet: 0 Stavanger, 18.05.2018

Denne avhandlingen er sluttresultatet av mitt studium for å bli lektor. Det har vært meget givende prosess som har gitt meg innsikt i mannlighetsteori, men aller mest lært meg verdien av gode tilbakemeldinger. Jeg er så heldig som har flere rundt meg som har kunne bidratt til arbeide, både med selve avhandlingen og ved siden av. Dere har alle min dypeste takknemlighet.

Takk til Christian som gav meg husly og lot meg forstyrre hverdagen da jeg jaktet på empiri i Riksarkivet i Oslo.

Takk til Hans Tore, du og Holtfodt deler entusiasmen for punktum og komma.

Takk til samboeren min Kristine som holdt ut med meg selv når frustrasjonen var høy og tidspresset sto på.

Takk til Anja og Elin for deres verdifulle innspill og bidrag.

Takk til medstudentene mine. Dere har vært med å gi meg motivasjon til å stå opp tidlig og jobbe til sent. Samt støttet når frustrasjon og fortvilelse tok over. Det hjelper når vi er flere om det.

Til slutt har jeg spart min største takk til min veileder ved Universitetet i Stavanger, Roald Berg. Du har virkelig lyst opp løypen for meg og fått meg i gang i god tid. Avhandlingen ville ikke vært den samme uten dine bidrag.

Selv om det er mitt navn som står på forsiden har dere alle vært med å gjøre denne avhandlingen til det den er i dag.

Takk.

Det du er i ferd med å lese, er en studie av en norsk forsvarsministers mannlighet som kommer til uttrykk i et utdrag av aviser, en stortingsdebatt og brev forfattet mellom 1920-1928. Christian Theodor Holtfodt brukte først og fremst sin rolle som politiker og militær mann til å uttrykke sin mannlighet. Han var svært opptatt av Forsvaret og vernet om Norges nøytralitet. Holtfodt ble ansett som en militarist og hans etternavn ble av sosialdemokrat Alf Mjøen definert som et begrep, synonymt med militarisme. Hvorvidt Holtfodt faktisk var militarist er åpent for drøfting. Det fantes mange som mente det, slik fremkommer det tydelig i analysen av stortingsinnstillingen fra 4. mars 1918.. Det var først og fremst hans militære maskulinitet som kom til uttrykk i denne avhandlingen. Mannlighet og herunder maskulinitet setter sine krav til korrekt maskulin adferd. De som ikke møtte disse kravene sto i fare for å falle innad i sin maskuline gruppe. Denne måten å spille ut sitt kjønn på er ikke noe som er gitt og beholdt ved fødsel. Alle menn, til og med Holtfodt var konstant nødt til å bevise sin mannlighet ovenfor omverdenen.

I tiden denne avhandlingen ble skrevet var mediebildet preget av «Me too» kampanjen. En kampanje som oppfordret kvinner å stå frem hvis de hadde opplevd voldtekt eller seksuell trakassering. Kampanjen avdekket at flere menn i maktposisjoner har misbrukt sin makt ovenfor kvinner. Dette førte igjen til at media og samfunnet reagerte sterkt og fratok flere menn stillingene de hadde misbrukt samtidig som de ble svartmalt i media. Min observasjon er at i lys av min studie av mannlighet er det en del som har endret seg. Kvinner og menn er mer likestilt enn de var under første verdenskrig. Samtidig ser vi at misbruk av makt kan føre til et fall i mannligheten. Voldtekt og trakassering er også brudd med forventet karakter til menn, like mye nå som da. Men som «Me too» kampanjen viser står en manns ære og karakter under vurdering like mye i dag som det gjorde i tiden Holtfodt var forsvarsminister.

Innhold

1. Introduksjon	1
1.1 Tema	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Litteratur og tidligere forskning	4
1.4 Avgrensning	7
1.5 Disposisjon	8
2. Teorikapittel – Mannlighet: maskulinitet, makt og iscenesettelse	9
2.1 Mannlighet	9
2.2 Maskulinitet	10
2.2.1 Hegemonisk maskulinitet	11
2.2.2 Moderne maskulinitet	12
2.3 Makt	14
2.4 Iscenesettelse	16
2.5 Teori oppsummering	18
3. Metode	19
3.1 Analyseredskap	20
3.2 Fremgangsmåte	21
3.3 Empirien	22
4. Analyse	25
4.1 Holtfodt i media	25
4.1.1 Holtfodts artikkel i <i>Syn og Segn</i> , Januar 1914	25
4.1.2 Holtfodts møte med en snakkesalig offiser i <i>Tidens Tegn</i>	30
4.1.3 Bratlie kritiserte regjeringens forsvarsforberedelser. Holtfodt svarer	31
4.2 Forsvarsminister Holtfodt som politiker	37
4.2.1 Militær maskulinitet og sosialistisk maskulinitet – To maskuliniteter på Stortinget	37
4.3 Kjære far - Holtfodt i personlig korrespondanse	55
5. Oppsummering og konklusjon	62
5.1 Sammendrag	62
5.2 Militær maskulinitet	63
5.3 konklusjon	65
6. Bibliografi	70
6.1 Kilder	70

6.2 Litteratur.....	71
6.3 Nettartikler	73
6.4 Bilder og illustrasjoner.....	73

1. Introduksjon

1.1 Tema

Christian Theodor Holtfodt var tidligere general i det norske Forsvaret og Norges forsvarsminister i perioden 1914-1919. Men samtidig var han også en mann. En mann med en mannlighet som var formet og tilknyttet andre menn. I avhandlingen vil jeg belyse hvilken gruppe menn Holtfodt identifiserte seg med, sammenlignet seg med, posisjonerte seg sammen med og ikke minst hvilke mannlige egenskaper som han verdsatte og dyrket. Holtfodt kjempet for et forsvar som kunne forsvare Norges suverenitet og holde landet nøytralt gjennom verdenskrigen som foregikk i Europa i 1914-1918. Som forsvarsminister fremmet han en ekspansiv forsvarspolitik i perioden 1914 -19, noe som førte til at han fikk stor anseelse i forsvarsvennlige kretser i perioden etter krigen.¹ Norge ble ikke dratt inn i første verdenskrig. Mens flere europeiske menn var ute i skyttergravene i Europa, drev Holtfodt en kamp om å sikre økonomiske midler til det norske Forsvaret og nøytralitetsvernet. Holtfodt ble av noen politiske motstandere fremstilt som krigsminister med et militaristisk syn. Han var kjent som en streng tidligere general som malte et sterkt bilde av hva konsekvensene kunne bli, dersom Norge ikke gjorde de militære forberedelsene som han anså som nødvendige. Media og Stortinget var noen av flere arenaer hvor Holtfodt debatterte og kjempet for få gjennomslag, hvor det også viste seg å handle om en kamp mellom flere maskuliniteter.

Den franske historikeren André Corvisier skriver at soldatens plass i samfunnet er bestemt av flere faktorer. Soldatens posisjon er moralsk da han bærer våpen og er juridisk tillat å bruke vold. Politisk og sosialt gjennom rekruttering. Moralsk og teknisk gjennom forskjellige typer krigføring. Til slutt basert på omstendighetene slik som, om soldaten er i krig eller i fred. Corvisier skriver videre at hvis soldaten opptar en ledende rolle i samfunnet, så representerer det bare et ubevisst aspekt av et lands etos og innebærer dermed ikke nødvendigvis eksistensen av militaristiske tendenser. Disse tendensene kan tvert imot utvikle seg når soldatens ledende rolle er omdiskutert.² Slik det fremkommer i samfunnsdebatten er det forskjellige oppfattelse av hvor opphøyd soldatene og Forsvaret er. I sosialdemokratenes øyne var forsvaret et pengesluk og en instans det hadde blitt satset for mye på, samtidig som denne satsningen hisset til krig i deres øyne. Mens for Holtfodt, var det kritisk at landets forsvar ble vedlikeholdt og

¹ Agøy 2009.

² Corvisier 1994: 748.

hadde en opphevet status. Økonomisk slik vi ser i debatten, samt sosialt slik vi ser i Holtfodts artikkel i *Syn og Segn*.³

Jeg vil i avhandlingen fokusere på mannen som satt som forsvarsminister og hvordan han uttrykte sin mannlighet. Jeg vil se på en politisk kamp hvor fordeling og bevilgning av økonomiske midler var agendaen. En kamp som foregikk mellom menn og utspilte seg på en politisk arena, samt også strakte seg til den offentlige arena. For å presisere, så vil ikke avhandlingen ha som hensikt å se på hva Holtfodt gjorde for Norge eller betydningen av hans rolle som forsvarsminister. Fokuset ligger spesifikt på mannen, og hvordan han uttrykket sin mannlighet. Arbeidsplassene Holtfodt har hatt, har uten tvil vært mannsdominerte. Hans bakgrunn før forsvarsministerposten var en karriere som offiser i militæret, hvor han gjorde generalstabstjeneste i perioden 1891 til 1899 og fra 1902 til unionsoppløsningen.⁴ I 1914 ble Holtfodt politiker for partiet Venstre og gikk inn som forsvarsminister i Gunnar Knutsens andre regjering. Allmenn stemmerett for kvinner kom ikke før 1913 og den første kvinnelige innvalgte stortingsrepresentanten kom ikke før 1922. Stortinget i perioden Holtfodt satt som forsvarsminister, besto utelukkende av menn. Den offentlige arena som vist med Holtfodt i media og i et offentlig tidsskrift, vil ha betydning for å kunne se på hvordan han både valgte å uttrykke seg, men også hvordan han ble oppfattet som mann av andre. Ved å se på hvordan Holtfodt uttrykte seg ovenfor politikere, vil det være mulig å trekke frem funn som vil kunne si noe om hvordan Holtfodt uttrykte sin mannlighet. Jeg vil argumentere for at dette ikke bare er en ren politisk kamp, men også en kamp mellom menn og synet på maskulinitet. Med et Storting kun bestående av menn, kommer jeg til å gå inn i det Daniel Ekman kaller kampen blant menn, hvor menn hevder sin mannlighet ovenfor andre menn og hvor fokuset vil være på hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet.⁵

Som forsvarsminister var hans hovedoppgave den politiske styringen av Forsvaret. Dette kritiserte hans politiske motstandere både ham og regjeringen for, slik som Høyres Jens Bratlie, tidligere statsminister for Norge i perioden 1912-1913. Bratlie gikk ut i avisen *Tidens Tegn* i 1915 og kritiserte åpent både regjeringen og forsvarsminister Holtfodts håndtering av krigen og landets forsvar.⁶ Ytterligere vil vi se sosialistene tale mot Holtfodt, da de både var i opposisjon,

³ Holtfodt 1914.

⁴ Berg 2001: 147.

For liste over grader og andre verv, se Biografier Christian Theodor Holtfodt n.d.

⁵ Ekman 1995: 179.

⁶ *Tidens Tegn* artikkel av Jens Bratlie 27.09.1915: 7. Det kan nevnes at Morgenbladet også dekker Bratlie sin kritikk mot regjeringen. Morgenbladet avisartikkel med foredrag fra Jens Bratlie 27.09.1915.

men også hadde et annet mannlighetsideal enn det Holtfodt hadde, et mannlighetsideal som på mange måter sto i kontrast til Holtfodts.

Politikk handler om å overtale velgerne. Samtidig må man overbevise dem at man har det beste politiske alternativet. Ved å granske Holtfodt på Stortinget vil det analyseres hvordan Holtfodt fremmet saker og dermed utrykte sin mannlighet i en åpen debatt. Avhandlingen vil også vise hvordan Holtfodt uttrykket sin mannlighet gjennom et utdrag av aviser og tidsskriftet *Syn og Segn*. Det vil også sees på personlig korrespondanse for å kunne gi et innblikk i hans personlige liv. Gjennom personlig korrespondanse med familie vil det være mulig å kunne se på mannlige uttrykk og personlige trekk som muligens ikke kom frem når situasjonen og settingen ble dominert av andre menn. Siden korrespondansen var privat, ville personene som korresponderte ha muligheten for å åpne seg i større grad, dermed også iscenesette sin mannlighet i en friere grad og med mindre forventninger fra en offentlighet.

1.2 Problemstilling

Avhandlingen har følgende problemstilling: *Hvordan utrykte Christian Theodor Holtfodt sin mannlighet som forsvarsminister i Norge?*

For å svare på denne problemstillingen vil det være nødvendig å definere hva som menes med «mannlighet», men også vise hvordan mannlighet kommer til uttrykk. For å svare på disse spørsmålene benyttes teori som definerer, samtidig som de gir konkrete forventninger til handlinger og væremåter. Jeg vil i avhandlingen se på hvordan maskulinitet og makt kommer til uttrykk, og hvordan Holtfodts kjønn blir iscenesatt. I kapittel 2 blir begrepene gjort rede for og konkretisert slik at både betydningen og bruken av dem i analysen vil være klar. Ved å bruke teorien, empirien og metoden vil det være mulig å søke svar på følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan uttrykker Christian Holtfodt maskulinitet?
- Hvordan benytter Christian Holtfodt makt som middel, og hvordan oppfattes det?
- Hvordan iscenesetter Christian Holtfodt sitt kjønn ovenfor omverden?

Begrepene og teorien som vil benyttes vil fremkomme i detalj i kapittel 2 og metoden i kapittel 3. For å kunne utforske hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet, har jeg gjort et forsøk på å få innsikt i det offentlige rom, via aviser, et tidsskrift og gjennom hans arbeid på Stortinget,

samt hans privatliv, gjennom personlig korrespondanse. Dette er steder hvor Holtfodt uttrykker seg og hvor det er mulig å analysere tekstene for å svare på forskningsspørsmålene og problemstillingen.

1.3 Litteratur og tidligere forskning

Den svenske mannsforskeren Claes Ekenstam skriver at første forsøket på å kritisk granske mannsrollen var på 1970-tallet. Ekenstam påpeker videre at det begynte med sosiologer i England, USA, Australia og Tyskland, men at også Norden kom med mannsforskning på slutten av 70-tallet.⁷ Kjønnsforskningen i Norge er i overveldende grad dominert av et kvinneperspektiv. Det henger sammen med at kvinner har blitt sidestilt i historieskriving over lang tid. Ekenstam skriver at selv om kvinneforskning har lyktes å løfte frem betydningsfulle kvinner, er det ingen tvil om at menn har dominert de kjente kulturer med makt og har dannet det ledende prinsippet i de fleste samfunn som vi har dokumentasjon om.⁸ Selv om det er tilfellet, er kjønnsforskning med fokus på menn, noe det finnes vesentlig mindre av. Det betyr ikke at det ikke finnes norsk materiale og forskning, som vil vises med at avhandlingen vil benytte seg av noen norske teoretikere, men det er absolutt en stor overvekt på kjønnsforskning med et kvinnelig perspektiv. Dette åpner for et bidrag til norsk kjønnsforskning på menn og deres mannlighet.

Det er skrevet svært lite om norsk maskulinitet under første verdenskrig. Norge, som ikke var en del av krigen, har ikke knyttet sin historie opp mot de militære krigshandlingene på lik linje som de store nasjonene som kjempet i skyttergravene. Ytterst få nordmenn deltok i skyttergravskrigen, og med det ble ikke mannligheten definert direkte ut i fra disse erfaringene.⁹ Det virker også som at det heller ikke har blitt gjort en stor samling av personlige skildringer om maskulinitet i lys av første verdenskrig fra norsk side. Likevel vil jeg i avhandlingen vise at det fantes en tilknytning til krigen som utspilte seg under nøytraliteten. Så langt jeg har hatt muligheten til å granske, er det også skrevet lite, nærmest ingenting om Christian Theodor Holtfodt med hovedvekt på han som person. Med unntak av en artikkel i *Norsk biografisk leksikon*, er Holtfodts navn bare nevnt mer som en del av andre større sammensetninger.¹⁰ Enda viktigere er det faktum at det ikke i skrivende stund er produsert noe om Holtfodt i et

⁷ Ekenstam 2006A: 20.

⁸ Ekenstam 2006B.

⁹ Noen nordmenn deltok frivillig under første verdenskrig, både som soldater og som sykepleiere. For mer om de som deltok i krigen under første verdenskrig. Se Branda, Brazier & Teige 2014 *De ukjente krigerne*.

¹⁰ Agøy 2009.

kjønns historisk perspektiv.¹¹ Dette åpner for at denne avhandlingen vil kunne bli et nytt bidrag til fagfeltet fra følgende teoretikers tidligere arbeid på kjønnsforskningen.

Judith Butler i sin bok *Gender Trouble* har vært til stor nytte og inspirasjon til å forstå begrepet kjønn.¹² Hennes arbeid med kjønnsforskning er en stor del av fagfeltet, og dukker opp i andre forfatters verk som for eksempel Wencke Mühleisens doktorgrad ved Universitetet i Oslo. Mühleisen blir brukt til å definere begrepet iscenesettelse av kjønn, og skriver at kjønn ikke er noe man er, men noe man gjør. Vi tilpasser og spiller vårt kjønn på den scenen vi står på for å møte de forventningene som finnes i de forskjellige settingene vi vil stå ovenfor. Begrepet er med på å kunne vise at det finnes forskjellige forventninger som man må tilpasse seg for å fremstå som en ekte mann eller kvinne.¹³ Dette kan også knyttes opp mot den australske sosiologen Robert Connell, som har bidratt med begrepet hegemonisk maskulinitet. Begrepet utfordrer tanken om at det ikke finnes en bestemt maskulinitet og presenterer muligheten til flere maskuliniteter som man kan finne hvis man ser nærmere på forskjellige grupper og samfunn.¹⁴ Connell utfordrer tanken om en statisk maskulinitet og argumenterer for at det kan finnes flere maskuliniteter med forskjellige synspunkter og ideal på mannlighet. Kristin Fjelde Tjelle har vist at Connells modell er kritisert for å ta for gitt at menn tjener på patriarkatet. Modellen tar ikke høyde for grupper av menn som ønsker å arbeide for endring mot likestilling blant kjønn. Videre er Connells modell også kritisert for å være for universell og generaliserende.¹⁵ For å få mer dybde i min analyse blir denne modellen satt opp imot flere teorier slik som Ekenstams mannlighet og umannlighet, som viser at det ikke bare finnes en absolutt mannlighet, men at en mannlighet i en gruppe er forventet, og hvis man ikke møter den vil man kunne bli ansett som umannlig. Samtidig belyses at det som i en gruppe anses som maskulint kan i en annen gruppe anses som det motsatte. For eksempel kan det være ulike oppfatninger av hva som er maskulint blant arbeidere og hos borgerskapet.¹⁶

I Norden fremstår det som at svenskene har et godt grep om kjønnsteori med forfattere som Claes Ekenstam, David Tjeder og Daniel Ekman. Ekenstam er ansvarlig for å ha gjort mye arbeid med det teoretiske feltet maskulinitet. Han foretrekker bruken av begrepet mannlighet fremfor maskulinitet. Dette fremmer et fokus på menns liv i en bred betraktning slik som

¹¹ Berg 2001: 329.

¹² Butler 1999.

¹³ Mühleisen 2002: 36.

¹⁴ Connell 2005. Robert Connell har etter utgivelsen av boken *Masculinities* endret navn til Raewyn Connell. I avhandlingen benyttes navnet som står som forfatter ved utgivelse, slik at det er klart hvilken bok som er brukt.

¹⁵ Tjelle 2014: 9-10.

¹⁶ Ekenstam 2006A: 13-47.

familie, jobb og organisering av livet, i motsetning til å fokusere på makt innad blant andre menn og maskuliniteter. Ekenstam introduserer en modell bygget på dynamikken mellom diverse maskuliniteter samtidig som han inkluderer relasjonen mellom ideen om mannlighet og det umannlige.¹⁷ Ekenstam trekker også frem ulike gruppers makthierarki som tar for seg menns relasjoner til mannlig identitet, makt og autoritet. Makt må oppnås og vedlikeholdes i frykt for å falle innad i makthierarkiet og dermed bli ansett som umannlig.

Ekenstams konsept om det umannlige samsvarer med den britiske historikeren Georg L. Mosse sin teori om motsetninger. Mosse bruker begrepet stereotypi for å vise til hva som er og ikke er maskulint. I følge Mosse er motsetninger nødvendige for å styrke det normative idealet av mannlighet. Mosse i motsetning til Ekenstam trekker frem bruk av vold og hvordan vold også er med på å definere mannens mannlighet. Noe han gjør ved å vise til sosialistenes maskulinitet hvor det er et ønske om en ny mannlighet, med fokus på ikkevold. Den andre mannlighetsvarianten som han definerer som den militære maskulinitet, fokuserer på maskulinitet gjennom forberedelse og trening på bruk av kontrollert vold, eksemplifisert i krig.¹⁸ I den svenske historikeren David Tjeders undersøkelse av 1800-1900-talls middelklassemaskulinitet, vises hvordan ideal typen av mannlighet blir definert opp mot motsetningene, men også hva som forventes til den mannlige karakter.¹⁹ Disse teoretikerne har vært til stor hjelp for å få innsikt i begrepet maskulinitet og makt begrepet. Makten mellom menn innad i egen gruppe og mellom grupper av menn.

Lars Langørgen skriver i sin masteroppgave fra 2016 *Mannen av stål*, om mannlighet under andre verdenskrig. Den var til mye god hjelp for å se på fremgangsmåte og ikke minst hvordan han arbeidet med en historisk person med et kjønns historisk perspektiv.²⁰ Tyske Karen Hagemanns bidrag har gitt meg innsikt i hvordan den militære maskuliniteten sentrert rundt verdiene: ære, kjærlighet til frihet, styrke, disiplin, lojalitet og patriotisme var opphøyet. Men også hvordan militæret legitimerte dem og ble brukt til å dyrke disse egenskapene.²¹ Mosse trekker også frem denne dyrkingen av militæret og viser med begrepet den borgerlige krigeren at det fantes en militær maskulinitet som de borgerlige, da spesielt middelklassen verdsatte.²² Den norske filosofen Knut Kolnar bidrar også til å se sammenhengen mellom maskulinitet og

¹⁷ Ekenstam 2006A: 30-35.

¹⁸ Mosse 1998: 5.

¹⁹ Tjeder 2003.

²⁰ Langørgen 2016.

²¹ Hagemann 2000: 190.

²² Mosse 1998: 107.

nasjonalisme. Videre belyser han også voldsaspektet av den militære maskuliniteten, som viste meg hvordan den må være legitim innenfor en hegemonisk maskulinitet.²³ Tjelles doktorgradsavhandling om misjonærers maskuliniteter i sør-øst Afrika i 1870-1930 viste at det var maskuline forventninger til en misjonærmann. Men at det var mulig å både være en sterk og øm mann, og at den ene ikke nødvendigvis utelukker den andre.²⁴ Noe som også ble drøftet av Jørgen Lorentzen som bidro til å gi innsikt i flere varianter av farsfigurer på slutten av 1800-tallet og hvordan en far må balansere de autoritære farsrollene med den intime og omtenkssomme rollen som far.²⁵

1.4 Avgrensning

Det er skrevet mye historie om store menn, deres rolle i forbindelse med omfattende handlinger eller hendelser i samfunnshistorie økonomisk og politisk. Et tema det er skrevet mindre om er kjønns historie, da spesielt med et mannlighetsperspektiv. Denne avhandlingen har et kjønns historisk perspektiv med et fokus på mannlighet. I avhandlingen er ikke hensikten å skrive om hva Holtfodt fikk gjennomført politisk eller hans militære prestasjoner. Dette ville ha falt under en tradisjonell historieskriving om historiens store menn. Med et kjønns perspektiv vil det først og fremst bli brukt en historisk person som et verktøy for å kunne si noe om hvordan en mann, i en tidsperiode, og i en bestemt stilling, uttrykker sin mannlighet.

For å svare på hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet som forsvarsminister vil tidsperioden være avgrenset til 1914-1928. Dette var tidsperioden Holtfodt satt som forsvarsminister og omtrent 10 år etter. De sistnevnte 10 årene er årene det var mulig å skaffe personlig korrespondanse fra Holtfodt og hans familie. Siden jeg i avhandlingen ønsker å ta en titt inn i Holtfodts personlige liv for å kunne få en dypere innsikt, har jeg valgt å ta dette med. Det er ikke mange år som skiller mellom brevene og tiden Holtfodt satt som forsvarsminister. Siden hans mannlighet er det som undersøkes og jeg har derfor tillat meg å inkludere brevene i analysen. Jeg er overbevist om at Holtfodts mannlighet ikke har blitt vesentlig endret i løpet av de nevnte årene. Det hadde vært interessant og muligens relevant å ta en dypere titt i Holtfodts bakgrunn før hans tid som forsvarsminister. Grunnet avhandlingens tidsbegrensning og Riksarkivets sommertider som begrenset min tid i lesesalen, var det ikke mulig å fordype seg i dette materiale. Det skal nevnes at det finnes mer materiale i Holtfodts personlige arkiv som

²³ Kolnar 2006: 208-228.

²⁴ Tjelle 2014: 216.

²⁵ Lorentzen 2006: 149-150.

også omhandler tiden som general og hans involvering i Karlstad-forhandlingene. Dette ble det dessverre ikke tid for meg å sette meg inn i. Hovedfokuset vil ligge på perioden 1914-1918 hvor Holtfodt satt som forsvarsminister, men fordi den personlige korrespondansen som er funnet er skrevet frem til 1928, vil det være nødvendig å utvide tidsperioden for å inkludere brevene. Valget om å fokusere på perioden som Holtfodt var forsvarsminister er basert på at det var en periode hvor resten av Europa var i krig, og derfor en anledning til å se hvordan mannligheten ble uttrykket i en slik prøvende tid. Det vil også være et for omfattende arbeid å ta for seg hele Holtfodts levetid da et konkret utdrag med en variasjon av empiri vil gi et godt grunnlag for å svare på problemstillingen. Avhandlingen er bygget ut i fra materiale tilgjengelig i riksarkivet fra denne perioden. Videre gir den personlige korrespondansen, til tross for at den kommer etter Holtfodts tid som forsvarsminister, fortsatt innblikk i hans privatliv og dermed mulighet til å sammenligne hvordan han iscenesetter sin mannlighet med eller uten variasjon fra resten av empirien.

1.5 Disposisjon

I det andre kapittelet «Maskulinitet, makt og iscenesettelse», presenteres relevant teori samt begreper som vil bli brukt i undersøkelsen. I tredje kapittel vil det bli gjort rede for kildemateriale og metoden for avhandlingen forklares. Kapittel fire er analysekapittelet hvor metoden blir tatt i bruk og kildematerialet blir analysert. I analysekapittelet blir det undersøkt et tidsskrift hvor Holtfodt er forfatter av et kapittel, oppslag i aviser som Holtfodt skriver, og hvor han blir omtalt, en stortingsinnstilling som debatteres på Stortinget, og til slutt personlig korrespondanse mellom Holtfodt og hans sønn Gard og barnebarnene Jacob og Hildur.

Gjennom flere kilder hvor Holtfodt uttrykker seg som, aviser, brev og stortingshøringer, blir det sett på hans mannlighet ved bruk av teori tilknyttet maskulinitet, makt og iscenesettelse. Mot slutten sammenlignes funnene på tvers av de forskjellige kildene for å se på forskjeller og likheter, for deretter å svare mer presist på forskningsspørsmålene og problemstillingen i sin helhet. Avhandlingen avsluttes i kapittel 5 med en kort oppsummering av funnene og avhandlingens konklusjon.

2. Teorikapittel – Mannlighet: maskulinitet, makt og iscenesettelse

I dette kapittelet vil det bli presentert teori som vil bli benyttet i analysen. Teorien omhandler hva som blir ansett som mannlig, maskulint og forventningene som stilles til rollen som mann. Samtidig vil jeg også gå inn på maktbruken som benyttes for å etablere og forsterke sin posisjon som mann. Hva som blir ansett som mannlig og maskulint og hvilken makt som er forventet eller tillat endrer seg med tiden. Idealene omkring mannlighet som fantes i antikken er ikke de samme idealene som finnes i dagens samfunn. Kapittelet vil introdusere en samling av teoretikere og deres begreper og teorier som vil bli benyttet i analysen for å svare på problemstillingen. Basert på de forskjellige bakgrunnene som finnes kan ord og begreper ha en annen betydning, dermed vil deres betydning kunne oppfattes forskjellig ut i fra hvilken person som leser. Det er derfor nødvendig å avklare og definere hva som menes med mannlighet, maskulinitet, makt og iscenesettelse, slik at begrepene som blir brukt, også blir forstått i tråd med intensjonen de har i denne avhandlingen. Det vil bli redegjort for hvilke idealer som ble ansett som mannlige i perioden Christian Theodor Holtfodt var forsvarsminister, for deretter å se på hvordan han uttrykker sin mannlighet. For å kunne gjøre det, må det avklares hva som ble ansett som mannlig i årene 1914-1928. Det finnes flere nyanser av hva som blir ansett som mannlig. Det vil derfor i dette kapittelet presiseres nøyaktig hva som menes med mannlighet og hvorfor maskulinitet, makt og iscenesettelse er med på å forme mannlige uttrykk.

2.1 Mannlighet

David Tjeder trekker frem at det finnes et skille mellom maskulinitet og mannlighet i USA, hvor de omkring 1890 skiftet diskursen fra mannlighet til maskulinitet. Idealet om mannlighet inkluderer hva som vanligvis tenkes om middelklasseidealet, en arbeidsetikk, en skikket livsstil, og hevelsen av hjemmet og livet i ekteskapet. Maskulinitet konnoterte på den andre siden hva menn er, konseptet ble beskrivende istedenfor normativt. Samtidig ble også maskulinitet assosiert med darwinisme og sto for et tøft, konkurransepreget og aggressivt ideal.²⁶ I Sverige skjedde ikke denne endringen av begrepet mannlighet. Maskulinitet tok ikke plassen til mannlighet og de to begrepene ble i stedet brukt om hverandre. Som nevnt er det variasjoner i preferanse hos svenske og internasjonale teoretikere. Det har likevel i svensk forskning blitt gjort et teoretisk skille mellom mannlighet og maskulinitet, hvor mannlighet knyttes til ideal og

²⁶ Tjeder 2003: 33.

maskulinitet knyttes til mannlig praksis.²⁷ Tjeder skiller i *The power of character* ikke mellom mannlighet og maskulinitet og bruker de to begrepene synonymt for å beskrive både ettertraktede karaktertrekk for menn og hva menn var antatt å være.²⁸ Selv er jeg uenig Tjeders måte å benytte mannlighet og maskulinitet synonymt. Det fremstår for meg som for generaliserende og jeg vil derfor benytte meg av begrepene separat, men ser også på samspillet mellom dem.

Ekman skriver i *En mans bok*, at begrepet mannlighet er et vidt begrep. Om man slår opp begrepet i en synonymordbok, vil man først og fremst finne motsetninger til det kvinnelige kjønn. En forenklet måte å beskrive det på er at en mann er det en kvinne ikke er. Når man skal beskrive en mann, tyr man ofte til karaktertrekk som, modig, edel, kraftig og hard. Disse karaktertrekkene er motsetninger til de kvinnelige karaktertrekkene som defineres som øm, omtenkksom og moderlig.²⁹ Selv om det skilles mellom disse karaktertrekkene, er de tilstede hos begge kjønn. Forskjellen fremkommer av hvilke karaktertrekk som er forventet, men også hva som forventes og tillates å vise, ut i fra hvilket kjønn man er, slik som setningen «menn gråter ikke» viser godt. Ekman skriver også at i stedet for å bruke begrepet mannlighet, kan man også benytte seg av maskulinitet for å beskrive hva som er spesielt for mannen. Mannlige uttrykk henger sammen med ulike faktorer som de rådende kravene, forventningene og idealene i den omgivelsen mannen befinner seg i. Mannens tilnærming til mannlighet henger også sammen med individets personlige muligheter og den praksisen som råder i de grupper som mannen tilhører.³⁰ Knut Kolnar trekker frem at mannlighet også kan sees på som en prosess. Mannlighet er noe som skapes, og den skapes i et kulturelt felt.³¹ For å kunne gjennomføre en diskursanalyse av empirien som omhandler Christian Theodor Holtfodt er det nødvendig å definere teorien som vil bli benyttet i analysen. Maskulinitet, makt og iscenesettelse av kjønn vil være tre sentrale begreper som vil kunne vise hva mannlighet innebærer og hvordan den kan komme til uttrykk hos Holtfodt.

2.2 Maskulinitet

Maskulinitet kan sees på både som en sosial og en kulturell konstruksjon. Menns væremåte har ikke direkte opphav fra biologi eller genetisk arv. Begreper som mannlighet og mannsrolle har

²⁷ Tjeder 2003: 33.

²⁸ Tjeder 2003: 33.

²⁹ Ekman 1995: 134.

³⁰ Ekman 1995: 133.

³¹ Kolnar 2006: 217.

en tendens til å lede menns tankegang i gitte forhold. Det er fordi man er av det mannlige kjønn at man utvikler denne tankegangen.³² De sosiale forventningene setter ifølge Connell begrensninger for hva som er tillat å vise av følelser som også defineres som karaktertrekk tilknyttet det kjønn man innehar. I følge Connell er det en utbredt oppfattelse at det finnes en statisk sann maskulinitet. Vi får høre snakk om «ekte menn», «naturlige menn» og «den dype maskuliniteten». Sann maskulinitet forventes nesten alltid å komme fra menns kropp, og at det finnes noe innboene i den mannlige kroppen eller den uttrykker noe om den mannlige kroppen.³³ Begrepet er mer nyansert og det vil bli presentert et utdrag av konkrete maskulinitetsbegrep som vil kunne klargjøre hva som menes med samlebegrepet maskulinitet.

2.2.1 Hegemonisk maskulinitet

Connell mener det er nødvendig med et fokus på kjønns relasjon blant menn for å holde analysen av begreper dynamisk, slik at man unngår at anerkjennelsen av flere maskuliniteter kolliderer inn i statisk stereotypi basert på hvilken gruppe man tilhører. Hvite menn som tilhører middelklassen sammenlignet med hvite menn som tilhører arbeiderklassen, eller svarte menn som tilhører arbeiderklassen, vil kunne ha forskjellige syn og praksiser av maskulinitet. Hegemonisk maskulinitet er ikke en konkret karaktertype, alltid og overalt det samme. Det vil si at det finnes et ganske bredt spekter av nyanser. Dette skaper flere forskjellige maskuliniteter som styres ut i fra de relasjonene som finnes blant menn i en bestemt gruppe. Connell slik sett rett når hun sier at man ikke skal sette alle arbeidende menn i samme kategori. Deres maskulinitet og kultur kan variere både internt i et land og mellom land. Et fokus på relasjon tilbyr også en gevinst i realisme. En relasjonell tilnærming gjør det lettere å gjenkjenne de utformingene av kjønn som skjer i forskjellige grupper, både negative samt det behagelige i opplevelsen av kjønn.³⁴ I Holtfodts tilfelle vil det være nødvendig å se på bakgrunnen hans for å se om man kan kategorisere hvilken gruppe han tilhører. Ved å gjøre det, vil man også se om hans maskulinitet møter de forventningene og normene som gruppen hans innehar. Samtidig vil man også kunne se om det finnes avvik som påvirker hvordan han blir ansett, både med bakgrunn som militær og spesifikt som politiker.

Konseptet hegemoni har sitt opphav fra Antonio Gramscis analyse av relasjon mellom klasser, og refererer til den kulturelle dynamikken hvor grupper tilegner seg og holder på en ledende

³² Ekman 1995: 134.

³³ Connell 2005: 45.

³⁴ Connell 2005: 76.

posisjon i det sosiale liv. På en gitt tid er en form for maskulinitet, i stedet for andre, kulturelt opphøyet. Det kan, slik jeg har nevnt ovenfor, eksistere flere maskuliniteter samtidig, men det kan også eksistere en felles enighet om at en maskulinitet er overordnet. Det kan eksistere en stor oppslutning av arbeidermaskulinitet hvor muskler og evnen til å utføre hardt arbeid er satt høyt. Samtidig kan middelklasse- eller overklassemaskulinitet, hvor fokuset ligger på dannelse og kontroll av følelser, være hevet over den andre. Connell skriver at hegemonisk maskulinitet kan defineres som sammensettingen av kjønnspraksisen som tillater det nåværende aksepterte svaret på patriarkatets legitimitet, som videre garanterer den dominerende stillingen av menn og underordning av kvinner.³⁵ Hegemoni har kun sannsynlighet for å bli etablert hvis det er en overenstemmelse mellom kulturelle ideal og institusjonell makt, kollektivt eller individuelt. Toppnivå i forretningslivet, politikken og i militæret tilbyr en overbevisende felles oppvisning av maskulinitet.³⁶ Hegemonisk maskulinitet vil kunne belyse at det finnes flere maskuliniteter som eksisterer samtidig, men også at det finnes en som er holdt høyest og som dermed legger standarden for hvordan man er forventet å opptre.

2.2.2 Moderne maskulinitet

George L. Mosse skriver i boken *The image of Man*, at den moderne maskuliniteten bidro til å bestemme, samtidig som det ble påvirket av, hva som ble ansett som normative mønstre av moral og oppførsel. Det vil si typiske og akseptable måter å oppføre seg på, samt hvordan å forholde seg til den sosiale omgivelsen i de siste århundrene. Mosse viser til at det finnes flere måter å utforske moderne maskulinitet på. Eksempler som blir trukket frem er muligheten til å fokusere på de mange karaktertrekk slik som for eksempel viljestyrke og selvbeherskelse. Moderne menn forventes å tøyne sine følelser, ikke vise svakheter eller felle tårer i møte med motstand.³⁷ I følge Mosse er det vanskelig å peke på nøyaktig når begrepet moderne maskulinitet ble skapt og ble en del av moderne historie. Men han peker på at det må ha skjedd et sted mellom midten av 1700-tallet og begynnelsen på 1800-tallet. Bakgrunnen til moderne maskulinitet eksisterte fra før, men ble først systematisert og formet til en stereotypi i moderne tid. Dette førte til at maskulinitet ble oppfattet som en totalitet basert på menneskekroppen og det kjønnet man innehar.³⁸

³⁵ Connell 2005: 77.

³⁶ Connell 2005: 77.

³⁷ Mosse 1998: 4.

³⁸ Mosse 1998: 5.

Bruken av stereotypi betyr at kvinner og menn ble kategorisert, ikke betraktet som individ, men som typer. Stereotypi var avhengig av uforanderlige mentale bilder og betyr at det ikke er rom for individuell variasjon. Stereotypi betyr også at man gir hver mann alle egenskaper som gruppen de tilhører. Samtidig som det blir forventet det samme av alle menn. På den andre siden kan man forvente noe annet av alle kvinner. Alle menn skulle være i overensstemmelse med en ideell maskulinitet. Den maskuline stereotypi blir imidlertid styrket, av eksistensen av en negativ stereotypi av menn som svikter å møte kravene til det mannlige idealet. De som i kropp og sinn projiserer det motsatte av ekte maskulinitet styrker stereotypien. Det fremstår klarere hva som er ekte maskulinitet når det er mulig å vise hva som på den andre siden ikke er det.³⁹

Mosse trekker frem maskulinitetene funnet hos det han betegner som krigeren og sosialisten, som tilhører to forskjellige typer maskulinitet som også vil bli benyttet for å klassifisere de to markante maskulinitetene som var fremtredende i empirien. Den militære maskuliniteten som var størst representert i middelklasse borgerskapet som dyrket den militære maskuliniteten med egenskaper som fokuserer på kroppen, det autoritære og disiplinen. På den andre siden står sosialisten som dyrker en antimilitaristisk og ikke-voldelig maskulinitet og mannsideal. Disse to blir av Mosse stilt ovenfor hverandre som motsetninger som også kan sees i lys av hegemonisk maskulinitet. Det finnes flere maskuliniteter slik som sosialistiske og militære maskuliniteten hvor vi vil se at flertallet på det norske Stortinget fører en politikk som kan tilknyttes den militære maskulinitet.⁴⁰ Den tyske historikeren Karen Hagemanns utdyper hvordan den militære maskuliniteten er sentrert rundt ære, kjærlighet til frihet, styrke, disiplin, lojalitet og patriotisme, var verdier som var opphøyet i det prøyssiske militære og at militæret gav dem mulighet og ble brukt til å dyrke disse egenskapene. Denne militære modellen kombinerte de militære verdiene og en kristen middelklasseetik som formet et heltesyn basert på den borgerlige mannen.⁴¹ Hagemann går mer i dybden på egenskapene som det fokuseres på, men både Mosse og Hagemann er enige om at det var en sterk tilknytning til militære og den borgerlige middelklasse da den forsterket mannlighetsidealene og dominansen av det mannlige kjønn.⁴²

Jørgen Lorentzen skriver i kapittelet fedrene i *Män i Norden*, at det finnes svært lite historisk forskning på fedre. Dette skyldes ifølge Lorentzen at problematiseringen av fedre og farskap

³⁹ Mosse 1998: 6.

⁴⁰ Mosse 1998: 119.

⁴¹ Hagemann 2000: 190.

⁴² Hagemann 2000: 191.

har kommet de siste tjue årene.⁴³ Lorentzen konsentrerer seg om farskapet fra perioden frem til rundt århundreskifte 1900.⁴⁴ Lorentzen refererer til Stephen Frank og skriver at fedre som ønsket å opptre korrekt hadde tre sentrale ansvarsområder. De skulle brødfø familien, samarbeide med mødrene i formingen av barnas moralske karakter og utstyre barna, spesielt sønnene, med de kvaliteter som var nødvendige for at det skulle gå dem godt i livet.⁴⁵ Da kildematerialet ikke sier noe om konen til Holtfodt og hans evne til å brødfø familien, faller det utenfor forskningsfokuset til avhandlingen. Det vil i stedet fokuseres på hvordan Holtfodt former sønnens moralske karakter og utstyrer ham med de kvaliteter som han anså som nødvendige. For ved å se på Holtfodts fokus, vil vi også få muligheten til å se på Holtfodts mannlighet som far.

2.3 Makt

Menn måler seg med andre menn de omgås med. Når menn omgås andre menn er det for å omgi seg med mennesker som kan gi dem noe, enten det gjelder fysisk i forbindelse med trening eller intellektuelt gjennom diskusjon.⁴⁶ I følge Ekman blir det allerede første gang to menn møtes, satt i gang en maktkamp. Det gjelder å etablere hvem som har overtaket og hvem som er den underlegne. For mannen er det viktig å konsolidere sin makt på forskjellige måter. Menn har et stort behov for å konkurrere og sammenligne sine prestasjoner med andre menn. Atmosfæren er brautende og menn virker nærmest besatt av å overgå hverandre.⁴⁷

I første halvdel av 1800-tallet vokste den svenske middelklassen og fikk et inntog i Sveriges maktelite. Som følge av dette begynte den svenske middelklassen å ta til seg den aristokratiske mannlighetsmodellen. Denne modellen fokuserte på karisma med intensjon om å fremme sin egen ambisjon og prestisje, i motsetning til karakter. For å oppnå annerkjennelse og den fullstendige statusen, ble det utviklet et behov for å møte den maktrollen som middelklassemenn nå fikk mulighet til å bli en del av.⁴⁸

Wencke Mühleisen skriver om kvinnerollen, at det virker som avseksualiseringsstrategien, å fokusere mindre på kvinnekroppens erotiske aspekt, har til hensikt å nærme seg ideologien om likestilling mellom kjønnene. Hvis dette seksuelle fokuset viker, åpner det muligheten for

⁴³ Lorentzen 2006: 138.

⁴⁴ Lorentzen 2006: 139.

⁴⁵ Lorentzen 2006: 147.

⁴⁶ Ekman 1995: 178.

⁴⁷ Ekman 1995: 179.

⁴⁸ Tjeder 2003: 291.

innpass til det mannlige konnoterte.⁴⁹ Hos menn er det tradisjonelt nærhet til makten, status, seriøsitet, troverdighet og autoritet som gir den erotiske effekt. I stor grad er den yrkesmessige identitet knyttet opp til menns erotisering. Er man nærmere makten, er man mer tiltrekkende. Som Søndergaard hevder i Mühleisens bok *Kjønn i uorden*, mannens ledende og autoritative stilling i det profesjonelle liv vil kunne eksempelvis i egenskap av den heteroseksuelle lidenskaps konstruksjon kunne få en erotisk overføringsverdi. Han trekker frem eksempler slik som leger, ledere og generaler.⁵⁰ Dorthe Gert Simonsen, inspirert av Joan Scott, skriver at forholde mellom det maskuline og de feminine kjønnsidentitetene bestemmer måten individer relaterer til hverandre på. Kjønn er med andre ord med på å symbolisere maktrelasjoner.⁵¹

Klærnes makt blir også omtalt av Mühleisen hvor hun sammenligner kvinners og menns klær. En kvinnes klær hadde ifølge Mühleisen to funksjoner, å pynte og tiltrekke seg oppmerksomhet. Menn pyntet seg derimot for å demonstrere sin makt eller skjule sin mangel på den. Begreper som blir brukt for å definere disse forskjeller er kvinners maskerade, hvor motbegrepet er den maskuline parade.⁵² Slik Simonsen skriver, ser man dette forholdet mellom kvinner og menns makt satt i en sammenligning ovenfor hverandre. Eksempelet som omhandler kvinner og menns klær viser hvor makten til noe så enkelt som klær lå. Menns utgangspunkt som det makthavende kjønn, definerte hvilke uttrykk blant annet kvinner og menns klær skulle ha. For menn viser det også et maktforhold innad i eget kjønn. Noen klær var mer maskuline enn andre slik som også noen idealer og egenskaper vil være mer maskuline enn andre. Dette vil gi de som innehar det ledende idealet en overordnet maktposisjon. For meg fremstår likheten mellom alfagorillaen og en generalens uniform slående. I stedet for å slå seg på brystet og etablere sin maktdominans, pynter mannen seg med en strøken uniform hvor brystet er dekket av medaljer for alle å se. Uniformen eksemplifiserer forholdet mellom kvinner og menn. Men også forholdet mellom menn. Menn pynter seg for å vise sin posisjon i samfunnet og sin plass blant andre menn. I militæret kler man på seg den militære graden som etablerer posisjon innad i det militære hierarkiet. Samtidig som medaljer viser deres evne til å møte forventinger som blir stilt til dem.

Det foreligger paradoksalt nok et slags fellesskap i det mannlige hierarkiet, hvor ytterpunktene øverst og nederst i hierarkiet skremmende fort faller utenfor den egentlige samhörigheten. Å si at mannen kontinuerlig må kjempe for følelsen av å være tilstrekkelig mannlig er en beskrivelse

⁴⁹ Mühleisen 2002: 127.

⁵⁰ Mühleisen 2002: 130.

⁵¹ Simonsen 1996: 50.

⁵² Mühleisen 2002: 130.

av menns sosiale prosjekter. Menn sammenligner seg med andre menn, og kontakten i mellom dem brukes som et middel for å nå målet, som er mannligheten, i noen menn får andre menn til å kjenne seg igjen i sin mannlighet. Det er nok med en egen liten nisje, som kan være kraften og kilden til mannens maskuline identitet.⁵³ Ifølge Ekman er det mange mener at denne konkurransen mellom menn og klatringen, er det som driver verden fremover. Men det er kjent at det tærer på kreftene å konstant utmerke seg med å vise sin dyktighet og aldri tillate seg selv å vise svakhet. Konsekvensene av denne konkurransen og prestasjonsjaget er ganske ødeleggende. Dette resulterer i at det sjelden oppnås store samfunnsmessige fremsteg. Ekman skriver også at bakgrunnen av menns oppførsel er et stort behov for kjærlighet. Tilfredsstillelse av dette behovet krever mye tid, kvinnenens, barnenes og samfunnets tid. Menn beslaglegger mye tid. I diskusjoner, debatter og samtaler, er det menn som ofte fyller rommet. Sannsynligvis kan man tolke det som at de egentlig ikke sier noe annet enn: se meg, anerkjenn meg.⁵⁴

En stor frykt for mange menn er frykten for å bli oppdaget som utilstrekkelig mannlig. Hvis man blir gjennomskuet av andre menn for å ikke være den mannen man utgir seg for å være vil man miste makt i det maskuline hierarkiet. Makt handler med andre ord ikke bare om å heve seg over andre menn, men å evne å vise sin mannlighet og opprettholde bildet av sin mannlighet ovenfor sine medmennesker. Den virkelige frykten er å bli ydmyket foran andre menn eller dominert av sterkere menn.⁵⁵ Lars Langørgen skriver i sin masteravhandling at dette åpner for dobbeltbetydninger. Nå mann frykter å bli dominert av andre menn er det mulig å hente mannlighet via assosiasjon. Langørgen viser til hvordan menn kan gå inn i militæret og underlegge seg befal og offiserer, men likevel opprettholde sin maskulinitet. Det å assosieres med alfahannen gir en relasjonell legitimitet. Frykten for å stille svakt eller ikke være maskulin nok i seg selv gir mannen påskudd til å søke grupper som vil kunne styrke og beskytte, samtidig som det blir tilbudt en tilhørighet og en plass i det maskuline hierarkiet.⁵⁶

2.4 Iscenesettelse

Maskulinitet og makt har forskjellige bruksområder ut i fra hvilken sammenheng man befinner seg i. I noen situasjoner er maktbruk positivt, og i andre vil samme maktbruk ha motsatt effekt. Dette avhenger av rollen som man er forventet å spille. Bryter man med den rollen vil man, slik

⁵³ Ekman 1995: 180.

⁵⁴ Ekman 1995: 181.

⁵⁵ Kimmel 2005: 35.

⁵⁶ Langørgen 2016: 32.

det ble trukket frem i kapittel 2.1, bryte med stereotypien og de forventningene som scenen har til den rollen man er forventet å ta på seg. I dette underkapittelet vil iscenesettelse bli presentert. Et begrep som skiller mellom fysisk- og kulturelt-kjønn, i lys av de forventingen som en mann eller kvinne vil møte og dermed påvirker måten vi utøver det kulturelle kjønn i samsvar med disse forventningene.

Wencke Mühleisen skriver i sin doktoravhandling *Kjønn i uorden* at kjønnsidentitet ikke kan hevdes å være et individs egenskap, men en handling som via gjentakelser eller siteringer produserer kjønnsbetydningen. Iscenesettelse av kjønn er altså ikke en måte å være på, men en måte å gjøre kjønn på. Argumentet er basert på at det finnes et skille mellom fysisk og kulturelt kjønn. I Norge har vi ikke et tydelig skille mellom begrep som definerer fysisk kjønn og kulturelt kjønn slik som det gjøres på engelsk, les sex og gender, hvor sex refererer til det fysiske kjønn man er født med, og gender er det kulturelle kjønn man utøver. En transseksuell kan ha det fysiske kjønn til en mann, men identifisere seg med det kulturelle kjønn kvinne. Det fysiske kjønn styrer ikke hvordan vi uttrykker oss fra fødselen. Det er noe vi utvikler i samsvar med de forventningene som er satt i sosial kontekst. Forstått på denne måten er kulturelt kjønn en effekt som eksisterer gjennom handlinger, manifestasjoner og uttrykk.⁵⁷ Man må først se på hvilke sosiale forventninger som fantes for en mann som Holtfodt. Det fantes forventninger til han som forsvarsminister, som en militær mann og som en far. Først da er det mulig å se hvordan han uttrykket seg i samsvar med disse forventningene eller om han brøt med dem. Ved å kunne se på flere kilder hvor Holtfodt uttrykker seg vil det også være mulig å se om han varierer og selekterer måten han uttrykket seg, ut i fra om det er flere personer som observerer og på den måten dømmer hans samsvar med de sosiale forventningene til hans kjønnsrolle.

Kulturelle forventninger til femininitet og maskulinitet fører til at kvinner og menn forventes å tilpasse sitt kroppsspråk i følge et innskrenket tokjønnert repertoar. Mühleisen mener det kommer frem gjennom forventninger og stereotyper som at kvinner eger seg for kommunikasjon på et emosjonelt nivå, mens menn på den andre siden er i stand til ensidig kommunikasjon på et vertikalt nivå. Hegemonisk maskulinitet fremmer adferd uttrykt via dominans, overlegenhet og aggressivitet som forsterker den rollen man er forventet å spille som mann eller kvinne. Dette er tilnærmet lik tankegang som Ekenstams mannlighet,

⁵⁷ Mühleisen 2002: 36.

umannlighetsmodell og Mosse sin stereotypmodell som begge hevder at det er sterke forventninger til måten vi handler på sammen med andre.⁵⁸

Ved å se hvordan Holtfodt iscenesetter sitt mannlige kjønn vil det ut i fra empirien være mulig å se om han iscenesetter flere roller på forskjellige scener. Om den varierer ut i fra hvilke situasjoner han står ovenfor på Stortinget eller i media eller om han vil vise en mykere side i sitt privatliv, vil kunne vise om Holtfodt spiller rollen for de som ser på når forventningene til hvordan man utøver sin mannlighet er til stede.

2.5 Teori oppsummering

Jeg vil benytte meg av det svenske teoretiske skille av begrepene mannlighet og maskulinitet. Selv om de er noe tett tilknyttet vil jeg knytte mannlighet til ideal og maskulinitet til mannlig praksis. Det blir derfor nødvendig å bruke maskulinitet for å se hvilken mannlige praksis som ble utøvd og dermed belyse hvilke mannlige ideal Holtfodt hadde. Begrepet Hegemonisk maskulinitet brukes for å belyse at det kan eksistere flere maskuliniteter men at en vil ha en overordnet rolle og være mer normativ. Her trekkes militær maskulinitet og sosialistisk maskulinitet frem som to av de fremtredende maskulinitetene som praktiseres i samfunnet, spesielt i forsvarstematikken. Ved å se på to maskuliniteter, i lys av hegemonisk maskulinitet vil det også være naturlig å se på maktforholdet mellom dem og hvilken makt som blir utøvd for å beholde eller utfordre den ledende maskuliniteten. Iscenesettelse vil bli benyttet for å vise hvordan man i lys av fysisk kjønn og kulturelt kjønn, er forventet å møte de forventningene som grupper av menn eller samfunnet stiller til mannlighet. For eksempel forventinger til rollen som far. Hvis man ikke møter de mannlige forventningene til fysisk og kulturelt kjønn, står man i fare for å falle og dermed bli ansett som umannlig.

⁵⁸ Mühleisen 2002: 43.

3. Metode

For å svare på problemstillingen kommer jeg til å utføre en kvalitativ diskursanalyse. Margaretha Järvinen og Nanna Mik-meyer skriver i boken *Kvalitativ analyse* at kvalitativ forskning undersøker hvordan mening blir skapt, forhandlet, opprettholdt eller forandret i forskjellige kontekster. Denne forskningen arbeider med prosess like mye som med substans. Det handler ikke kun om å vise at personer eller grupper har spesifikke kjennetegn eller handler på en bestemt måte, men også om å analysere hvordan disse kjennetegn og handlinger formes og spiller inn i den undersøktes liv.⁵⁹ Videre fokuserer kvalitativ forskning på de studerende fenomeners kontekst. Formålet er å se fenomenet som forankret i, og muliggjøringen av en spesifikk romslig, tidsmessig og kulturell kontekst. Tradisjonelt har den kvalitative forskningen definert seg som induktivt i motsetning til deduktiv. Det vil si at man utvikler forståelser, begreper og eventuell teori på bakgrunn av empirisk materiale, i stedet for å innsamle data til å teste forhåndsgitte hypoteser eller modeller.⁶⁰

Målet med avhandlingen er å gå i dybden på empirien for dermed å analysere hvordan Christian Theodor Holtfodt uttrykker sin mannlighet. Det er valgt flere kilder for å kunne si at det enten er tilstede i et spesifikt og bestemt uttrykk, eller om Holtfodt endrer sin måte å uttrykke seg på basert på hvilken scene han benytter til å uttrykke seg gjennom. Avhandlingen tar ikke sikte på å gjøre en kvantitativ undersøkelse som sier noe om flere individ eller grupper av menn uttrykker sin mannlighet. Det vil bli sett på flere forskjellige kilder for å kvalitativt belyse Holtfodts spesifikke mannlighet og hvordan den kommer til uttrykk.

Den amerikanske professoren James Paul Gee skriver i *Discourse Analysis: an introduction to theory and method* at når en mann driver politikk, gjør man politikeroppgaver og uttrykker seg som en politiker. Når man er far og driver oppdragelse eller gjennom brevtutveksling, sier man ting som fedre sier og gjør foreldrehandlinger. Når man er mann og uttrykker sin mannlighet, gjør man det man anser som maskulint og uttrykker maskuline idealer. For å kunne si noe, gjøre noe eller være noen må man ha andre mennesker og ting i verden. Man trenger andre politikere, eller fedre og ikke minst andre menn for å sette denne tilværelsen i kontekst.⁶¹ Når man studerer språk i bruk, studeres ikke språkets grammatikk. Man studerer faktiske uttalelser eller setninger som er sagt eller skrevet i en spesiell kontekst hvor det tales og lyttes, eller skrives og leses.⁶²

⁵⁹ Järvinen & Mik-Meyer 2017: 10.

⁶⁰ Järvinen & Mik-Meyer 2017: 11.

⁶¹ Gee 2014: 17.

⁶² Gee 2014: 19.

Diskurs er sekvensen av setninger, måten setninger kommer sammen og skaper relasjoner med hverandre over tid gjennom tale og skriving. Når man skriver og taler velges ord og uttrykk som man putter inn i setninger. Diskursen omhandler hvordan forskjellige setninger flyter mellom den ene og den andre vil relatere til hverandre og skape mening, eller fasiliteter for tolkning.⁶³

Den franske filosofen Michel Foucault definerer diskurser som praksiser som systematisk former de objektene de ser ut til å omtale. Med «å forme» betyr ikke det at kjønn, seksualitet og subjekter er noe som eksisterer utenfor diskursen og først deretter formes av den. konsepter som kjønn, seksualitet og subjekt blir til, de får sin eksistens, gjennom de diskursene som tilsynelatende bare omtaler dem. Dette forekommer på flere nivå. På ett nivå er diskurs en avgrensning i tid og sted, betydningen av ordet forandrer seg basert på konteksten de inngår i. Det er først og fremst måten det samtales på, og omstendighetene som ligger til grunn for at det samtales slik det gjør.⁶⁴

3.1 Analyseredskap

Når den kvalitative diskursanalysen av Holtfodt er blitt gjennomført, vil jeg ha sett på hva han sier, gjør og hvordan han er. Gee, knytter ordene informasjon til hva man sier, handling til det man gjør og identitet til hvordan man er. I analysen av Holtfodt vil informasjonen være med på bygge under på hva Holtfodt ønsker å oppnå med sine handlinger samtidig som man vil knytte dette opp mot hvordan han utøver makt og dermed også hvordan han uttrykker sin maskuline identitet. Jeg vil undersøke hvilken informasjon Holtfodt velger å dele med offentligheten, hvordan han handler på Stortinget og på tvers av det offentlig media, Stortinget og brevutveksling undersøke hvilken maskulin identitet som uttrykkes.⁶⁵

Verktøy som Gee presenterer for gjennomføring av en diskursanalyse innebærer sosiale språk, diskurser og samtaler. Sosiale språk innebærer menneskers bruk av forskjellige språk for forskjellige formål. En politiker vil bruke politiske begreper som forekseple at noe er uparlamentarisk istedenfor for å si at noe ikke er gjort i trå med felleskapet og de demokratiske reglene som er satt for gruppen av stortingspolitikere. Det vil også kunne sies at det finnes flere varianter av dette språket, for eksempel hvis man ser på forskjellige ideologiske standpunkt. Hva en politiker mener er usolidarisk, kan være helt forskjellig fra hva en annen mener. Å analysere hvordan forskjellige sosiale språk blir brukt og blandet er et verktøy for å gå frem i

⁶³ Gee 2014: 18.

⁶⁴ Egeland & Jegersted 2008: 70.

⁶⁵ Gee 2014: 20.

en diskursanalyse. Diskurser omhandler hvordan mennesker bygger identiteter og aktiviteter både gjennom språk og gjennom bruken av språk tilknyttet andre ting som ikke er språk. Gee bruker eksempelet om at hvis man vil være en del av en kriminell gjeng så må man bli gjenkjent og utøve den kulturen og bruke det språket som gjengen benytter. I analysen av Holtfodt vil det bli sett på gruppen av menn. Hvordan menn samtaler, omgås hverandre, bruker makt ovenfor hverandre, for å oppnå tilknytning og annerkjennelse. Man må «walk the walk and talk the talk». ⁶⁶ Man bygger ikke bare på språk alene, men med bruken av språk i samspill med objekter, verktøy og i relasjon med andre. Dermed uttrykker man forskjellige typer synspunkter, uttrykk og verdier. ⁶⁷

Noen ganger når det snakkes eller skrives blir ordene ikke tilknyttet andre talte eller skrevne ord. I stedet tilknyttes de tema, debatter og motiver som har hatt mye fokus i noen grupper hvor vi er kjent med eller i samfunnet i sin helhet. Som for eksempel en samfunnsdebatt. Disse eksemplene spiller en rolle i hvordan språket blir tolket. Eksempel på dette er om opprustning til krig er negativt eller positivt. Her kan man på en side se at det en person mener, ikke nødvendigvis er det samme som en annen mener. Det kan forekomme forskjellig oppfatning av rett eller galt. Samtidig eksisterer debatten på et samfunnsplan hvor det har blitt utført en debatt som kan ha konkludert med en felles forståelse. Europa er i krig og land som ikke var forberedte ble tatt uten motstand, derfor burde Norge ruste opp. På en annen side finnes det stemmer som mener dette er en opphisselse til krig. Men et flertall i samfunnet har kommet til ro med at et forsvar er nødvendig. Med dette som utgangspunkt kan man si at forvar er viktig for Norge, basert på at samfunnsdebatten og temaet er avklart i offentligheten. ⁶⁸ Slik argumenterer også Gee at det gjøres i tilsvarende tema som terrorisme, klima og røyking for å nevne noen eksempler. Ved å kjenne til disse samtaler er man kjent med flere sider ved saker og debatter, noe man som en del av et samfunn oftest ikke kan komme fra. Refleksjon omkring forskjellige samtaler er avhengig av og sees på i relasjon til hverandre. Gjennom samtaler får man innsikten til å forstå hva den som taler eller skriver prøver å si, være, og gjøre.

3.2 Fremgangsmåte

Dette er en oversikt over empirien og hvordan jeg har organisert min analyse av dem. Videre ønsker jeg å konkretisere hva jeg ser etter og hvordan jeg har gått frem for å svare på

⁶⁶ Gee 2014: 45.

⁶⁷ Gee 2014: 46.

⁶⁸ Gee 2014: 46.

problemstillingen. Først vil det bli sett på Holtfodts artikkel i *Syn og Segn* fra Januar 1914, samt aviser hvor Holtfodt opptrer. Deretter blir det sett på en stortingsinnstilling som behandles og debatteres på Stortinget og til slutt brev mellom Holtfodt og hans sønn Gard samt barnebarna Hildur og Jacob. Det vil bli undersøkt om Holtfodt uttrykker seg på samme måte eller forskjellig i spekteret av empiri. Deretter kan det være mulig å drøfte og trekke slutninger fra hvert enkelt medium som videre kan sammenlignes og drøftes i sin helhet for å skape et samlet bilde med de ulikhetene og likhetene som fremkommer. Som et resultat av sammenligningen vil jeg komme frem til hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet, basert på den offentlige og private sfærer. Dette vil kunne forsterke eller svekke inntrykket av kontinuiteten av Holtfodts mannlige uttrykk. Her vil det være mulig å drøfte om det er tydelig forskjell på hvem det kommuniseres med og hvilken rolle Holtfodt har ovenfor den det kommuniseres med. Holtfodt henvendte seg til og ble henvendt til av andre, både politikere, generaler og familiemedlemmer. Situasjonene varierer slik det vil vises i kildene. Samtidig vil også forventningene til de forskjellige situasjonene variere. Hvordan Holtfodt uttrykte sin mannlighet i debatt med en politiker fra et opposisjonsparti som er uenig med Holtfodt, vil åpne for sterkere uttrykk av sin maskulinitet og de egenskapene som idealiseres. Behovet for å bevise sin mannlighet vil slik jeg ser det ikke være like nødvendig i hjemmet da det er mer skjermet enn for eksempel, de offentlige mediene. Noe som gir mulighet til å se hvilke uttrykk som er eller ikke er tilstede i de forskjellige kildene.

3.3 Empirien

Jeg ønsket opprinnelig å skrive en masteravhandling om militære personer i Norge. Årsaken til at valget falt på Christian Theodor Holtfodt var fordi Riksarkivet hadde et relativt stort personlig arkiv fra ham. Holtfodts personlige arkiv strekker seg over en lang periode, men etter å ha kommet i kontakt med riksarkivet ble det klart at det fantes mest empiri fra perioden han satt som forsvarsminister. Det fantes også en rekke esker om hans tid som general før tiltredelsen som Forsvarsminister og periodene etter, hvor han var sjef for NSB. Tiden på Riksarkivet strakk ikke til for å gå gjennom alt sammen. Dermed ble det fokusert på det stoffet som var tilknyttet perioden Holtfodt satt som statsråd. Det skal nevnes at Holtfodts personlige arkiv merket PA-0616 har begrenset innsyn grunnet materialets tilstand. Selv om jeg kontaktet Riksarkivet på forhånd, fikk jeg ved ankomst vite om arkivets begrensede innsyn grunnet materialets tilstand. Likevel ble jeg gitt tilgang og møtte min andre utfordring, nemlig sommeråpningstidene til Riksarkivet. Dette innskrenket min tid i lesesalen og gjorde at jeg ikke fikk gå inn i materiale utenfor tiltenkt periode. I arbeidet med kildene ble det tatt bilder i lesesalen i tråd med arkivets

retningslinjer og medbrakt en rekke materiale hjem til Stavanger. Stoffet ble videre gransket og analysert ved Universitetet. Den geografiske utfordringen gjorde at jeg ikke kunne besøke Riksarkivet så ofte som jeg gjerne kunne ha ønsket. Men ved å ta bilder av materialet som jeg samlet inn var det tilgjengelig for min analyse selv i Stavanger.

Utdrag fra flere kilder var nødvendig for å gi et godt grunnlag for å svare på problemstillingen, da det finnes flere sider av en mann og hans mannlighet. Det er derfor gjort et utvalg av arkivmaterialet. Holtfodt sin opptreden i offentligheten, er basert på artikkelen i tidsskriftet *Syn og Segn*, en rekke avisutklipp og stortingsinnstillingen som ble behandlet på Stortinget. Holtfodts privatliv, er basert på privatkorrespondanse med hans sønn Gard og hans barnebarn Hildur og Jacob, som ligger i Holtfodts personlige arkiv PA-0616.

Den første kilden som blir benyttet er tidsskriftet *Syn og Segn* fra januar 1914. Her forfatter Holtfodt en artikkel hvor han skriver om hvorfor det var nyttig og verdi i å ha et forsvar i Norge. Artikkelen er offentlig og åpner for hvordan Holtfodt utrykte seg ovenfor offentlige lesere. Her var Holtfodt klar over at han skrev offentlig og det vil være mulig å se om dette fremtrer i måten han skrev og utrykte seg.

Den neste empirien jeg benytter er en samling av avisutklipp som tar for seg Holtfodt i forskjellige medier. En offentlig debatt mellom Jens Bratlie og Theodor Holtfodt, hvor Bratlie kritiserte Holtfodt i *Tidens Tegn* datert 27. september 1915 og Holtfodt svarte i *Norske intelligenssedler* den 3. oktober 1915.⁶⁹ En annen kilde er et åpent brev fra General Hoff til forsvarsforeningen utsendt i *Tidens Tegn nummer 134*. Holtfodt svarte i *Tidens Tegn nummer 142*.⁷⁰ Her utveksles det meninger som vil granskes for å kunne se om det fremkommer uttrykk, som sier noe om Holtfodts mannlighet. Teksten er ment for offentligheten som gjør det mulig å få et innblikk i hvordan Holtfodt uttrykker seg mot offentligheten. Tilstedeværelsen av uenighet vil også kunne gi innsikt i hvilke virkemidler som benyttes for å komme ut som den beste mannen i diskusjonen.

Det tredje utvalget i empirien er en stortingsinnstilling fra den kombinerte landbruks- og militærkomite angående våpenøvelsenes anordning i 1918. I debatten var Holtfodt meget delaktig samtidig som han også ble diskutert av andre politikere. Temaet var landets utvidelse av jordbruk og manglene på menn til å bearbeide jorden. Frykten var at Forsvaret rekrutterte

⁶⁹Tidens Tegn, avisutklipp med foredrag fra Jens Bratli 27.09.1915:7 og Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag fra C. T. Holtfodt 03.10.1915.

⁷⁰ Avisutklipp fra Tidens Tegn nr. 134 16.05.1914 og Avisutklipp fra Tidens Tegn nr. 142, Holtfodts svar på åpent brev fra General Hoff 25.05.1914.

menn i samme tidsperiode som de trengtes i jordbruket. Temaet var nærliggende Holtfodts interesse da det påvirket forsvarspolitikken han sto i spissen for. Med politiske interesser tilstede vil det åpne for en arena som vil kunne vise iscenesatt kjønn gjennom maskulinitet og bruken av makt ovenfor andre politikere for å oppnå politisk medhold i Stortinget.

Til slutt fant jeg en stor variasjon av personlig korrespondanse mellom Christian Theodor Holtfodt og hans sønn, et brev fra hvert av barnebarna hans, samt noen mellom andre politiske personer og militære ledere. Korrespondansen er brev, telegram og postkort som er sendt i perioden 1914-1928. Emnene varierer mellom personlig og yrkesrelatert. En utfordring med korrespondansen er at det er mye som var sendt til Holtfodt som mottaker, noe som gjør at mangelen på korrespondanse hvor Holtfodt var avsenderen er et problem. I denne avhandlingen vil korrespondansen granskes for å gi et innblikk i hvordan Holtfodt ble ansett. Dette åpner for muligheten til å se på hvordan Holtfodts iscenesettelse har påvirket de i hans nærhet, de som tok seg tid til å korrespondere personlig med Christian Holtfodt. Avhandlingens problemstilling omhandler hvordan Holtfodt uttrykte seg. Likevel vil det argumenteres for at det er mulig å se Holtfodts mannlighetsuttrykk gjennom andres øyne også. Det at disse personene sto Holtfodt nært, vil også gi mulighet til å se om uttrykkene endres eller oppfattes annerledes fra det offentlige, og det private som samtidig fremstår som mer personlig. Hans private arkiv inneholder en lang rekke av brev fra sønnen, men hans egne brev er ikke bevart. Dette kan åpne for en tanke om at Holtfodt var til en viss grad sentimental og satte pris på denne korrespondansen. På den annen side er det vanskelig å la det inntrykke ta overhånd, da det ikke finnes brev fra Holtfodts kone i samme tidsperiode. Uten brev eller annen empiri for å få en vitenskapelig og objektiv innsikt i forholdet mellom dem er det vanskelig å si noe om manglene på Holtfodts brev skyldes deres forhold. Samtidig gir fraværet av brev en viss fornemmelse av at han ikke innlemmet dem av en grunn. Dette kan tyde på at Holtfodt ønsket å holde dette utenfor offentligheten og sitt private arkiv.

4. Analyse

4.1 Holtfodt i media

Dette delkapittelet tar for seg Christian Holtfodt i media. Først i tidsskriftet *Syn og Segn* fra januar 1914, hvor Holtfodt uttrykte seg i forbindelse med Forsvarets status. Deretter vil jeg se på utdrag fra 5 avisutklipp som består av kritikk av regjeringens forsvarspolitik og svar fra Holtfodt i samme eller tilsvarende media. Ved å granske denne empirien skal det være mulig å se etter hvordan uttrykk for mannlighet, maskulinitet, makt og iscenesettelse trer frem i tekstene. Tekstene som er skrevet av andre personer gir mulighet til å få en innsikt i hvordan andre enkeltpersoner oppfattet Holtfodts politiske handlinger. Det vil også belyse debatten og hvordan Holtfodt som mann forholder seg til og uttrykker seg i den.

4.1.1 Holtfodts artikkel i *Syn og Segn*, Januar 1914

I *Syn og Segn* argumenterte Holtfodt for styrken til det norske Forsvaret for å motbevise at det var i skrøpelig stand. Karen Hagemann skriver at i lys av nasjonsbygging av stater slik det skjedde i Prøysen på 1800-tallet, så man at en ny patriotisk og ærefull maskulinitet sentrerte rundt kjærlighet til frihet, styrke, kameratskap, disiplin, mot, lojalitet, ære og ikke minst patriotisme. Alt dette var mulig å dyrke i militæret.⁷¹ Øystein Sørensen viser at det fantes en politisk spenning tilknyttet unionsoppløsningen. Og skriver at begge sidene både ønsket en fredelig løsning, men også i stor grad var forberedt på krig med hverandre.⁷² Holtfodt, som også tok del i Karlstad-forhandlingene, posisjonerte seg på en militær side som ønsket et sterkt forsvar for å verne Norges selvstendighet. Senere vil jeg introdusere Holtfodt på Stortinget hvor man også ser at det å være militarist ikke nødvendigvis er det samme som å ønske krig, selv om man forbereder seg på det.

Kapittelet som Holtfodt skriver går under tittelen «Kva kann det nytta», som også var et slagord som ble benyttet av den danske og senere norske «forsvarsnihlismen», som Holtfodt kalte den. Motstanderne Holtfodt refererte til er sosialistene og deres antimilitaristiske politikk, som han mente var en trussel for Norges selvstendighet og sikkerhet.⁷³ Holtfodts standpunkt i saken blir presentert for leserne allerede på første side i kapittelet. «Ingi gift kann verka verre, ingen sjukdom tæra meir paa dei eigenskapar hjaa eit folk som gjev det vilje, mod og styrke til aa

⁷¹ Hagemann 2000: 190.

⁷² Sørensen 2005: 182.

⁷³ Holtfodt 1914: 33.

setja landsens sjølvstende og integritet framum alt anna.»⁷⁴ Påvirkning av gift og sykdom er ord som beskriver en svak tilstand som ble brukt som virkemiddel for å vise hva som er det motsatte av vilje, mot og styrke til å verne landets selvstendighet og integritet. Holtfodt satte seg imot dette «kva kann det nytta» slagordet, med å fremheve egenskapene som han mente var nødvendige for å beholde selvstendigheten og ivareta integriteten til det norske folk. Holtfodt benyttet karaktertrekk som modig og styrke.⁷⁵ Disse karaktertrekkene ble også forsterket ved bruken av en negativ stereotypi. Menn som ikke hadde disse egenskapene fremsto som det motsatte av det mannlige ideal som Holtfodt utvilsomt var en tilhenger av. Holtfodt verdsatte mot og fysisk styrke, noe som ikke var uvanlig for en mann med bakgrunn i det militære system og som satt militæret og de militære egenskapene høyt.

I forbindelse med unionsoppløsningen, som skjedde for ikke mer enn 10 år før tiden vi står ovenfor i *Syn og Segn*, skriver Roald Berg at Forsvaret gikk i gjennom en kvalitativ og kvalitativ heving. Den kvantitative omhandlet vekst i antall soldater som ble trent og kunne mobiliseres. Og kvalitativt med både bedre materiell og lengre militærøvelser. Selv om den militære styrken som var stående ikke var stort større enn den som fantes i 1817, var den en vesentlig forbedret krigsmakt som i motsetning til tidligere, nå kunne brukes til krigføring. Bygdeidentiteten ble satt under press av en overordnet fellesnorsk identitet. Slik Berg argumenterer kan ikke verneplikten overvurderes i den mentale nasjonalbygging, «Nordmenn -de mannlige nordmenn – ble norske av å være på moen sammen».⁷⁶ Militæret og verneplikten gav den mannlige nordmann en identitet. En identitet som var tett tilknyttet den militære maskulinitet. Holtfodt var ikke den eneste offiseren som fremmet den militærnasjonale identiteten. De profesjonelle offiserene i generalstaben identifiserte og utviklet konkrete trussel forestillinger mot landet. Slik argumenterer Berg for at offiserskorpset var med på å skape en norsk identitet fordi de ville være en profesjon av nasjonale krigsmenn. Videre var ideen om å forsvare Norges territorier med på å forankre Forsvaret i Stortinget og i folket.⁷⁷ Forsvaret kom ut av unionskrisen med en høy prestisje og det var politikerne som gav det ny opprustede Forsvaret æren for unionsoppløsningen.⁷⁸ Det som også er verd å bemerke er at den norske militarismen var

⁷⁴ Holtfodt 1914: 33.

⁷⁵ Ekman 1995: 134.

⁷⁶ Berg 2005: 69.

⁷⁷ Berg 2005: 70.

⁷⁸ Berg 2005: 72.

konstitusjonelt kontrollert, mens den svenske var ledet av kongen. Denne identiteten kan kalles norsk fordi man knyttet militæret med det norske Storting som var satt sammen av nordmenn.⁷⁹

På andre side i Holtfodts artikkel trakk han frem det han mente var det mest særskilte norske egenskapen i folkekarakteren, selvtilliten som hadde kommet som et resultat av selvstendighet.

Og kor lett kann ein ikkje koma til aa gløyma at vaar tilvera som sjølvstendig folk ikkje paa nokon meir lurande maate kann undergravast og mergstelast, enn at ein tek burt fraa landsens folk den sjølvtilitt, den trui paa seg sjølv som er det mest sermerkte drag i folkekarakteren i alle sjølvstendige statar.⁸⁰

Her trakk Holtfodt frem selvstendigheten som et resultat av et norsk folks selvtillit og tro på seg selv som folkekarakteren. Det norske folket som han skrev om, var et folk som har vært villig til å gjøre det som krevdes for å løsrive seg fra Sverige og som nå måtte være villige til å verne om selvstendigheten som man så stolt hadde ervervet. Konsekvensen var å miste sin selvstendighet, og med det kan man argumentere at Holtfodt advarte mot et kollektivt maskulint fall. Et fall som ifølge Holtfodt ville ha ledet det norske folk inn i nok en passiv, maktesløs rolle under et annet land ut i fra den urolige utenrikspolitiske situasjonen Norge befinner seg i. Hagemann skriver at det var sannsynlig at slik krigspropaganda var vellykket mot hovedgruppen som den var rettet mot, middelklassen, nærmere bestemt middelklasse menn. Mye av dette lå i anledningen til å gjøre menn mer mannlige. Videre skriver Hagemann at flere menn følte at deres mannlighet sto i fare ved kvinners deltagelse i den franske revolusjonen. Den patriotiske militære mobiliseringen bidro til å løse denne utfordringen gjennom oppbygging av et potent bilde av mannlighet med fokus på det sterke og kraftige menn som var velegnet til å heve selvtilliten til middelklassens menn. Basert på to motiver, det ene politisk og nasjonalistisk, og det andre med et kjønnsfokus. Som begge forsterket hverandre.⁸¹ Knut Kolnar skriver at forbindelsen mellom nasjonalisme og maskulinitet fikk stor betydning, ikke bare på synet på hva en ideal mann var, men også hvordan den skulle forme menn som bærere av nasjonen. På den ene siden skal den legetime mannen ha de egenskaper som de trodde skulle drive nasjonen fremover og støtter den progressive utvikling, og på den andre siden skulle en

⁷⁹ Berg 2005:71.

⁸⁰ Holtfodt 1914: 34.

⁸¹ Hagemann 2000: 188.

mann også inneha de egenskapene som gjorde ham skikket til krigsinnsats, noe som inneholdt både en mental og en kroppslig beredskap.⁸²

I følge Holtfodt hadde sosialistene gått in for en «mindre» maskulin og dermed, i Holtfodts øyne en umannlig rolle i denne politiske kampen. Man må se på denne politiske konflikten som en kamp mellom forskjellige mannlighetsideal. Holtfodt henviste til de prestasjonene som var oppnådd gjennom å ha fokus på militær maskulinitet og hvilke fremtidige prestasjoner som ville følge ved å forsvare landets suverenitet. Han argumenterte mot det sosialistiske ideal ved å plukke fra hverandre det standpunkt de hadde for å fremme sitt eget, og med det avmaskulinisere opposisjonen. Holtfodts personlige forestilling om mannlighet vises gjennom det faktum at han anså sosialistenes manglende evne til å verne om landets selvstendighet som mangel på mannlighet. Dette medfører at han tilegner sosialistene en tapende rolle, de som ikke lykkes, mistet sin mannlighet.⁸³ Ekenstam påpeker at det umannlige og det feminine ikke nødvendigvis er det samme. I rivaliseringen og kampen for å skille de ulike mannligheter er det å tilegne motstanderen såkalte umannlige egenskaper en viktig faktor for å fremheve sin egen mannlighet. Slik som Holtfodt gjør ved å vise at hans mannlighetsideal har evne til å sikre selvstendigheten, i motsetning til sosialistene. Ifølge Ekenstam, forekommer det ofte nedverdiggende kommentarer og påpekninger som forminske motstanderen med å tilegne deres gruppe en mindre mannlighet.⁸⁴

Under overskriften “Soldatane vaare” Fortsatte Holtfodt sin argumentasjon for hvorfor at landets forsvar var viktig og verd å ha. Der skrev han:

Dei folki som fører det slitsame, smaanøgde livet fullt av faarar, paa vaare lange strender, der dauden stendig stirer ein inn i augo, og der einaste bergingi er aa møta han med kaldt blod og gløggleik og snøggleik, dei umtenkte, seige, trottuge, tolsame folk som dyrkar jordi vaar, ofte skrinn nok, den kunnskapsrikdom og vitsemd som finst innum det akademiske standet og milliom den tekniske utdana ungdomen og i dei andre næringane, den djervskap, magt og trott og det personlege mod som sporten el fram og som òg sermerkjer store partar av arbeidarfolki vaare, alt dette gjer at me har rekruttar til heren vaar som i godleik (kvalitativt) i alle maatar held europeisk maal.⁸⁵

⁸² Kolnar 2006: 214.

⁸³ Ekman 1995: 140-141.

⁸⁴ Ekenstam 2006A: 46-47.

⁸⁵ Holtfodt 1914: 38.

I følge Mosse danner krigeren et klimaks i konseptet mannlighet, en essensiell del til konstruksjonen av moderne maskulinitet, og tildeles viktige trekk til en stereotypi som styrkes av første verdenskrig. Noen sosialister på den andre siden gjorde et forsøk på å prosjektere en ny type mann som en motpol og avviste den normative stereotypien.⁸⁶ Før og under første verdenskrig fantes det altså et annet ideal av mannlighet som oppsto, og som skulle utfordre i en kort tid det militære maskuline ideal. Flere av de som var sviktet av krigen hadde en tendens til å bli med i en sosialistisk venstre-orientert bevegelse, og hvis de ble sosialister var det ikke bare passende å avstå krig, men også stilte spørsmål ved den brutale mannligheten som hadde støttet krigen.⁸⁷ Den militære maskuline stereotypien gav grunnlaget for moderne mannlighet. Dermed rammet den synet på den mannlige befolknings maskulinitet, uavhengig av deres politiske orientering, selv om det eksisterte alternative maskuliniteter. Dette medførte at en ble opphøyet og ansett som mer riktig ovenfor andre maskuliniteter.⁸⁸

I artikkelen beskrev Holtfodt geografiske forholdene som soldatene ble hentet fra som harde omgivelser. Hvor livet var fullt av farer som måtte møtes med iskaldt blod, list og hastighet. Holtfodt beskrev ikke myke og fredelige kår, han skildret et bilde av den norske soldat som tøff og formet slik av landet og av sitt harde daglige liv. Dette fargerike bildet viser gjerne at Norge fødte eksemplariske soldater på lik linje som myten om at nordmenn er født med ski på benene og derfor er flinke til å gå på ski. Selv om dette bildet var fargerikt, er valgene av egenskaper som Holtfodt brukte for å beskrive disse norske soldatene verd å se nærmere på. Tapperhet, makt og utholdenhet samt personlig mot, blir av Holtfodt definert som opphøyde egenskaper som egnet seg for en soldat og for landets forsvar.⁸⁹ Hele teksten i tidsskriftet leger det frem som om at det å ikke satse på og ikke ha tillit til Forsvaret var feigt, negativt, nærmest unorsk, mens soldatene som verner fedrelandet, innehadde de aller beste egenskapene og ble løftet frem. Svakheter og styrke ble satt opp mot hverandre hvor svakheter ble tilegnet de som ikke ønsket å verne om landet. Mens på den andre siden var de som var villige til å verne om landet og sloss for det, de som innehadde styrke, mot og utholdenhet. Holtfodt malte meningsmotstanderne sine som svake og feige. Det kan argumenteres at Holtfodt med sin militære bakgrunn beskrev seg selv, for å styrke argumentasjonen mot de som han fremstilte negativt: de som ikke var villige til å verne selvstendigheten.

⁸⁶ Mosse 1998: 107.

⁸⁷ Mosse 1998: 119.

⁸⁸ Mosse 1998: 132.

⁸⁹ Ekman 1995: 134.

Mosse skriver at selv om bildet av «krigeren» og den militære maskuliniteten har eksistert siden den franske revolusjon og Napoleons krigene, fremmet verdenskrigen flere aspekter av maskulinitet som i seg selv ikke nødvendigvis var krigerske, for eksempel viljestyrke, hardhet og utholdenhet var kvaliteter som et samfunn i fredstid også verdsatte. Det var likevel en realisme til det krigerske aspektet av maskulinitet. Soldater ved fronten måtte være tøffe, måtte ha viljestyrken og en viss aggressivitet for å overleve skyttergravene. Disse egenskapene som var nyttige i strid, forble opphøyde i fredstid også, noe som gav et fortrinn i en allerede eksisterende maskulin stereotypi.⁹⁰

4.1.2 Holtfodts møte med en snakkesalig offiser i *Tidens Tegn*

Som respons på et åpent brev fra generalløytnant Hoff adressert til formannen i forsvarsforeningen, ble det skrevet et leserinnlegg 16. mai 1914. Holtfodt svarte på dette leserinnlegget i en senere utgave den 25. mai 1914. Leserinnlegget fra 16. mai kritiserte at 300 uerfarne rekrutter ble kommandert til å bemanne festningene som del av nøytralitetsvernet under krigen. Bruken av uerfarne og nyutdannede soldater i en slik viktig post fremstår for Hoff som uansvarlig. Kritikken rettet seg så videre til et åpent spørsmål om det er mulig å få en annen mann i spissen for det norske forsvaret, en som man kunne ha tillit til og som følte sitt ansvar.⁹¹

Svaret til Holtfodt var kort, konsist og i all hovedsak et svar som sa at forsvarssaker ikke burde omtales i pressen, slik som det ble gjort. Ved Holtfodt signatur av innlegget fremkom det en redaksjonell anmerkning som også svarte på Holtfodts syn. Først nevnte redaksjonen at de ikke ville ha trykket disse brev hvis ikke det åpne brevet fra General Hoff lå til grunn. Deretter skrev redaksjonen:

Det glæder os, at en for Forsvaret saa varmt interessert og saa pliktoppfylgende officer som generalmajor Holtfodt har kunnet avgi en erklæring som foranstaaende. Det syntes efter dette, som om hr. Hoff hører til de snaksomme officerer, som vi dessverre endnu har en del av. ⁹²

⁹⁰ Mosse 1998: 115.

⁹¹ Avisutklipp fra *Tidens Tegn* nr. 134. 16.05.1914.

⁹² Avisutklipp fra *Tidens Tegn* nr. 134. 16.05.1914.

Den redaksjonelle anmerkningen stilte seg ganske tydelig ved Holtfodts side i saken. Holtfodts innlegg ble mottatt med glede og beundring og han ble videre beskrevet som pliktoppfyllende hvor han i saken selv opptrådte saklig, kort og konsist. Samtidig som han ikke uttrykte i overkant sterke følelser i saken. I motsetning til artikkelen vi ser i tidsskriftet *Syn og Segn*, hvor Holtfodt malte et mer fargerikt bilde for å fremme Forsvaret, tar han i dette avisutklippet en mer saklig og høytidelig rolle. Holtfodts kritiker, «hr. Hoff», som Redaksjonen skrev, blir i motsetning til Holtfodt kritisert for å være en av de snakkesalige. Dette gir inntrykk av at Holtfodt hadde evnen til å snakke når det var nødvendig, samtidig som han begrenset seg når det var nødvendig, slik som ved ømfintlige militære saker. Basert på den redaksjonelle kommentaren er dette noe *Tidens Tegn* redaksjonen var enige i.⁹³ Tjeder skriver at «The male, when engulfed by passions, was not himself. Once passions were held in check, he had returned to himself, to the very core of his self – his character.»⁹⁴ Her vant Holtfodt en kamp hvor hans karakter fremstilles som sterkst, fordi han ikke lot følelsene ta overhånd, i motsetning til sin kritiker, Hoff. Holtfodts militære bakgrunn og artikkel i *Syn og Segn* kan tyde på at Holtfodt var dypt engasjert i Forsvaret. Det engasjementet som fremkommer i *Syn og Segn* står derimot i kontrast med det som er å finne i avisutklippet fra *Tidens Tegn nr. 142*. I *Syn og Segn* ser vi en Holtfodt som brukte nasjonalromantiske bilder av soldater og mennene som krevdes for fylle rollen og uniformen. Mens i avisutklippet fra *Tidens Tegn nr 142*, var fremtoningen saklig, mindre fargerik og nærmest svart og hvitt med tanke på retorikken. Krigssituasjonen ser ut til å ha skjerpet synet til fordel for selvbeherskelsen og selvdisiplinen. Bildet av, og synet på de mannlige egenskapene var ikke annerledes. Men uttrykkene i forbindelse med saken var skjerpet i tråd med alvorligheten.

4.1.3 Bratlie kritiserte regjeringens forsvarsforberedelser. Holtfodt svarer.

I *Tidens Tegn* 27. september 1915 og i *Morgenbladet* av samme dato gjengis et foredrag holdt av tidligere statsminister, Generalkrigskommissær Bratlie fra partiet Høyre. Foredraget kritiserte regjeringen og utfordret de forsvarsforberedelser som hittil var gjort og hvordan den videre satsningen skulle gå. Kritikken ble først og fremst rettet mot regjeringen og statsministeren. Det skal neves at Holtfodt fikk en særskilt kommentar hvor Bratlie uttrykte enighet med forsvarsministeren. Likevel, er det mulig å konkludere med at kritikken av

⁹³ Avisutklipp fra *Tidens Tegn* nr. 134. 16.05.1914.

⁹⁴ Tjeder 2003: 60.

regjeringen i forsvarsspørsmålet også var kritikk av Holtfodt da han sto i spissen for forsvarsdepartementet som forsvarsminister.⁹⁵

Den 3. august 1915 publiserte *Norske Intelligensleder* «Vort forsvar» basert på et foredrag holdt av Holtfodt dagen før. Dette foredraget kan ansees som Holtfodts svar på kritikken som regjeringen og Holtfodt blant annet hadde fått av Bratlie. Han åpnet med utfordringen omkring informasjon angående Forsvaret i offentligheten, til dels slik vi også ser fra leserinnlegget i underkapittel 4.2.2. Holtfodt skrev at det har vært hans plikt som forsvarsminister å redegjøre for krigens planer, forberedelser og den generelle forfatning av Forsvaret bak lukkede dører i Stortinget. Han fortalte videre at det som ble delt med offentligheten fortsatt var sterkt begrenset, men forsikret at arbeidet som pågikk, ble utført med all den hurtighet og kraft som de kunne prestere.⁹⁶ Videre tok han til ordet for å rose pressens evne til å utøve forsiktighet og diskresjon ved behandling av militære spørsmål. Holtfodt trakk frem medias selvdisiplin som en god og nødvendig egenskap. En egenskap som viser seg gjennomgående i Holtfodts mediebildet, men også i den militære maskulinitet hvor disiplin var ansett som en styrke.

Holtfodt argumenterte med at mobiliseringen av Norges stridskrefter foregikk i ro, orden og hurtighet samtidig som folket unngikk å bli smittet av den panikkartede nervøsitet som mange andre land hadde uttrykket.

Alle hadde haabet, at en krig, hvor saa overveldende stridskræfter var sat ind, maatte finde en hurtig avgjørelse. Dette haab blev skuffet, og man var snart paa rene med, at krigstilstanden i Europa og som følge herav bevogtningstilstanden hos os vilde bli av meget lang varighet.⁹⁷

Han uttrykte med disse ord ikke et ønske om å lede nasjonen inn i konflikten. Disse setningene er med på å bekrefte at i forsvarsspørsmålet er det et spørsmål om å vente ut stridighetene, uten å bli dratt inn i dem. Et ønske om en kort krig uten involvering kan tolkes som et uttrykk for en reflektert reaksjon hvor følelser som storhet, heder og ære ikke er knyttet til å seire på slagmarken ute i Europa, men heller til å holde hodet kaldt, holde følelsene i sjakk og vise at

⁹⁵ Tidens Tegn, avisutklipp med foredrag av Jens Bratlie 27.09.1915 og Morgenbladet, avisutklipp av Jens Bratlie 27.09.1915. Selv om dette er to forskjellige aviser med forskjellige overskrifter, så er det verd å bemerke at innholdet i artiklene er identisk, da de dekker det samme foredraget til Bratlie som blir gjengitt.

⁹⁶ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915.

⁹⁷ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915.

selv om krigen raste på det europeiske kontinentet, så ville Norge heve seg over konflikten og forbli utenfor. Hagemann skriver at den militære maskuliniteten etablerte et bilde av en mann som var villig til å beskytte hjem og stat, og dyrket tapperhet. Noe som igjen formet en idealisering av militære helter.⁹⁸ Holtfodt ser ikke ut til å ha vektlagt dette som han uttrykte gjennom sitt ønske om å unngå selve krigshandlingene. Han begrenset sin militarisme ved å forberede seg og dyrke soldategenskaper. Men aspektet om å gå aktivt inn for å bevise tapperhet og vinne ære i krig, ser ikke ut til å ha vært et behov fra Holtfodts side. Tvertom så dyrket Holtfodt selvbeherskelse og evnen til å avstå en involvering i konflikten. Likevel var han fast bestemt på å ruste opp til å møte en eventuell ufrivillig involvering i konflikten som foregikk utenfor den norske kysten.

Holtfodt anså kritikken av nøytralitetsvernet for «raillerende», altså hånende. Han svarte med å fortelle om utfordringer og vurderinger som hadde blitt gjort og hvordan han personlig hadde inspisert de ofte meget vanskelige forhold som de norske soldatene stod i.⁹⁹ Etter en kort teknisk utredelse av hva som hadde blitt inspisert avsluttet han svaret på kritikken av nøytralitetsvernet med å si:

Jeg finder det derfor at være min pligt efter evne at hindre at alt det gode og interesserte arbejde, der i det forløbne krigsaaer er præstert ved nøytralitetsvernet, istedenfor at paaskjønnes skal bli stemplet i den offentlige oponion paa en maade, der alene kan tjene til at nedsætte den interesse, aarvaakenhet og arbejdslyst, som fremdeles – kanskje gjennom et noksaa langt tidsrum – maa kunne paaregnes, for at tjenesten ved nøytralitetsvernet skal bli utført paa den mest betryggende og den mest frugtbringende maate.¹⁰⁰

Holtfodt uttrykte at det var hans plikt å hindre at det militære arbeidet som han så tett var tilknyttet ble vedlikeholdt og forsvares i samfunnet han levde i, et samfunn som gjennom antimilitaristiske sosialistiske stemmer hadde gjort det til sin oppgave å motarbeide dette arbeide. Han protesterte mot sosialistene og beskrev deres syn som naivt. Han påpekte at syntes det var langt fra betryggende at sosialistene med deres snillistiske holdning trodde at et land uten godt fokus og arbeide med Forsvaret ville bestå. Han stemplet sosialistene som naive,

⁹⁸ Hagemann 2000: 190-191.

⁹⁹ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 2.

¹⁰⁰ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 2.

deretter for å fremme sin egen maskulinitet som den som tilbydde sikkerhet. Ved å bruke negative stereotypier settes de militære og pasifistiske synspunktene opp mot hverandre. Holtfodts beskrivelse av situasjonen og arbeidet viser klart at han sto i ledtog med det militære og satsningen på Forsvaret. De negative bekymringer som pasifistene hadde uttrykket, gjorde Holtfodt et forsøk på å betrygge med å si at det arbeidet som ble gjort skulle gjøres på en betryggende og fruktbar måte. Ved å stemple sosialistene som naive og motarbeidende det gode arbeid slik som Holtfodt skildret det, utøvet han gjennom autoritet og projektering av sosialistenes negative egenskaper, en makt som hadde til hensikt å undergrave oposisjonens standpunkt. Dette kan sees på som en undergraving av deres myke mannlighet som står i kontrast til den militære, harde og krigsvillige mannligheten.

Under underkapittelet «Krigsregulativerne» i Holtfodts foredrag, gjorde han en utredning om hvordan familietilleggene til de vernepliktige hadde blitt økt i takt med tjenestetidens økning. Med tall viste Holtfodt at de vernepliktige og deres familier hadde fått et godt økonomisk løft som er ifølge Holtfodt var stikk i motsetning til kritikken han hadde blitt utsatt for tidligere, blant annet fra Bratlie.

Den omstendighet, at krigsregulativet ikke blev sat i kraft, var saaledes saa langt fra til skade for de vanskeligst stillede vernepliktige, at de tvertom fik sikret, og jeg finder derfor, at den kritik, som er øvet paa dette punkt, med lethed kan tilbakevises gjennom dette og en rekke likes illustrerende eksempler.¹⁰¹

Videre tok Holtfodt for seg kritikken til Hærens utdanning og redegjorde for hva som så langt var iverksatt og hvordan regjeringen hadde handlet for å styrke landets krigsberedskap. Holtfodts fremstilling av soldatenes trening er i den *Norske Intelligenssedler* er noe annerledes enn hvordan han fremstilte den i *Syn og Segn*, først og fremst i språk og form. Slik som det ble vist til i *Syn og Segn* fra 1914, brukte Holtfodt et fargerikt og nærmest nasjonalromantisk språk. I *Norske Intelligenssedler* derimot, ble det presentert en liste som på flere punkter viste hva forsvarsdepartementet og han selv hadde gjennomført.. Den konsekvente fremstillingen ble utvekslet med en hard og direkte fremtoning som hadde til hensikt å bygge troverdighet i arbeidet som blir utført fra regjeringens side og svare på kritikken.¹⁰²

¹⁰¹ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 2.

¹⁰² Holtfodt 1914: 38 og Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 2.

I underkapittelet «Stortingsarbeidet» gjorde Holtfodt rede for et kabinettsspørsmål som ble stilt av Holtfodt selv. Bruken av kabinettsspørsmål slik han selv forklarte det, ble ikke brukt fordi Stortinget ikke hadde øynene åpne for Forsvarets krav, men fordi det oppsto prinsipielle uenigheter mellom militærkomiteén og forsvarsministeren. Han påpeker at det var enighet om at Forsvaret skulle styrkes, men uenighet om veiene som skulle tas. Noe som førte til at han følte seg nødt til å understreke sin oppfatning på den måten som skjedde.¹⁰³ Holtfodts bruk av kabinettsspørsmål blir med hans egne ord forklart som et middel for å få siste ordet på hvordan arbeidet skulle gjennomføres. Hans ønske om å ha fullstendig kontroll, viser en maktkamp mellom ham og militærkomiteen hvor han selv er overbevist om at hans ansvar gav ham retten til å diktere hvordan arbeidet skulle utføres. Holtfodt kom seirende ut av situasjonen og evnet å beholde sin posisjon som mannen med løsningen. Det fremstår som at selv om flere på Stortinget var uenige om detaljer i Holtfodts arbeid, var ønsket om å beholde Holtfodt som forsvarsminister, sterkere. Dette viser en stor tillit til Holtfodt til tross for uenighet. For hvis flere på Stortinget hadde ansett ham som en for autoritær og dominerende mann, ville hans mannlighet ha falt over i det umannlige, noe som jeg er overbevist ville ha ført til hans avgang etter et kabinettsspørsmål.

Holtfodt rettet kritikk mot sosialistene som hadde drevet en antimilitaristisk politisk føring. Selv med en slik politikk i partiprogrammet argumenterte Holtfodt for at dersom sosialistene satt i samme stilling som han selv og regjeringen, ville også de ha vernet landets uavhengighet på samme måte. Holtfodt brukte sin egen historie og sier videre i sin beskrivelse av sosialistenes politikk at som offiser hadde han med spent oppmerksomhet fulgt deres fremmarsjlinjer på Forsvarets område. Holtfodt trakk frem slagordet «hva kan det nytte» som ble presentert i underkapittel 4.2.1. hvor han redegjorde for tidligere satsning mot sosialistenes pasifistiske og antimilitaristiske syn. Han trakk også inn sin egen bakgrunn fra Forsvaret med å si «Selv har jeg vært offiser i snart 30 aar». Holtfodts nesten 30 år blir ikke nevnt for å skryte, men for å styrke hans egen troverdighet i saken.¹⁰⁴ Ved å bruke sin lange fartstid i Forsvaret som offiser bygger han opp sin autoritet i forsvarsspørsmålene. Dette styrket hans ord i forsvarsdebatten ovenfor andre med intet eller mindre militær erfaring. Samtidig forsterker det mitt syn på Holtfodt militære maskulinitet. Han har ikke noe problem med å identifisere seg med militæret politisk eller direkte gjennom sin identitet tilknyttet sin militære fortid.

¹⁰³ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 2.

¹⁰⁴ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 3.

Det kan se ut som at slutten av foredraget til Holtfodt beveget seg fra en saklig forsvarsminister som forsvarte den politikken han så langt hadde drevet, til å appellere til nasjonalfølelsen. Folket måtte og ville hjelpe hverandre både under og etter at denne konflikten i Europa var over, og selv at et land med i utgangspunktet så lite av våpenproduksjon hadde løst sine militære oppgaver. Han gikk fra å benytte mye tall og kvass kritikk til å mykne opp og appellere til det norske folks følelser. Anledningen ble også benyttet til å rose de vernepliktige, befal og offiserer som tjenestegjorde for Norge.¹⁰⁵

Som forsvarsminister er jeg imidlertid ikke alene militær, men også medlem av en regjering som ifølge sakens natur paa den parlamentariske krigsskueplads maa bekjempes av de politiske partier, der ikke deler denne regjerings synsmaater.¹⁰⁶

Holtfodt trakk frem hvilket arbeid han selv mente han utførte i Stortinget, på vegne av regjeringen og på vegne av folket. Han innrømmet at det til tider hadde gått hett for seg inne på Stortinget bak de lukkede dører. Men at høyre og de frisinne med Holtfodts ord: «Loyalt har medvirket til løsningen av alle de viktige forsvarsspørsmål»¹⁰⁷ Med disse ord kan man lese den appell til behovet for samarbeid mot forsvarspolitikken på tross av politisk uenighet. Samtidig ser vi at sosialistene ikke ble nevnt, hverken positivt eller negativt.

Som nevnt tidligere i dette kapitlet, ble det nevnt at Holtfodt ganske tidlig ga pressen ros for å utøve stor grad av diskresjon i saker som angikk nøytralitetsvernet og den norske kyst. Dette gjentok han i sin avslutning i *Norske intelligenssedler* foredraget: «Jeg kan forsikre at de har gjort sitt land store tjenester i denne tid ved at la alt dette vandre i papirkurven, istedenfor ind i sine avisers spalter»¹⁰⁸ Dette var tredje tilfellet hvor Holtfodts ønske om diskresjon til pressen i forsvarstemaet blir uttrykt, et uttrykk som politisk og strategisk kan tolkes som et naturlig ønske om å holde informasjonen om de norske strykerne og eventuelle uønskede situasjoner på den norske kyst internt og utenfor offentligheten. På den måten slapp man uønskede reaksjoner. Her er det et gjenhør av karakteren til Holtfodt hvor han uttrykte et behov for selvbeherskelse, vilje og et ønske om at også andre utøver selvkontroll over følelser som frykt i situasjonen de sto

¹⁰⁵ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 3.

¹⁰⁶ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 3.

¹⁰⁷ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 3.

¹⁰⁸ Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt 03.10.1915: 3.

ovenfor. Motsetningen til frykt er motet til å tøyse frykt slik han også skriver i *Syn og Segn* om soldatenes mot til å vinne de harde forhold som man må levde med i det utstrakte land.

4.2 Forsvarsminister Holtfodt som politiker

Dette kapittelet tar for seg Holtfodt som politiker på Stortinget. Etter å ha sett hvordan Holtfodts mannlighet utryktes i media vil det nå fokuseres på hvordan den utryktes på den politiske arenaen på Stortinget. Her vil Holtfodts uttrykk bli sett på i hans samhandling og debatt med andre politikere, i hans rolle som forsvarsminister. Det fremkom også tolkninger og skildringer av Holtfodt som politisk person av andre politikere på Stortinget som blir trukket frem slik at hans uttrykk oppfattet av andre også blir benyttet til å gi grunnlag for analysen og drøftingen.

4.2.1 Militær maskulinitet og sosialistisk maskulinitet – To maskuliniteter på Stortinget

Den 4. mars 1918 var innstillingen fra den kombinerte landbruks- og militærkomite angående våpenøvelsens anordning 1918, markert «innstilling 41», oppe i Stortinget. Innstillingen fra komiteen lød:

I. Stortinget samtykker i: at regjeringen under hensynstagen til den til enhver tid foreliggende situation ordner aarets vaabenøvelser paa en saadan maate, at jordbruket ikke blir berøvet nogen arbeidskraft av manskaber eller hester i omnetidene.

II. De til Stortinget indkomne forestillinger om innskrænkning eller indstilling av aarets vaabenøvelser vedlægges protokollen.¹⁰⁹

Innstillingen var basert på et tidligere vedtak som skulle forhindre sult i Norge ved en økning på omkring 1 million mål til landets jordbruk.¹¹⁰ Dette ville kreve en betydelig sum midler for å lønne arbeidskraften og betale for hester til pløying og høsting.¹¹¹ Utfordringen med en utvidelse på denne størrelsen besto, som presentert i hovedsak av sosialdemokratene på Stortinget, i mangel på arbeidskraft til å bearbeide disse målene med jord som en følge av at

¹⁰⁹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 425.

¹¹⁰ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 356-357.

¹¹¹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 358.

Forsvaret tok inn de fleste arbeidsføre unge menn til rekruttutdannelse og nøytralitetsvern. I debatten ble det diskutert flere forslag og løsninger på problemet, slik som å redusere, flytte eller stanse våpenøvelser i sin helhet til fordel for jordbruket. Samtidig viser det seg at det var en uro blant den norske befolkningen som et resultat av matmangelen. Under debatten ser vi at det var en demonstrasjon som ønsket å fremme jordbruket ovenfor militære øvelser slik at de fikk mer mat. Dette viser at situasjonen omkring saken var noe anspent. Videre vil vi også se at retorikken var formet deretter.¹¹² Debattens talere var mange, deriblant Holtfodt som forsvarsminister. Han forsvarte kritikken mot seg selv, regjeringen og forsvarrets standpunkt i saken og aviser at forsvarrets behov for rekrutter blokkerer jordbruksinteressene.

Første taler, sosialdemokrat Ole Martin Gausdal, innledet saken med sterk kritikk mot Holtfodt. Utdragene som følger er ikke direkte Holtfodts uttrykk, men Gausdals tolkninger og reaksjon på Holtfodt og hans politikk samt hans uttrykk i stortingssammenheng. Det vil være flere slike tilfeller hvor intensjonen i denne avhandlingen er å benytte politiske ytringer til å få et innblikk i hvordan andre politikere oppfatter Holtfodts retorikk. Holtfodt vil selv tale senere og det vil da være mulig å si nøyaktig hvordan det samsvarer eller bryter med måten politikere slik som Gausdal omtaler og skildrer Holtfodt. Gausdal kritiserer Holtfodt for å ha drevet en streng justis for å fremme hans militaristiske syn. Han utvider kritikken kort til de som hadde trukket til seg dette militære grunnsynet og viste til at de dyrket en guddom hvor militærvesenet var deres gud, noe Gausdal mente var inngrodd i hele deres natur.¹¹³ De Gausdal refererer til som de militære, var først og fremst det politiske partiet Venstre med Holtfodt i spissen for forsvarsdepartementet. Venstreregjeringen med sine 74 av 123 representanter på Stortinget, førte politikken som ble vedtatt i Stortinget og fikk også muligheten til å gjennomføre den på den måten de ønsket når de satt i en flertallsregjering, slik de gjorde. Det fantes også politikere i partiet Høyre som støttet en opprustning av det militære. Uenighetene lå mer i detaljene slik vi ser eksempler på av Bratlie sine innlegg fra forrige kapittel.

Mosse mener at sammenhengen mellom militarisme og maskulinitet alltid har vært tilstede. Når universell verneplikt begynte, valgte militæret å ta inn idealet basert på menns kropp. I idealet om styrken og selvkontroll som kunne tilegnes gjennom kroppsøving var denne ideelle maskuliniteten tilpasset det formål og den disiplin som militæret trengte.¹¹⁴

¹¹² Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 399.

¹¹³ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 357.

¹¹⁴ Mosse 1998: 109.

I Stortinget blir vi stilt ovenfor to typer maskulinitet. Det nye sosialistiske maskuliniteten og på den andre siden, med Holtfodt i spissen, møter vi den militære maskulinitet som med flertall på Stortinget viser seg å være normen. Maskulinitet og militarisme trengte likevel ikke å ha vært så tett tilknyttet. Mannlighet symboliserer, ifølge Mosse, samfunnet som en helhet og ikke bare en del av det. Utdanningen til mannlighet ble rettet mot å gjøre gutter harde, trene kroppene deres og gi dem en anstendig moralsk holdning.¹¹⁵ Motsatsen til dette idealet var det sosialistiske ideal, av en ny mann, som representerte en motsetning til mange av de kvalitetene av normativ mannlighet, nemlig en maskulinitet basert på solidaritet, avstand fra all vold, og en holdning mot nasjonalisme. Dette idealet hadde til hensikt å fornye den moderne mann. En slik ny mann kunne bare bli en realitet i en tid hvor maskulinitet ikke lengre var forankret i det borgerlige samfunn, slik som den militære maskulinitet viser seg å være. Kun vet et sosialistisk flertall kunne man produsere en ny og radikalt endret mannlighet.¹¹⁶ Sosialistene fremmer kontinuerlig en pasifistisk løsning hvor den militære maskuliniteten ikke lenger skulle få regjere.

På neste side i referatet fra stortingsmøtet, kritiserte Gausdal statsminister Gunnar Knudsens arbeid med landbruket på følgende måte: «Det ser ut, som han hjelpeløst har kastet sig i armene paa forsvarsministeren, slumret ind ved hans bryst og latt ham skalte og valte med denne viktige sak.»¹¹⁷ At Holtfodt hadde statsministerens tillit ble her eksemplifisert med en spissformulering som skildret dem intimt sammen, hvor Holtfodt hadde en overordnet rolle. Hans beskrivelse av at statsministeren kaster seg hjelpeløst inn i armene på forsvarsministeren kan sees på som en skildring av en kvinne i nød eller et barn som trenger trøst fra sin far. Dette henter til at Holtfodt må ha dominert Stortinget og resten av regjeringen hardt for å bli satt i den rollen som Gausdal skildrer ham. Med å utfordre Knudsens manglende evne til å ta en ledende rolle, utfordret han Knudsens maskulinitet. I dette bilde blir Knudsen den passive og underdanige i forholdet mellom han og Holtfodt. Det er Holtfodt som hadde den autoritære rollen som den stødige og handlekraftige. Holtfodts maktbruk ser ut til å ha stilt sin egen statsminister i skyggen. Opposisjonens syn på Knudsens maskulinitet er en maskulinitet som har falt til fordel for sin egen forsvarsminister.¹¹⁸ Dette kan tyde på at Knudsen på en side ikke har vist evne til å ta den ledende rollen å tøyne sine statsråder. På en annen side viser det at Holtfodt har etablert en så sterk figur at han maskulint sett, har overgått sin egen statsminister.

¹¹⁵ Mosse 1998: 109.

¹¹⁶ Mosse 1998: 119.

¹¹⁷ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 358.

¹¹⁸ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 358.

Gausdals utspill kan også sees på som et forsøk på å utfordre makthierarkiet i regjeringen. Ved å plassere Holtfodt over sin egen statsminister tyder det på en maktskjevhet. Dette utspillet ble ikke ansett som mer enn en kommentar og ble aldri besvart av hverken Holtfodt eller Knudsen videre i debatten, noe som tyder på at det ikke var et behov for å ta til seg slike bemerkninger. Samtidig ser det ut til at Knudsen var tjent med å ha en sterk forsvarsminister i en tid hvor forsvarsspørsmålet kontinuerlig var oppe i media og i Stortinget. Kritikkk ble ofte rettet mot Holtfodt som et synonym for militarisme, som fører til at det negative trykket på regjeringen ble avlastet.

Gausdal foreslo å holde de militære øvelsene på vinteren slik at ressurser og styrker kunne frigjøres på sommer- og høstetider. Argumentet var på linje med flere av forslagene på hvordan å redusere forsvaret til fordel for matjorden. Men det var etterfulgt av en tilspisset kommentar i hans argumentasjon som grovt gjengitt sa at hvis en fiende angriper Norge, så ville de ikke angripe når forholdene ville være vanskelige. Videre sa Gausdal at fienden ville nok komme til Holtfodt på den dag han minst ventet det.¹¹⁹ Ordlyden i argumentasjonen var negativ til Forsvaret og gjennomgående kritisk til Holtfodt. Han skildret det norske forsvar og Holtfodt som en enhet, et synonym for det samme. En militaristisk leder, med streng justis hvor militærvesenet var gud. Samtidig argumenterte Gausdal for den manglende tillit han og sosialdemokratene har til militæret. Dette er slik Holtfodt ble tolket og skildret av Gausdal. Senere i kapittelet vil vi også se flere av sosialdemokratens representanter hadde tilsvarende holdninger. Hvorvidt dette var representativt for hele hans parti, eller de resterende deler av opposisjonen er et spørsmål som det vil returneres til etter gjennomgangen av flere av innleggene. Karl Wilhelm Wefring som hadde sin tilhørighet til Frisinnede Venstre og som talte etter Gausdal, innledet med å si at når han ønsket å ta ordet, så ønsket han å ta «ganske bestemt avstand fra den undertone, som gikk gjennom hr. Gausdals foredrag».¹²⁰ Dette kan tyde på at Gausdals innlegg kan ha fremstått som skarpt og ikke helt i trå med hvordan flertallet av stortingspolitikere så på Holtfodt, selv de som ikke var en del av regjeringen. Denne slutningen ble forsterket ved Gausdals kommentar til resterende av de «ærede herrer» som i hans synspunkt ser ut til å ha samlet seg under Holtfodts politiske standpunkt og ledelse i denne saken.¹²¹ Gausdal posisjonerte seg selv og sitt standpunkt i kontrast med resten av de «ærede herrer» som befant seg på Stortinget.

¹¹⁹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 361.

¹²⁰ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 363.

¹²¹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 357.

Claes Ekenstam presiserer at et hegemonisk mannsideal underordnet en annen dominant maskulinitet ofte posisjonerer seg i en rivaliserende posisjon slik som man ser på Stortinget. Konkurransen som iverksettes omhandler en ulik mannlighets makt, autoritet, status og kulturell innflytelse. Ved å vinne saker som den vi står ovenfor her i dette kapittelet vil Gausdal og sosialdemokratene utfordre de mannlighetsidealene som Holtfodt vektlegger og langsiktig prøve å endre den sosialdemokratiske kulturelle innflytelsen på politikken og dermed indirekte på hva som ansees som mannlig.¹²²

Peder Rinde fra Venstre, kom med en kritisk kommentar til forsvarsminister Holtfodts bruk av kabinettsspørsmål i store og små saker, og mente han hadde vært heldig som mestret forsamlingen med sine stadige trusler om å gå av. Rinde fortsatte og utrykte at han ikke trodde det var tanken at de folkevalgte skulle overgi seg på slik vis og la seg «kujonere».¹²³ Rinde avsluttet sitt innlegg med å påpeke at velgerne ikke ville bli like lette å mestre, og at de ikke ville la landet bli styrt militært på den måten som det var gjort i løpet av krigen. Kritikken baserer seg på å overlate til en enkelt mann å presse sin vilje frem, slik som han mener forsvarsministeren har gjort.¹²⁴ Kritikken som blir stilt fra en av Holtfodts partifeller viser at det ikke var blind lojalitet i Venstres egne rekker. Holtfodts bruk av kabinettsspørsmål ble kritisert for å være en i overkant dominerende maktbruk. Argumentet var at dette ville føre til en overmanning som Stortinget og velgerne ikke vil innfinne seg i. Rindes utspill støttet ikke Gausdals kritikk til den overveldende militære holdningen, men åpner for en ny type kritikk til maktbruken. Samtidig ser vi at Rinde trekker frem krigen som en mulig årsak til at Holtfodts maktbruk har blitt tolerert.

Holtfodt svarte på kritikken som falt på regjeringen og han selv fra flere hold, med å henvende seg systematisk til angrepene. Først ut var «sosialistene» som han betegnet dem. Han mente de hadde grepet denne saken for å fremme sin egen agenda og minnet resten av Stortinget om at sosialdemokratene hadde avvæpning på programmet sitt. «Det er saa let at stille denslag forslag, når man føler sig nogenlunde sikker paa, at der er andre, som skal ta ansvaret for, hvad de selv foreslaar.»¹²⁵ Holtfodts utsagn kan støttes opp av Mosse sitt poeng som er at sosialister prøvde å fremme en stereotypi med en mer pasifistisk maskulinitet, avhengig av solidaritet istedenfor kamp. Samtidig påpeker Mosse at flere sosialister ble skuffet av sine forventinger til første

¹²² Ekenstam 2006A: 41.

¹²³ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 371.

¹²⁴ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 372.

¹²⁵ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 385.

verdenskrig, og dermed tok på seg krigens mannlighet, og selv om de ble forbannet av blodbadet, viste de til tross for deres sosialistiske ideal, styrken som var å finne i den normative maskuline stereotypien, altså den borgerlige mannlighetens militære maskulinitet.¹²⁶

Sosialister som en gruppe ble konfrontert av sosiale og politiske realiteter som hadde direkte påvirkning på deres konsept om en ny maskulinitet. Revolusjon og motrevolusjon gav overgang fra krig til fred i bekjempede stater som hadde tapt krigen. Konfliktene som etter hvert kom til syne i Sovjetunionen gav inntrykk om at det var behov for fysisk maktåndtering. I møte med uro vek de antimilitaristiske holdningene og sosialistene ble dratt enda nærmere en aksept av den militære maskuliniteten.¹²⁷ Dette trekker Mosse også frem ved å vise til tilstandene i Russland. Det sosialistiske ideal som omhandlet det menneskelige og pasifistisk maskulinitet ser ut til å ha sviktet i praksis og til dels også på et teoretisk plan. Slik som Mosse argumenterer så falt begge fordi de begge var for ekstreme i hver sin retning, den sosialistiske fordi den var for pasifistisk og man så seg nødt til å kunne buke vold hvor det var behov. På den andre siden var den militære for voldsom og favoriserte makt og vold som virkemiddel.¹²⁸ I Holtfodts tilfelle ser man at det finnes tendenser som tyder på misnøye på flere hold i Stortinget, spesielt fra sosialdemokratens side, som et resultat av hans maktbruk ikke bare blant opposisjonen, men også innad i hans egne rekker. Verdenskrigen som utspilte seg i Europa ser ut til å ha gitt Holtfodt muligheten til å hevde seg på denne måten uten at det førte til større konsekvenser enn noe misnøye. Men det tyder også på at uten en slik trussel, så ville Holtfodt stå i fare for å bruke for mye makt uten at det forelå en hensikt som alle kunne si seg enig i. For å være kritisk til Mosse, så viser det seg at militær maskulinitet ikke kan ansees som ekstrem i krigssituasjonen. Først i fredstid hvor krig ikke er tilstede eller et mål, vil mulighetene være begrenset for en slik ytterliggående maskulinitet slik som den militære maskuliniteten.

Jordbruket hadde ifølge Holtfodt stilt sine krav nede i Europa, hvor krigen pågikk, på samme måte som i Norge, hvor det var fred. I Europa hadde jordbruket løst sin oppgave til tross for at hester og unge menn sto ved fronten. Holtfodt trakk frem mobiliseringen av kvinner som en løsning på problemet, noe som Norge så langt ikke hadde utnyttet. Holtfodt viste til det eksemplet som europeiske landbruksarbeidere la frem og mente at man kunne se til denne løsningen for å oppnå resultater på det norske matmangelproblemet. Forslaget begrunnet han

¹²⁶ Mosse 1998: 108.

¹²⁷ Mosse 1998: 121-22.

¹²⁸ Mosse 1998: 132.

med sin overbevisning om at hvis Stortinget hadde gått hardt løs på våpenøvelsene, ville det ha gjort Forsvaret sårbart og mindre effektivt.¹²⁹

Jeg vet, at der er mange, som smiler litt av dette; man har ikke riktig nogen tro paa, at kvinderne her skulde kunne ta et løft, som var av den største værdi ikke bare for forsvaret, men for det hele land. Jeg tror, at vore kvinder i saa hendseende vil føle den samme opfordring, den samme interesse og energi i sit arbeide, som de har gjort i de krigførende land, og specielt er jeg sikker paa, at det vil være tilfældet i alle de forsvarsinteresserte kredser, som paa mange maater har støttet forsvaret, ikke gjennom fysisk arbeide, men gjennom innsamlingsarbeide til forskjellige formaal i denne tid.¹³⁰

Holtfodt utypet videre at det, etter initiativ fra kvinner, ble jobbet med en utredning i generalstaben sammen med kvinner om hvordan man skulle disponere kvinnes arbeidskraft. Da både til hjelp i jordbruket og til Forsvaret, slik at de best mulig skulle kunne svekke enhver klage over at våpenøvelsene la beslag på krefter som jordbruket behøvde.¹³¹

Sosialdemokraten Christopher Hornsrud var den første til å kommentere Holtfodts utsagn om å bruke kvinner i jordbruket. Han skjønnte ikke hvordan Holtfodt mente at kvinner, mobilisert til sivilt arbeid, vil redde situasjonen. Han uttrykte at det var mulig at dette kunne hjelpe situasjonen noe, men at forslaget til sosialdemokratene, sløyfingen av våpenøvelsene var den rette og mest gunstige løsningen for å friggi hender til utarbeiding av matjorden. Hornsrud var overbevist om at kvinnene på landet hadde nok å gjøre og dermed var situasjonen kommet like langt.¹³²

Drøftingen av Holtfodts innspill om bruken av kvinner i jordbruket, ble ikke diskutert på Stortinget og ble heller avfeiet for deretter å lede fokus tilbake til hva sosialdemokraten egentlig mener er den eneste løsningen, sløyfingen av våpenøvelsene. Sosialdemokraten Anders Horgen hevdet at bruken av kvinner som en løsning var det råd som gårdbrukerne hadde hatt før. Han skildret videre at kvinnen utover de mange småbruk har slitt ved siden av mannen og barnene. «Men det er da vel en skam for os – om det er forsvarsministerens mening – at vi skal gaa tilbake saa langt som til hedningtiden, da manden laa paa krigsfot, og kvinderne drev det

¹²⁹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 387.

¹³⁰ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 387.

¹³¹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 387.

¹³² Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 392.

samfunnsnyttige arbeide!»¹³³ Det kan drøftes om dette synspunktet er slik Horgen uttrykker, altså et forslag som er gammeldags og som kan sammenlignes med hedningetiden. For på den annen siden kan det virke som en meget fremtidsrettet tankegang, Holtfodt viser til utlandet hvor ideen var hentet, hvor han så at andre land som var dypere involvert i konflikten som rådet i Europa enn det Norge var, har løst oppgaven på denne måten. At dette forslaget kom fra Holtfodt er også noe som bør bemerkes. Holtfodt ble betegnet av sine politiske motstandere som en streng og militaristisk mann. Han åpnet opp for å gi kvinner mulighet til å støtte opp og ta over flere oppgaver som i første rekke hadde blitt løst av menn. Slik jeg ser det, fremmes dette løsningsforslaget først og fremst for å verne om Forsvarets våpenøvelser. Som et resultat ser vi at sosiale samfunnsoppgaver ble utfordret som et virkemiddel for å fremme Holtfodts fremste interesse, militæret. Dette vil ikke nødvendigvis si at han er mindre maskulin, for hans interesse var å verne militære med midler og de hender som var tilgjengelige.

I følge den franske sosiologen Pierre Bourdieu, blir kvinner som en følge av maskulin dominans tildelt en passiv rolle, strengt underlagt mannen hvor de kun tillates en støttende rolle. Han bruker eksempler på kvinnearbeid som lusing og innsamling av gress til dyr. Slike arbeidsoppgaver ble det forventet at menn ikke utførte. Disse forventningsmønstrene gjenspeiler et syn på at kvinnene er myke og oppgavene måtte være lette å utføre. Kjønnssdelingen slik som det her er eksemplifisert av Bourdieu, vedlikeholder den hegemoniske maskulinitet.¹³⁴ Også historikeren Yvonne Hirdman skriver i *Genus* at kvinner var forventet å innfinne seg med sin plass og utføre de oppgaver i overensstemmelse med de forventningene som var til deres rolle, føde barn og gjøre arbeid i hjemmet.¹³⁵ Hirdman trekker også frem at ugifte kvinner ikke måtte være i veien som en distraksjon for arbeidende menn. Ved å etablere forsørgningsstalter skulle de forsørges samtidig som de ikke var i veien. Dette kvinnesynet som Hirdmann belyser, fremkom i det første møtet med sosialistiske menn i internasjonale høsten 1866, hvor kvinners lønn ble diskutert. Resultatet av deres diskusjoner var, som Hirdman beskriver, svært farget av deres samtid. Resonnementet deres la det frem som om kvinners plass var i hjemmet som gifte koner.¹³⁶

Holtfodt ser ut til å bryte med denne sosiale ordningen ved å fremme en mer aktiv bruk av kvinners arbeidskraft. Landets matmangel ser ut til å ha presset foran behovet for nye tanker

¹³³ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 400.

¹³⁴ Bourdieu 1999: 63.

¹³⁵ Hirdman 2001: 85.

¹³⁶ Hirdman 2001: 124.

som Holtfodt hentet fra et Europa i konflikt. Det er tydelig at han var forberedt på en reaksjon fra de som hørte forslaget. Reaksjoner viser at dette forslaget var ganske nytenkende i norsk forstand, samtidig viser også smilene som forslaget ble møtt med, at forslaget ble sett ned på. Dette viser hvordan menn ble sett på som overordnet kvinner, ikke bare i Stortinget, hvor man kunne smile om slike forslag, men også hvor man uten kvinner tilstede kunne ta avgjørelser for hva kvinner var i stand til å gjøre. Hornsrud og Horgens reaksjoner på forslaget var et uttrykk for at Holtfodt utfordret den normale ordning. De sistnevnte stortingsmennene hadde ingen tro på at det var mulig å løse oppgaven med kvinners såkalte «myke hender». Holtfodt var villig til å utfordre den maskuline dominansen uten frykt for å fremstå som mindre maskulin. Dette henger sammen med at han ønsket å verne våpenøvelsene til militæret samtidig som han ønsket og forhindre sult i Norge. Noe som for Holtfodt fremstår som viktigere enn kjønnsroller i jordbruket.

Mosse trekker frem den østerrikske sosialisten Max Adler i sin analyse av sosialisters maskulinitet, og presenterer hvordan det sosialistiske idealbilde av maskulinitet motsatte seg det krigerske bilde som under krigen hadde vært dominerende. Her var det dominerende bilde av mannen avskrevet og likestilling mellom kjønnene ble vektlagt. Samtidig ble det ikke skilt mellom egenskapene som menn eller kvinner skulle inneha, begge spilte en likestilt rolle i å bygge det sosialistiske samfunnet.¹³⁷ Likevel ser vi at når Holtfodt presenterte dette forslaget var det sosialistene som talte høyest imot at dette skulle være et alternativ. Det kan tenkes at deres intensjon var å fremme den nye maskuliniteten ved å bryte ned den militære maskuliniteten. Holtfodts forslag kunne ikke aksepteres av sosialistene, fordi det ville ført til at de tapte kampen om å «avvæpne» Forsvaret, og dermed deres største kamp mot den dominerende maskuliniteten.

Ekenstam trekker frem at maskulinitet i høy grad er tilknyttet det han kaller homososial orientering og aktivitet. Dette konseptet omhandler at menn dømmer og måler seg opp imot hverandre. Ettersom menn har en dominerende posisjon ovenfor kvinner, søkte de hovedsakelig bekreftelse i egen gruppe av mektig menn. Der fikk man bekreftelse på sin posisjon og sitt verd. Slike homososiale forbindelser styrker og bekrefter gruppens materielle og symbolske privilegier og det skaper en følelse av samhörighet. Samtidig finnes faren for å skape konkurranse og rivalisering som vil kunne skape spenninger og endeløs konkurranse om makten.¹³⁸ Holtfodts forslag kan i lys av homososiale forbindelser ses på som en løsning som

¹³⁷ Mosse 1998: 120-21.

¹³⁸ Ekenstam 2006A: 44.

også kunne aksepteres av hele det homososiale felleskapet. Tiltaket med å sette kvinner i arbeid på matjorden slik jeg ser det, handlet først og fremst om å ivareta de militære øvelsene og soldatrekutteringen. Med å fremme et forslag som «redder» militæret viste han evnen til å løse debatten med flere midler enn med tvang og kabinettsspørsmål. Slik styrket han også sin posisjon som forsvarsminister og dermed sin maktposisjon i makthierarkiet på Stortinget.

Avslutningsvis i Holtfodts innlegg anbefalte han at den foreliggende flertallsinnstillingen måtte vedtas. Dette argumenterte han for med å vise til at det på dette tidspunktet i krigen ikke ville være gjennomførbart, og til dels forkastelig, å ordne øvelsene slik som andre politikere hadde forsøkt å foreslå, nemlig å avlyse dem. Så lenge krigen varte kunne det ikke bli gitt signaler om at Norge reduserte eller svekket sitt forsvar. Han påpekte at Norges nøytralitetspolitikk gikk ut på at de ikke skulle blande seg inn i krigen. Det var ikke ønskelig å ta del i den ene eller den andre sidens krigføring, og avgjøre hvem som hadde rett eller galt.¹³⁹ Slik jeg også belyste tidligere i *Norske Intelligenssedler*, viste Holtfodt et tydelig ønske om å holde Norge utenfor den europeiske konflikten. Dette viser, slik jeg ser det, at intensjonen ikke var å bruke Forsvaret til noe mer enn å forsvare Norge. Det foreligger ikke en holdning om å lede landet inn i konflikten for å oppnå ære eller andre prestasjoner. Det virker snarere tvert imot, som hans ære er tilknyttet å holde landet utenfor. Holtfodts ambisjon var avgrenset å til verne nøytraliteten. Denne ansvarsfølelsen og eierskapet til Forsvaret var sterkt tilknyttet Holtfodt.¹⁴⁰ Som Rinde nevnte, var Holtfodt så fast bestemt på å bære dette ansvaret, at utfordringer på hans ansvarsområde ble motarbeidet med hard motargumentasjon og kabinettsspørsmål. Forslaget som lå til grunn, gav regjeringen mulighet til å administrere våpenøvelsene på en slik måte at det ikke påvirket jordbruket. Dette ville åpne for at regjeringen, og Holtfodt som en del av den, kunne løse situasjonen slik de måtte se som mest gunstig for hovedmålet, nemlig å holde Norge utenfor krigen.¹⁴¹

Statsminister Gunnar Knudsen kommer innstillingen og kritikken til forsvar. Han henvender seg til sosialistene og sa at Forsvaret ikke kunne nedlegges. Våpenøvelsene kunne ikke stanses, men Stortinget kunne gjøre det som sto i innstillingen og som var foreslått av regjeringen. Han påpeker at verneplikten kunne ordnes slik at den ikke skulle hindre matproduksjonen. Hvis agendaen til sosialistene var å fremme matproduksjon med all kraft, så burde de slutte seg til

¹³⁹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 390.

¹⁴⁰ Se side 32.

¹⁴¹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 425.

innstillingen, for det er ikke en innstilling som hindret matproduksjon.¹⁴² Knudsen tok så til ordet for å støtte innstillingen og dermed knyttet han synspunktet til Venstre i saken, sammen med Holtfodts. Dette viser at lederen for regjeringen også støtter det mannlige militære idealet som fremkommer hos Holtfodt.

Stortingspresidenten meldte at det var framkommet et skriv fra demonstranter som befant seg utenfor Stortinget mens stortingsmøtet pågikk. Som følge av innstillingen og en matmangel som flere hjem begynte å kjenne på, hadde det samlet seg en folkemengde av arbeidere som ønsket en satsing på mat ovenfor militære øvelser. Skrivet var signert av deputasjonens formann, Aksel Schultz, 4. mars 1918 og lød:

Arbeidere i Kristiania – samlet ved stortingsbygningen den 4de mars – fremlægger herved sit bestemte krav om at alle militærøvelser maa bli indstillet iaar saaledes at al kraft kan bli anvendt paa den hjemlige matproduksjon. Arbeiderne i Kristiania føler i høieste grad trykket av matnøden. I mange hjem er der en beklagelig brødmangel, og saavel bolig- som arbeidsforholdene gjør det til det yderste vanskelig for arbeiderne at faa savnet av brød avhjulet ved anden spise. Under slike omstændigheter finder vi at det er en forbrydelse mot det arbeidende folk, om Stortinget iaar opretholder militærøvelserne, hvorved baade arbeidskraft og penge unddrages den nyttige og nødvendige matproduksjon. Vi kan ikke tænke os, at Stortinget vil overse det store ansvar som ligger i at handle mot folkets vilje.¹⁴³

Demonstrasjonen viser at det fantes en misnøye som kom av at forsvaret ble prioritert over matproduksjon til det norske folk. Vi ser også at sosialistiske politikere benyttet seg av denne situasjonen. Holtfodt hadde, slik jeg vil eksemplifisere om kort tid, håndtert demonstrasjoner før. Sosialdemokrat Anders Horgen Som tidligere kommenterte Holtfodts forslag om å bruk av kvinnelig arbeidskraft, viser til demonstrasjonen som står utenfor Stortinget. Det våpen som folket har, var ikke gevær eller bajonetter, det var viljen til å gjøre motstand.

De tar simpelthen ikke uniformen paa, Hvad vil han gjøre med dem, som staar hernede paa pladsen, hva vil han gjøre med de tusender av soldater, naar soldaterraadene og arbeideraadene blir enige om, at naar de blir utkommandert paa moen paa den og den

¹⁴² Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 397.

¹⁴³ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 399.

dag, da trækker de ikke i uniformen? Det skulde være interessant at høre, om forsvarsministeren da vil skyte dem ned.¹⁴⁴

Det siste utdraget fra referatet ble møtt med et bravorop fra galleriet som presidenten måtte stilne. Demonstrasjonen viser at viljen til å gjøre motstand var tilstede, og slik Horgen talte for, så var alternativet også en kollektiv nekt til å følge ordre, en konsekvens Holtfodt kunne stå ovenfor hvis han ikke prioriterte folkets vilje. Den amerikanske sosiologen Michael Kimmel skriver at den virkelige frykten tilknyttet makt, var å bli ydmyket foran andre menn eller dominert av sterkere menn. Holtfodts sterke autoritet og maktbruk hadde utløst reaksjoner hos arbeidere som følte på hungersnød. Det kan tenkes at de som sto utenfor Stortinget sto der først og fremst grunnet et ønske om å ikke lengre bli ydmyket, men også fordi de tilhørte den sosialistiske siden politikken. Holtfodts maktbruk var legitimert av det flertallet som fantes på den borgerlige side av blant hans eget parti, støttet av partiet Høyre. Hvis hans maktbruk skulle trå over den grensen av maktbruk som denne siden anså som legitim ville han miste sin troverdighet blant sine militære meningsfeller. Ved å miste denne troverdighet, ville han også miste makt i egne rekker og dermed stå ovenfor en enda større folkemasse en den som sto utenfor Stortinget den 4. mars 1918.¹⁴⁵

Holtfodt og regjeringen hadde ved tidligere anledning vist at de var villige til å benytte militæret for å stilne opprør som forstyrret Norges økonomi i perioden. Det er denne militære bruken og holdningen som kritiseres i sosialistenes angrep på Holtfodts militære holdning til demonstrasjoner. Som et eksempel kan det nevnes bruken av soldater for å bryte streiken på Spitsbergen. Norge kjøpte opp amerikanske kullfelter på Spitsbergen i oktober 1916 for å sikre Norge nødvendig kullforsyning under krigen. Allerede sommeren 1917 begynte arbeiderne å streike. Berg skriver at Regjeringen ikke nølte med å gjenopprette roen på Svalbard. Løsningen som Gunnar Knudsen og Holtfodt benyttet var et skip med militære styrker. Alternativene var klare og harde. Hvis det ikke var mulig å overtale de streikene arbeiderne, så skulle streiken slås ned med militære makt. Sistnevnte alternativ ble benyttet, og Longyearbyen kom under militær administrasjon frem til de streikende var blitt sendt bort.¹⁴⁶

Kolnar skriver at det må være en balanse i voldsbruk og viser til Per Henrik Ling, sjef for gymnastiske sentralinstituttet på 1900-tallet. Pedagogisk kroppsøving skulle brukes for å løse

¹⁴⁴ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 401.

¹⁴⁵ Kimmel 2005: 35.

¹⁴⁶ Berg 1995: 268.

et nasjonalt problem gjennom å forsone mannen som kriger med mannen som sivil borger. Kolnar trekker frem at en konsekvens av opprettelsen av voldsmonopolet er at det oppstår nye definisjoner av hva som er legitimt og illegitimt vold. Kolnar skiller mellom begrepet sentripetal vold, altså vold som bekrefter maskulinitet. Denne volden kjennetegnes med at den driver mannen inn mot et sosialt sentrum. Det gjør ham til en legitim maskulin størrelse. Dette møter det voldspotensiale som er å finne i den militære maskulinitet.¹⁴⁷

Holtfodt nølte ikke med å benytte seg av militærets fysiske makt for å fremme regjeringens interesser. Det viste han i 1917 på Spitsbergen. Dette kan sees på som en vilje til ty til vold der det var nødvendig. Maktbruken som ble utøvet i 1917 har tydeligvis satt sitt preg på den politiske opposisjonen som tydde til sterk retorikk og advarsler om at man ikke bare kunne skyte demonstrantene for å stilne problemstillinger som folket sto ovenfor. På den ene siden ser man at situasjonen krevde en effektiv håndtering slik at Norge kunne fortsette å få sine kullforsyninger. Holtfodt viste handlekraft ved å benytte den militære makten som han anså som nødvendig for å håndheve sin ledende stilling og maktposisjon. På den andre siden er det også mulig å se at opprettelsen av selvforsyning av kull var med på bringe ære til regjeringen som fikk løst et vanskelig problem i en vanskelig tid. Å miste kontroll over den nyetablerte kullforsyningen ville ha ødelagt æren og dermed bli omdannet til skam. I følge Bourdieu benyttes vold for å holde på og ivareta mannligheten ovenfor andre i gruppen av menn. Brytingen av streiken med makt, ble gjort for å ivareta æren, slik at man unngikk å bli umannliggjort og ansett som øm eller svak. Egenskaper som ikke ble verdsatt etter deres bilde på mannlighet.¹⁴⁸ Holtfodt ser ut til å ikke ha vært villig til å tape ansikt i streiken på Stortinget. Det er ikke utenkelig at de som streiket hadde sine grunner, og opplevde maktbruken som et overgrep. Det var da heller ikke en felles aksept av denne voldsbruken i Stortinget som helhet, noe som igjen viser at det var et skille mellom den mannligheten som Holtfodt uttrykte og innehadde i motsetning til den som man ser hos sosialistene. Som Bourdieu skriver, mot har en tilknytning til feighet, man har et behov for å vise at man kan utføre modige handlinger og fremheve sitt mot. Frykten er å utelukke seg selv fra andre harde menn. Man må være harde ovenfor egne lidelser, men også, som det spesielt fremkommer her, andres lidelse. Slik som man uttrykker ved å etablere overlegenhet med å kaste streikere ut i arbeidsløshet. Mannlighet

¹⁴⁷ Kolnar 2006: 222.

¹⁴⁸ Bourdieu 1999: 69-70.

kommer til utrykk som et relasjonelt begrep, konstruert i sammenheng med andre menn, en slags frykt for det som ansees for å være kvinnelig, men ikke minst i mannen selv.¹⁴⁹

Arbeiderdemokraten Alf Mjøen spurte om hvorvidt Bratlie fra Høyre og Holtfodt fra Venstre var militarister. Han erkjente at diskursen omkring begrepet var omfattende og brukte derfor heller begrepet sterkt forsvarsvennlige. Mjøen uttrykte at Holtfodts manglene evne til å innskrenke våpenøvelsene viste at han var ytterst militær og viste til at Høyres Bratlie, i motsetning til Holtfodt, var villig til å innskrenke våpenøvelsene. Venstre fulgte i Mjøens øyne Holtfodt i håp om at han ville korte ned på øvelsene.¹⁵⁰ «Men er nu dette haab forenlig med begrepet Holtfodt? Har man det haab, at hr. Holtfodt virkelig vil stutta av paa øvingarne?»¹⁵¹ Sitatet fra Mjøen viser hvordan han brukte Holtfodt som et begrep. Hans forenlighet med militæret var så tilknyttet at det fra Mjøens side blir definert som et synonym. Selv med talere som argumenterte for et behov for innskrenkninger virket dette for ham som taler for døve ører. Å innskrenke Forsvaret i hvilken som helst grad ville bety innskrenking av forsvarsminister Holtfodt. I et kjønnspektiv vil enhver innskrenking av militæret bety en innskrenking av Holtfodts og den normative maskulinitet.

Sosialdemokraten Anders Buen tok til ordet mot Holtfodts bemerkninger om at sosialdemokratene ikke følte noe ansvar for landets sikkerhet. Holtfodt mente at de ikke ville ha fremmet dette forslaget hvis de satt ved makten og kunne bli holdt til ansvar.¹⁵² Til dette spurte Buen: «Hvad vover den mand at si? Findes der nogen mening i, at ansvarlige mænd paa en saa ansvarlig plads skal gi sig selv lov til at slunge ut den slags ting?»¹⁵³ Han fortsatte med å si at han ikke ville lar sin stilling bli bestemt av hverken «den store Holtfodt», eller den lille skribent i Klassekampen. Han ba deretter Holtfodt om å vokte seg for å legge ansvaret over på andre, for det skulle ikke lykkes han å spille et uskyldig lam i norsk politikk. Han påpekte at sosialistene var forberedt på enhver situasjon og at selv om mitraljøser og maskingevær ville være praktiske mot en forsamling slik som den som stod utenfor Stortinget, så var det en ting som rakk lengre enn det Holtfodt tenkte. Man skal derfor ikke snakke lett om ansvarsfraskrivelse basert på forslag fra andre hold enn hans eget.¹⁵⁴ Det siste Buen refererte til var uroen som var forekommet som reaksjon på rasjonering og matmangel i landet. En uro som

¹⁴⁹ Bourdieu 1999: 70-71.

¹⁵⁰ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 402.

¹⁵¹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 402.

¹⁵² Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 405.

¹⁵³ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 405.

¹⁵⁴ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 406.

Holtfodt mente sosialistene brukte i sin politiske kamp for å fremme avvæpning og reduksjon av Forsvaret.

Sosialdemokraten Ole Lian reagerte også på Holtfodts ytring om at sosialdemokratene ikke hadde fremmet forslaget deres hvis de hadde flertall og avslutter sitt innlegg med å si at etter hans oppfatning, kan ikke Holtfodts utspill betegnes som noe annet en uforskammethet fra statsrådets side.¹⁵⁵ Sosialdemokraten Kristian Tønder svarte på det han omtalte som forsvarsministerens alvorlige formaningsstale med at det ikke bare var de som var for kutting av våpenøvelsene, men at det også fantes støtte i de borgerlige partier og at det muligens var flertall i landet for denne oppfatningen. Hovedsaken slik de ser det, var matmangel. Noe Tønder spør om forsvarsministeren muligens ikke var kjent med.¹⁵⁶

Arbeiderdemokraten Thore Myrvang fremmet slik som flere av sine partifeller nødvendigheten av innskrenkninger av våpenøvelsene. Han uttrykte at Holtfodts uttalelser angående eierskap til ansvar og forslag ikke var forståelige. Det er ikke et ønske om å frata Holtfodt ansvaret. Han måtte til en hver tid være forberedt på å holde landets forsvar i orden og holde landet utenfor vanskeligheter. Det var et ansvar han hadde og det ønsket ikke Myrvang å ta fra ham. Men Myrvang fortsatte med å påpeke at i et spørsmål som dette, så han på det som Stortingets oppgave å ta stilling til en slik sak, det var derfor han ønsker å uttrykke klart at han var i mot innstillingen slik den forelå.¹⁵⁷ Sosialdemokraten Lars Aslaksrud hevdet at den misnøyen som var kommet til syne i samfunnet skyldes den «Holtfodtske millionrulling». Misnøyen med at det ble kastet millioner i et bunnløst svelg, samtidig som man så nøden i større eller mindre utstrekninger hadde sitt inntog i tusener av hjem. Innskrenkningene i militærøvelsene som var foreslått ville, slik han så det, kunne møte den nød som var tilstede.¹⁵⁸

Holtfodt kom igjen til ordet for å svare på flere av innleggene som ble rettet mot han. Til Lian sa han at han mener utsagnet hans lå på grensen til det parlamentariske, men at han selv kanskje hadde uttalt seg på en måte som hadde støtt Lian, uten at det var meningen å være uforskammet. Hans poeng var å påpeke at i de land hvor sosialistene sitter med makten er det kun ett land som har våget å ta ansvaret for å avvæpne. Holtfodt var overbevist om at hvis sosialisten hadde hatt den parlamentariske makten i landet, så var de så gode fedrelandsvenner at de ikke ville satt

¹⁵⁵ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 412.

¹⁵⁶ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 409.

¹⁵⁷ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 409.

¹⁵⁸ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 413.

landet i en forsvarsløs situasjon.¹⁵⁹ Sosialistene hadde argumentert for at dette var en sak om matmangel og ikke et ledd i deres avvæpningsprogram. Holtfodt trakk dette frem og sa at ved stortingsvalget ville de heve dette som en seier og hevdet at det var et forsøk på å få gjennomslag på deres politikk. Han fryktet at hvis det ble tillatt å svekke Forsvaret i den situasjonen Norge befant seg i, så vil det senere kunne argumenteres ganske kraftig imot Forsvarets nødvendighet i sin helhet. Selv om det har blitt gjennomført sløyfing i bataljonsøvelser før, var det ifølge Holtfodt et «uheldig» valg. Norge burde ikke risikere å treffe en slik beslutning for det kunne man angre på.¹⁶⁰ Holtfodt trakk frem at selv om sosialistene ikke mente deres forslag hadde noen annen hensikt enn å sikre mat til folket, ville det utfordre den militære politikken på et senere tidspunkt. Holtfodt stod med andre ord fast på at det han mente var en langsiktig strategi som steg for steg ville lede til et større inngrep mot det militære og dermed også ham selv. Samtidig som han ønsket å forhindre at sosialistene skulle kunne bruke en seier over militæret, i valgkampen som nærmet seg.

Høyres Jens Bratlie kritiserte Holtfodt for hans begreper om parlamentarisme og om Stortingets oppgave. Han tok avstand fra uttalelser fra ministerbenken, som anviste Stortinget til å spille en statistrolle i en sak som denne. I fremtiden vil det nok komme flere selvstendige menn i Stortinget som ikke ville finne seg i denne styringen.¹⁶¹ Holtfodt svarte på Bratlie og Buens kritikk ved å si at han var åpen for endringsforslag til innstillingen. Men han mente ikke at Stortinget burde gå i detalj på hvor lenge øvelsene skulle vare og hvilke avdelinger som øvet.

Ikke fordi jeg ikke vil føle en stor lettelse ved, at Stortinget overtok det hverv; men det er bedst, at forsvarsministeren her tar paa sin ryg alt, hvad der maatte komme av misfornøielse, hvis det ikke lykkes at løse den oppgave, som vi hadde haabet – at Stortinget ikke har noget av det paa sin samvittighet. Dette er vel ingen underkjendelse av Stortinget. Det er kun en opplysning til Stortinget om, at dette er en oppgave, som maa paahvile administrasjonen og ikke Stortinget.¹⁶²

I følge Roald Berg ble Holtfodt omtalt som krigsminister av karikaturtegnere. Videre skildrer Berg Holtfodts autoritet i regjeringen som absolutt. I følge Gunnar Knudsen så la regjeringen

¹⁵⁹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 415. Det nevnes ikke i kilden hvilket land det snakkes om. Men det er trolig Bolsjevik-Russland etter revolusjonen i 1917.

¹⁶⁰ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 416.

¹⁶¹ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 419.

¹⁶² Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 423.

vekt på det Holtfodt la vekt på. Fra en karikatur fra *Humoristen* ble Holtfodt skildret i generalsuniformen med en fot plantet på en kanon og sabelen i hånden, mens Stortinget ble skildret som marsjerende soldater i bakgrunnen. Teksten lød «Naar general Holtfodt kommanderer, marscherer Stortinget som lydige soldater.»¹⁶³ Det kan tyde på at Stortinget både fra sosialistenes, men også fra stemmer i Høyre, så seg lei av den strenge Holtfodt som kommanderte Stortinget som om det var et militært kompani. Saken om mat og matmangel fremstår gjennom demonstrasjonen utenfor Stortinget som viktig for flere folk, og kan vitne om at Holtfodt kan ha dratt sin kjærlighet for det militæret et steg for langt. Samtidig ser vi at flere på Stortinget samlet seg under Holtfodt. Fordi mange menn er redde for å bli ydmyket og dominert av sterke menn ser man at de søker tilknytning til en sterk gruppe for å sikre sin mannlighet. Slik Lars Langørgen skriver, er menn villige til å til å gå inn i militæret for å få styrket sitt mannlighetsbildet gjennom assosiasjon. Det fremstår også som at regjeringen, og store deler av Stortinget, var villige til å bøye seg for Holtfodt og den militære maskulinitet i fare for å stå utenfor. Dermed sikret de seg en plass i det maskuline hierarkiet.¹⁶⁴

Til kritikken som Holtfodt fikk av sosialistene når det gjaldt hans mistro til dem, svarte han at han tok avstand fra det:

Tvertimot, jeg har gjentagne ganger hat anledning til at uttale, at jeg syntes den maate, hvorpaa socialisterne har ført dette felttog, er beundringsværdig fra deres standpunkt. Jeg yder dem min største anerkjendelse, og netop naar det viser sig at det kan føre til en saadan forvirring i rækkerne hos dem, som jeg dog vet allesammen er fast bestemt paa at opretholde vort forsvar i fuld utstrekning, saa økes derigjennem min beundring for socialisterne. Jeg syntes, det er godt gjort, det felttog, de har ført.¹⁶⁵

Daniel Ekman mener at menn i utgangspunktet er veldig takknemlige for sine konkurrenter. Andre menn er en forutsetning for konkurransen, og derfor føler menn gjensidig avhengighet. Det foreligger et slags samfunn i de mannlige hierarkiene hvor de ytterste sidene i hierarkiet fort havner utenfor den egentlige samhørigheten.¹⁶⁶ Holtfodts retorikk og harselering ble ansett av sosialistenes som meget dominerende. Med det kan man si at hans maktbruk ovenfor dem førte til at Holtfodt falt i deres syn på mannlighet. Han havnet i et ytterpunkt hvor hans maktbruk

¹⁶³ Berg 1995: 243.

¹⁶⁴ Langørgen 2016: 32.

¹⁶⁵ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 423.

¹⁶⁶ Ekman 1995: 180.

ovenfor dem ble så stor at det følt som et overgrep, samtidig som noe av den sterke retorikken fra Holtfodts side ble ansett som fornærmende. Det kan også argumenteres at han gjorde en så god jobb med å dominere forsvarstemaet, at de som satt på motsatt side i saken ikke kunne følt noe annet. For på den andre siden av skalaen utgjør sosialistene det andre ytterpunktet for Holtfodt og den normative militære maskuliniteten, som verdsatte Forsvaret høyt. Holtfodts motstandere gav ham grunnlaget for sitt arbeid med å bruke retorikk som satte hans handlinger opp imot en slik opposisjon. Sosialistenes gav Holtfodt en side ved saken å vise til når han snakket om hva alternativet for militær satsning vil være. Mens sett fra sosialistenes side, var en militaristisk holdning og politikk slik som Holtfodt førte og ganske klart uttrykte, en fare for landets sikkerhet. Det viser seg også at Holtfodts maktbruk i Stortinget ved benyttelse av kabinettsspørsmål og en streng tone mot de som motsatte seg ham, også ledet til en misnøye hos hans egne partifeller i partiet Venstre og partiet Høyre, som også delte det militære synet. Dette tyder på at for mye bruk av makt vil kunne lede oppfattelsen bort fra det som ble ansett som sterkt over til det negative, og dermed sto Holtfodt i fare for å falle utenfor det makthierarkiet han selv var en del av.

Handlinger, retorikk og ønske om å fremme sin mannlighet produserer ifølge Butler kjernen av substans. Ved å uttrykke sterke sider og skjule det som er fraværende, spiller man rollen sin. De nevnte handlingene som tolkes, er det Butler videre kaller performative i den forstand at essensen av identitet som man uttrykker, er fabrikasjon produsert og opprettholdt gjennom kroppslige tegn og andre diskursive midler, slik som maktbruken til Holtfodt. At kjønn er performativt tilsier at den ikke har noe grunnlag i virkeligheten bortsett fra de ulike handlingene som utgjør virkeligheten.¹⁶⁷ Den Holtfodt som vi møter i avhandlingens analyse er den han selv har valgt å vise. Han iscenesetter sitt kjønn i forventninger med sine partifeller og det militaristiske ideal for å møte de mannlige forventningene. Vi møter derfor en autoritær forsvarsminister som posisjonerer seg sterkt imot den sosialistiske opposisjonen med en klar kjærlighet for å prioritere landets forsvar. Det Holtfodt anser som umannlig tok han sterk avstand fra og tilegner motstanderne. Dermed vil jeg si at han også forsøker å iscenesette sosialistenes mannlighet.

Ved voteringen ble alle endringsforslag stemt ned. Komiteens innstilling ble vedtatt mot 18 stemmer.¹⁶⁸ Dette kan tyde på at Holtfodts makt sto i tråd med partiet og at de skildringene som sosialistene viste til, er deres og deres alene. Stemmetallet viser at det var en stor opplutning

¹⁶⁷ Butler 1999: 173.

¹⁶⁸ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 424-426.

som støttet å gi regjeringen og dermed Holtfodt frihet til å håndtere saken. Det var først og fremst sosialistene som anså Holtfodts stilling og fremtoning i debatten som skammelig og ufin. Samtidig har det vist seg at noen stemmer på den borgerlige siden utrykte en misnøye over hvordan Holtfodt utrykte seg på. Ved bruk av sterk retorikk vernet han om det ansvaret og maktposisjonen i saker som omhandler Forsvaret. Samtidig ser vi at han ikke bare avfeide sosialistene. Hans uttrykk ser også ut til å ha vært på kanten til hva den borgerlige maskuliniteten tolererte. Tjelle påpeker at selv ikke mannen kunne være sikker på sin mannlighet. Han må kontinuerlig bevise og bli anerkjent som mannlig av andre menn.¹⁶⁹ Seieren i saken viser at Holtfodt fikk oppnådd sin hensikt i å beholde ansvaret i saken, og eierskap til løsningen med støtte fra de borgerlige partiene, selv med den misnøyen som kom frem til Holtfodts maktbruk. Dette viser etter min vurdering at den borgerlige siden fortsatt støtter maktbruken, da makthierarkiet var tjent med den.

4.3 Kjære far - Holtfodt i personlig korrespondanse

I Holtfodts private arkiv finnes det en rekke brev. De fleste brevene er adressert til Holtfodt og svært få av dem er skrevet av ham selv. Brevene som er sendt fra offiserer og andre i forbindelse med jobb har blitt valgt bort da de enten var for utfordrende og tidkrevende å tyde, eller ikke hadde innhold som var relevant for denne avhandlingen. De som ble med i avhandlingen og har blitt analysert ble sendt i perioden mellom 1922 og 1928. Dette er en tid etter at Holtfodt var forsvarsminister, men vil likevel åpne opp for å se på hvordan hans barn og barnebarn skriver til ham. Ved å se på personlig korrespondanse blir det gitt et innblikk i Holtfodts personlige liv og hans rolle som far og bestefar. Et aspekt som viser seg viktig for å kunne si noe om hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet og hvilken maskulinitet han uttrykker i en privat familiesfære, samt hvordan han iscenesetter sin mannlighet på den private scene sammenlignes med hvordan han iscenesatte sin mannlighet på offentlig.

Litteraturviteren Jørgen Lorentzen bruker John Tosh's fire former for farskap, som fantes på 1800-tallet: fraværende fedre, tyranniske fedre, distanserte fedre og intime fedre. Av de fire er tyranniske og fraværende fedre ytterpunktene, som Lorentzen mener det fantes færrest av. Lorentzen mener at distanserte og intime fedre var mer utbredt på 1800-tallet. Den fraværende faren defineres som den som skygger unna sitt ansvar og forlater den gravide eller familien.

¹⁶⁹ Tjelle 2014: 216.

Den tyranniske faren er tilstede, men kjennetegnes som svært autoritær og skremmende. Den tyranniske faren bruken også vold og overdreven maktbruk.¹⁷⁰ Holtfodt forlot ikke sin familie på noen måte og passer derfor ikke inn i kategorien fraværende fedre. I korrespondansen til sin sønn, ser man at det var kjærlige innledende og avsluttende ord, det uttrykkes også glede og forventning om å se hverandre igjen. I brev fra Christian Holtfodts sønn Gard Holtfodt datert 10. august 1928 avtalte for eksempel Gard å møte hans far ved togstasjonen og skrev at han gledet seg.¹⁷¹ Holtfodts og hans families korrespondanse viser også at det var et ønske om å kommunisere, noe som tyder på at Gard ikke forsøkte å unngå en tyrannisk far som han fryktet. Avstanden som eksisterte mellom far og barn kan derfor med sikkerhet betegnes som det Lorentzen definerer som den Distanserte faren. Den distanserte faren hadde inkorporert den dobbeltheten som kjennetegner 1800-tallets fedre, på den ene siden tilstedeværelse i familien, mens på den andre uten å vise for mye intimitet og kjærlighet. Faren skulle være rettferdig streng og en veiviser for familien, men viste man for mye følelser, kunne det lett føre til feminisering og umannlighet. Den sistnevnte formen for farskap er den intime faren, som la mindre vekt på disiplin og mer vekt på direkte kjærlighet, lekenhet og letthet med familien.¹⁷² Da det ikke skildres av andre hvordan Holtfodt var når han først var med barnene, må disse slutningene trekkes utelukkende basert på brevene og de er derfor ikke mer enn generelle inntrykk.

Tjeder trekker frem at det i husstanden fantes mulighet for feminisering og avmaskulering hvis man var for myk eller intim. Samtidig skulle faren være en vennlig og støttende far for sine barn, balansert med en seriøsitet og disiplin som gjorde at man ikke mistet sin mannlighet. Offentligheten truet mannen med fristelser og distraksjoner fra det ansvaret som en far kunne stå ovenfor. Hvis faren gav inn for disse fristelser vil han både miste sin verdighet og synet på mannlighet ville tå i fare for å falle.¹⁷³ Dette beskriver Tjeder som en av motpartene til ideal maskulinitet og som maskulinitetens og karakterens fall. De som misbrukte alkohol, anvendte vold og avskrev sitt ansvar, var motsetningen til middelklassens grunnleggende familieliv som var den ideelle til mannlighet.¹⁷⁴ Lorentzen trekker fram at moralister problematiserer den distanserte faren med at den ikke er absolutt fraværene fra hjemmet. Samtidig deltar han ikke fullt og helt i hjemmelivet med uselvisk engasjement, men er muligens fristet bort av offentlige

¹⁷⁰ Lorentzen 2012: 49.

¹⁷¹ Brev fra Gard til Holtfodt 10.08.1928: 1.

¹⁷² Lorentzen 2006: 148.

¹⁷³ Lorentzen 2006: 149-150.

¹⁷⁴ Tjeder 2003: 90-91.

fristelser og delvis ansvarsfraskrivelse. Dette byr på utfordringer som svikt i å gjøre sine plikter tilknyttet barnenes disiplin og karakterutforming.¹⁷⁵ Det finnes altså flere menn som ikke evner å kombinere sin rolle i offentligheten og rollen som far. Dette fremstår som et problem man har med å iscenesette sitt kjønn og den mannligheten som situasjonen krever. Jeg ønsker å ta en nærmere titt på om Holtfodt hadde samme problemene, eller om han hadde evnen til å iscenesette sin rolle som far i trå med de mannlige forventningene.

I brev fra Holtfodt datert 9. juli 1928, innledet Holtfodt et brev til sin sønn med «Min kjære Gard». Han takket for et hyggelig brev og at han forventet at sønnen ville kose seg på Saudö. «Nu gjelder det bare, at du ubetinget lystre Rye og konen og opfører dig saaledes, at jeg faar bare godt at höre om dig». Holtfodt spurte også om Gard hadde husket å ta med kjeksene og sjokoladen som han skulle ta med til fru Rye¹⁷⁶ Han komplementerte sin sønn med at «All den ved du hadde saget op, her jeg nu bragt uin paa loftet. Det var saa meget, at du fortjener ros for dit arbeide og derfor har jeg kjøpt Percival Keene av Marryat¹⁷⁷, som du kan lese paa veien til hytten.»¹⁷⁸ Holtfodt spør også om hvem andre som var på besøk hos Rye og håpet at Gard ikke var i veien. Han viste forståelse for at Gard sikkert ikke kommer til å skrive så mye i ferien sin, men skrev at «men naar du skriver, kunde du da ikke spandere at sætte et punktum av og til?» Han avsluttet med å skrive at han håpet Gard ville ha det morsomt og minnet han om at hvis det er en tjenestepike der, så måtte han gi henne 5 kroner når han reiser. «Hilsner Far»¹⁷⁹

Brevet inneholder med andre ord en liste av plikter og forventninger som Holtfodt har til sin sønn. Den myke og hyggelige delen viser at Holtfodt ønsket at Gard fikk en koselig ferie. Videre i brevet er det snakk om hans forventninger til sønnens adferd, at han opptrer hyggelig slik at han får gode tilbakemeldinger fra vertsfamilien. Holtfodt gav også sønnen sin ros for det fysiske arbeidet som Gard hadde gjort med saging av ved som han i brevet uttrykte at han var positivt overraskelse over og som han belønnet med å fortelle at han hadde kjøpt en bok som Gard kunne lese på vei til hytten. Positiv tilbakemelding i form av ros kan her sees på som tiltak for å fremme god adferd. Holtfodts påminnelse om å ikke være i veien og at Gard må huske å gi penger til tjenestepiken, viser at Holtfodt følte et ansvar for sønnens oppdragelse og manerer. Han lengtet også etter å høre fra sin sønn, men kommer også her med en anmerkning om at det var lov å bruke punktum i brevene. Det er utvilsomt Gards far som skriver til ham, for ytterst få

¹⁷⁵ Lorentzen 2012: 51.

¹⁷⁶ Brev fra Holtfodt til Gard 09.07.1928: 1.

¹⁷⁷ Percival Keene er en novelle skrevet av Frederick Marryat.

¹⁷⁸ Brev fra Holtfodt til Gard 09.07.1928: 2.

¹⁷⁹ Brev fra Holtfodt til Gard 09.07.1928: 3.

ville følt et så stort ansvar for guttens handlinger. Med tanke på kommentaren til tilbakemeldinger han ønsker å høre, viser dette at han også at hans sønn tok hensyn til hans råd, slik at disse fikk positiv betydning for sønnens adferd.

Jeg vil argumentere for at det ser ut som at det ikke bare er sønnens, men også hans eget renomme som han er opptatt av. Hvis Holtfodt ikke hadde disiplin samt tilegnet sønnen gode holdninger og manerer, så vil dette kunne slå tilbake på hans rykte som far. I møte med brevet mellom Holtfodt og hans sønn Gard fremkommer det flere autoritære uttrykk. Selv om de har til hensikt å påse at sønnen opptrer dannet er det også et uttrykk om at han ønsker tilbakemelding og kontroll over sønnens oppførsel selv når han ikke er tilstede. Dette behovet for kontroll og tett tilknytning til Holtfodts ansvar har også blitt uttrykt på Stortinget i debatten som sett i kap 4.2. Det nevnes også hvordan han har benyttet kabinettsspørsmål for å sikre kontroll og frihet til å løse militære saker slik han ønsker selv.¹⁸⁰

I et brev fra Gard til Holtfodt datert 2. august 1928 innledet sønnen brevet med å skryte over mengden og størrelsen på fiskene han hadde fått så langt i ferien sin. «Jeg fikk den største fisken nemlig på lidt over en kilo.»¹⁸¹ Ved en senere anledning i ferien kunne han også skryte over at de hadde fått 30 fisk.¹⁸² Fiskingen som Gard fikk gjort i ferien, gav ham også muligheten til å vise sin far at han mestret kunsten å fiske med gode resultat. Ved å skryte om antall og størrelse viser han ovenfor sin far at han var flink og mestret denne kunsten i så stor grad at det var noe å skrive hjem til sin far om. Fisking er tema i flere av Gards brev til Holtfodt. Slik man kan se i brev datert 24. august og 28. august 1928. Her refererer til at han skal opp tidlig for å fiske og at han lærer seg nye triks for å forbedre fiskeferdighetene sine.¹⁸³ Gard bruker også anledningen til å takke faren sin for klesplagget som kom godt til nytte både dag og natt, nemlig kadett-trøyen merket med «62».¹⁸⁴

Kadett-trøyen som Gard er takknemlig for i brevet var Holtfodts gamle kadett trøye merket med hans kadettnummer «62».¹⁸⁵ I brevene ønsket Gard å vise seg frem å uttrykke takknemmelighet ovenfor sin far. Han bygget en tilknytning til sin far ved å bruke kadett-trøyen som han ser ut til å ha arvet fra Holtfodt, og bar den med stolthet. Bruken av farens gamle kadettrøye og hans

¹⁸⁰ Se side 54.

¹⁸¹ Brev fra Gard til Holtfodt 02.08.1928: 1.

¹⁸² Brev fra Gard til Holtfodt 02.08.1928: 7.

¹⁸³ Brev fra Gard til Holtfodt 24.8.1928. Og Brev fra Gard til Holtfodt 28.08.1928.

¹⁸⁴ Brev fra Gard til Holtfodt 02.08.1928: 8.

¹⁸⁵ Brev fra Johan Nyquist til Holtfodt 01.04.1920: 1. Kadettnummeret bekrefte i brev skrevet fra oberst Johan Nyquist til Holtfodt hvor han benytter kadettnummeret i sin innledning i brevet.

behov for å vise frem sine fiskeegenskaper, viser at det eksisterer en relasjon mellom dem hvor Gard ønsket å strekke opp mot sin far og vise at han mestret ferdigheter. Dette far-sønn forholdet kan også sees på som et autoritetsforhold hvor faren er på toppen med kunnskaper og makten, mens sønnen strekker seg opp å viser at han kan heve seg opp på et høyere nivå. Det man ser i deres brevutveksling er en sønn som ønsker å vise seg fra sin beste side og som man kan gå ut i fra ønsker å møte de forventningene som Holtfodt har til sin sønn.

Tjeder skriver at utdannelsen av en ung mann burde inneholde mer enn bare suksess, en burde først og fremst fremme utformingen av den unge manns karakter.¹⁸⁶ Holtfodt ser til at hans sønns karakter var noe Gard er seg bevisst, ved å påse at sønnen opptrer slik at andre anså han som veloppdratt og som en god gjest som ikke var i veien. En gjest som betalte for sitt opphold og for den service som en eventuell tjenestepike vil sørge for under hans opphold. I lys av dette ser vi også hvilke verdier Holtfodt selv dyrket som privat person og gjest, gjenspeilet i hans oppfordring til Gard. Tjelle skriver at det i Norge i perioden 1850-1920 var en betydelig tilstedeværelse av en autoritær far i hjemmet på 1800-tallet.¹⁸⁷ Dette samsvarer med funnet om at Holtfodt var autoritær i hjemmet. Men ser vi det i sammenheng med resten av empirien er det nok ikke bare utelukkende basert på en forventet farsrolle.

Holtfodts tilknytning til den militære maskulinitet verdsetter disiplin og autoritet som en opphøyet mannlig egenskap å inneha. Det at det også var vanlig i norske hjem i samme perioden tilsier at disiplin og autoritet hos faren var normativt. Jeg er overbevist om at det i Holtfodts tilfelle, var hans bakgrunn og forming gjennom de forventningene han har stått ovenfor i sin mannlighetsgruppe, som bestemte hans holdninger og forhold til sin sønn. Holtfodts maskulinitet og hans verdiideal som far, var først og fremst formet av hans tid fra Forsvaret, men også i senere tid som forsvarsminister for Norge i tiden hvor landet var truet med å bli dratt inn i første verdenskrig.

Den 28 juni 1922 sendte både barnebarn Hildur og Jacob hvert sitt brev til bestefar Christian Theodor Holtfodt. I brevet fra Hildur takket hun for at de fikk komme på besøk hos Holtfodt i vinter. Hun delte sin observasjon og glede av sommertegnene slik som knopper på rosene. Med stor begeistring fortalte hun også om deres nye hund Tommi som hun fortalte var svært veloppdratt og hvor lydig hunden var.¹⁸⁸ I brevet fra Jacob, Hildurs bror, takker han også for

¹⁸⁶ Tjeder 2003: 212.

¹⁸⁷ Tjelle 2014: 184.

¹⁸⁸ Brev fra Hildur til Holtfodt 28.06.1922.

hvordan de har hatt det i vinter, og skrev at de hadde fått et hyggelig minne. Jacob avslutter sitt brev med å skrive at hunden «Tommi går ikke i bedene nu».¹⁸⁹

Ekman skriver at morfar og farfar ofte er mannlige forbilder. Men kontakten mellom barn og deres mannlige besteforeldre kommer mer og mer i skyggen i det alderssegmenterte samfunnet. Det er mye som hindrer generasjonene fra å møtes. Familiene er splittet på flere punkter. Man bor et helt annet sted, eller så spiller også ulike forutsetninger og erfaringer en rolle i avstanden som barn og eldre har med å finne referansepunkter.¹⁹⁰ Referansepunktet som Christian Holtfodt ser ut til å benytte seg av for å bygge en relasjon med sine barnebarn, er naturen omkring dem hvor bedet blir nevnt som et mulig samlingspunkt. Både referansen fra Hildurs glede å dele observasjoner av knopper på roser, og bedet blir nevnt av Tommi som med glede kan rapportere at hunden deres ikke lengre tråkket i det.

Basert på brevene fra barnebarnene og brev skrevet av foreldrene deres, Rannfrid Holtfodt og hennes mann Ingolf, får man lese at de tilbrakte tid i England og hadde bosted i Bergen. Brevene viser også til Holtfodts reiste til Berlin og København. Slik flere av brevene tyder på, reiste Holtfodt en del i tilknytning hans arbeid.¹⁹¹ Deres takknemlighet for en hyggelig tid i vinter, tilsynelatende en av få anledninger Holtfodt hadde for å møte sine barnebarn.

Ekman mener også at for å bygge relasjon mellom generasjoner så er det først og fremst den eldres ansvar til å ta initiativ.¹⁹² Det viser at Holtfodt har utført et forsøk på bygge relasjoner med sine barnebarn basert på gode minner når de ferierer sammen. Hunden Tommi blir også nevnt av begge barnebarna og her ser man at det er et felles emne som går igjen i brevene, nemlig hva hunden skulle og ikke skulle gjøre. Disiplinen til hunden ble fremhevet av Hildur som viste til triks. Hun skrøt også av hundens evne til å beherske seg til å ikke spise mat før den fikk tillatelse på kommando. Tommi hadde også, slik Jacob skriver, lært seg å ikke gå i bedene lengre, noe som kan tyde på at dette er en samtale de har hatt tidligere.¹⁹³ Brevene fra barnebarnene viser at Holtfodt var en bestefar man kunne skrive til, en som verdsatte naturen og som strakk seg langt for å bryte ned aldersavstanden og bygge relasjoner med dem. Hvis ansvaret ligger hos de som er eldre, betyr det at Holtfodt har gjort en innsats for å være tilstede og tilgjengelig. Det virker, fra både Hildur og Jacobs brev, som at bestefar likte å høre om en

¹⁸⁹ Brev fra Jacob til Holtfodt 28.06.1922.

¹⁹⁰ Ekman 1995: 200-201.

¹⁹¹ Brev fra Ingolf til Holtfodt 25.04.1922: 4 og Brev fra Rannfrid til Holtfodt n.d.: 2.

¹⁹² Ekman 1995: 201.

¹⁹³ Brev fra Hildur til Holtfodt 28.06.1922 og Brev fra Jacob til Holtfodt 28.06.1922.

veloppdragen hund som lystret på kommandoer og ikke gikk i bedene hans. Temaet som barnebarna velger å skrive om viser, slik som Holtfodts brev mellom han og sønnen Gard, at det er et familieoverhode som verdsatte og hadde ansvar for disiplin. Sammenlignet med Holtfodt i media og på Stortinget med den personlige korrespondansen, ser vi at Holtfodt evner å balansere sin autoritære fremtoning med myk fremtoning som gjør ham omgjengelig i familien. Makten til Holtfodt ser ut til å ligge i forventninger og hans rolle som far og ikke i direkte maktutøvelse som den han iscenesetter i media eller på Stortinget. Det kan trekkes en viss sammenligning mellom forsvarsminister og farsrollen hvor hans ansvar var hans drivkraft. Holtfodt gjør det han makter for å forme både Forsvaret, sønnen og til dels barnebarna i tråd med det maskuline idealet som han selv innehar.

De dømmende og definerende blikkene som vurderer mannlighet var færre, og jeg er overbevist om at den autoritære Holtfodt var tilstede, men blir i mindre grad utfordret på hjemmebanen, enn i Stortinget og på den offentlige scene. Privat med familien sto ikke Holtfodt i fare for å falle i et mannlighetssyn og bli umannligjort. Ikke fordi han ikke gjorde det som forventes til hans rolle som far, det mener jeg han opprettholder i henhold til den militære maskuliniteten han dyrket. Men først og fremst fordi familien gav rom for en mykere rolle, tok Holtfodt imot muligheten til å ikle seg denne rollen som er forventet sammen med sine barnebarn. Offentlighetens forventninger styrer rollen man er forventet å spille og man ser at Holtfodt benyttet anledningen til å variere sin iscenesettelse av det mannlige kjønn.

5. Oppsummering og konklusjon

I avhandlingen har jeg forsøkt å finne ut hvordan Christian Theodor Holtfodt uttrykker sin mannlighet. Ved å se på hvilken type maskulinitet og hvilke egenskaper han verdsatte, får vi et innblikk i Holtfodts mannlige identitet. Gjennom hans maktbruk ovenfor andre menn, ser vi hvordan Holtfodt hevder sin mannlighet. Like viktig har det vært å se hvordan Holtfodt iscenesetter sin mannlighet i samspill med andre i media, på Stortinget og i gjennom personlig korrespondanse.

5.1 Sammendrag

I kapittel to, presenterte jeg teorien som ble benyttet for å forstå og analysere og tolke hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet. Først konkretiserte jeg begrepene mannlighet og maskulinitet, som viste seg å være omfattende og omtalt av Daniel Ekman, Claes Ekenstam og George L. Mosse. Samtidig har jeg også benyttet Robert Connell for å ta fatt i begrepet hegemonisk maskulinitet. Mannlighet er, slik David Tjeder skriver, et begrep som kan forenes med maskulinitet. Først og fremst er ideene om det å være mannlig, å være det en kvinne ikke er. Dette baseres på gitte egenskaper som er stereotypisk tilegnet menn eller kvinner. Faller man utenfor stereotypien vil maskuliniteten falle og menn kan av andre menn bli anset som umannlige. Hegemonisk maskulinitet viser at det kan finnes flere maskuliniteter og at de ikke er like over alt. Vi så to maskuliniteter som settes opp mot hverandre. Den militære maskuliniteten som Holtfodt identifiseres med, og den sosialistiske maskuliniteten som opptrådte hos hans politiske motparter og som utfordret den idealiserte militære maskuliniteten som var rådende i det norske Stortinget. Begrepet makt blir brukt for å belyse at det finnes en kamp om den ledende maskuliniteten. Dette belyser at maskulinitet ikke er et statisk begrep som har ett svar. Maskulinitet er noe som etableres og utfordres, både ovenfor kvinner, men slik jeg ser det, først og fremst ovenfor andre menn. Menns væremøte blir styrt i tråd med andre menns forventninger til oppførsel, holdning og karakter. Siste begrep som omtales i kapittel to er iscenesettelse, hentet fra Wencke Mühleisen. Begrepet handler om at man ikler seg en rolle, som man spiller ut i samspill med de kjønnsbestemte normene som er forventet.

I det påfølgende kapittelet presenterte jeg metoden: en kvalitativ diskursanalyse som baserer seg på Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyers sitt syn på kvalitativ analyse og James Paul Gee introduksjon til diskursanalyse. Ved å gå i dybde på Holtfodts måte å tale og skrive på, opparbeidet jeg meg en innsikt i hans måte å uttrykke seg på, som sammen med teorien gir

innsikt i hva som påvirker og styrer behovet for å utrykke seg i situasjonene Holtfodt blir stilt ovenfor.

I det fjerde og siste kapittelet, går jeg inn i Holtfodts opptreden i media, på Stortinget og i personlig korrespondanse med både sønnen og barnebarna. General og forsvarsminister Holtfodt uttrykker sin kjærlighet til Forsvaret både media og på Stortinget. I den personlige korrespondansen ser man at politikeren og den militære mannen også er en far og en bestefar. Det spesielle med den personlige korrespondansen er at den til dels bryter med rollen som Holtfodt spiller på den offentlige scene og den politiske på Stortinget. Man får et innblikk i hans private liv og hvordan Holtfodt uttrykker sin mannlighet som far og bestefar.

5.2 Militær maskulinitet

I følge Mosse er krigeren med den militære maskuliniteten et klimaks i konseptet mannlighet og en essensiell del til konstruksjonen av moderne maskulinitet, som tildeler viktige trekk til en stereotypi som ble styrket av første verdenskrig.¹⁹⁴ Den ble slik jeg også trakk frem etablert og forsterket allerede i årene før unionsoppløsningen. Det norske forsvarets opprustning og kvantitative økning, skapte rom for offiserer å skape en militær identitet som var tilknyttet Stortinget i stedet for den Svenske kongen. Militæret og verneplikten gav den mannlige nordmann en identitet.¹⁹⁵ I tidsskriftet *Syn og Segn* møter vi Holtfodt som argumenterte på Forsvarets vegne mot sosialistenes pasifistiske holdninger ved å vise verdien av et godt forsvar, både kvalitativt gjennom øvelser og kvantitativt gjennom kontinuerlig rekruttering. Holtfodt knyttet de norske soldatene og det norske folks egenskaper opp mot en nasjonalfølelse. Dette gjorde han med å knytte den sammen med mot, selvstendighet, selvtillit, list og evnen til å være tøff for å møte harde omgivelser med iskaldt blod. De egenskapene som Holtfodt verdsatte, var i tråd med den militære maskuliniteten.¹⁹⁶ På Stortinget var satsingen på militæret både økonomisk og politisk prioritert over mye annet, slik som det eksemplifiseres i behandlingen av stortingsinnstillingen om matproduksjon. Holtfodt uttrykte sin tillit til Forsvaret og prioriterer det i så høy grad at han, av andre stortingspolitikere, ble et synonym for militarisme. Arbeiderdemokraten Alf Mjøen gikk så langt som å lansere «Begrepet Holtfodt». for å skildre

¹⁹⁴ Mosse 1998: 107.

¹⁹⁵ Se side 26.

¹⁹⁶ Se side 27.

forsvarsministerens harde militære føringer i Stortinget og hans harde grep for å fremme forswarets budsjettkrav. Begrepet Holtfodt er nærmest et synonym med militarisme.¹⁹⁷

I lys av begrepet hegemonisk maskulinitet ble det belyst hvordan militær maskulinitet var sosialt akseptert og opphøyet. Den borgerlige maskuline stereotypien gav grunnlaget for moderne mannlighet og gav rammer til synet på den generelle befolknings maskulinitet, uavhengig av deres politiske orientering.¹⁹⁸ Det betyr ikke at det ikke fantes andre maskuliniteter som utfordret denne militære maskulinitet. Holtfodt møtte motstand på Stortinget av sosialistenes pasifistiske politikk som var drevet av et annet maskulinitets ideal. Ved å se på debatten mellom den militære maskuliniteten med Holtfodt i spissen og den sosialistiske myke maskuliniteten med sosialdemokratene som talsmenn, ser vi hvordan Holtfodts utrykte en sterk tillit til sin maskulinitet, samtidig som han utrykte mistillit til det pasifistiske alternativ.

Selv om bildet av krigeren med den militære maskulinitet har eksistert siden den franske revolusjon og Napoleon-krigen, fremmet verdenskrigen flere aspekter av maskulinitet som i seg selv ikke nødvendigvis var krigerske, slik som viljestyrke, hardhet og utholdenhet. Disse kvalitetene var verdsatt også i fredstid. Det var likevel en realisme i det militære maskulinitets begrep. Soldater ved fronten måtte være tøffe, måtte ha viljestyrken og en viss aggressivitet for å overleve skyttergravene. Disse egenskapene som var nyttige i strid, forble høyt vurdert i fredstid også, hvor det gav et fortrinn i en allerede eksisterende maskulin stereotypi.¹⁹⁹

Holtfodts engasjement i leserinnlegget fra *Tidens Tegn* i 1914, hvor han tok seg tid til å svare på militære spørsmål viser både en sterk tilknytning, men også et behov for å forsvare hans militærpolitiske holdninger og avfeie kritikken mot seg. Karakteren til Holtfodt viser seg i leserinnleggene som en forsvarsminister som utfordret karakteren til dem som åpent snakket negativt om militære saker. Redaksjonens støtte til Holtfodts svar viser støtte til hans synspunkt og karakter og viser med det at iscenesettelsen av hans karakter som politiker og militær mann var sterk og foretrukket. Han settes av redaksjonen i *Tidens Tegn* opp som en av de mindre snakkesalige offiserene som de hadde så mange av. Holtfodts iscenesettelse av den militære maskulinitet vises her med selvdisciplin og evnen til å ikke la følelsene ta overhånd i en offentlig debatt. Man kan da si at Holtfodt utrykker en militær karakter som iscenesettes på en slik måte

¹⁹⁷ Se side 50.

¹⁹⁸ Mosse 1998: 132.

¹⁹⁹ Mosse 1998: 115.

at han møter den forventede rollen som forsvarsminister, som general og ikke minst en militær mann.²⁰⁰

I mediedebatten fremkommer det av Holtfodt at han som forsvarsminister ikke alene var militær. Han var også medlem av en regjering som samlet delte det militære maskuline ideal. Samlet var det de som sto mot en politisk opposisjon som ønsket å «bekjempe» regjeringens synspunkter. Holtfodt utrykte at den sosialistiske opposisjonen fremsto som en fiende, med en maskulinitet og et mannlighetsideal som måtte bekjempes.²⁰¹ Holtfodt utrykte også en frykt for at hvis den sosialistiske siden skulle vinne frem, ville faren være å miste den nylig ervervede suvereniteten som ble tilegnet etter unionsoppløsningen. Dermed tildelte han den sosialistiske siden negative egenskaper som naive unasjonale.

5.3 konklusjon

I det offentlige rom utrykte Holtfodt en militaristisk maskulinitet som ble iscenesatt med et nasjonalromantisk preg i tidsskriftet *Syn og Segn*, og et mer saklig politisk karakterfokusert uttrykk i avisene. På Stortinget var det to typer maskulinitet som er fremtredende i debatten. På den ene siden den sosialistiske som ble uttrykt gjennom sosialdemokratenes kritiske holdning i debatten, som fremsto som pasifistisk og en motpol til satsingen på militæret i Norge. I debatten mellom sosialdemokratene ser vi flere tilfeller hvor Holtfodt spesifikt ble kritisert for sin militaristiske politikk. Begreper som «Holtfodts millionrulling» og «Begrepet Holtfodt» refererer til maktbruken som sosialistene følte ble utøvd over dem av Holtfodt. På den andre siden den militære maskuliniteten med Holtfodt i spissen. Som tidligere general og forsvarsminister utrykte Holtfodt en tydelig tillit til at et sterkt forsvar og nøytralitetsvernet var det som ville sikre Norges suverenitet og nøytralitet. Hans verdier var en videreføring av de maskuline idealer om å trene kroppen til soldatene slik at de var styrket for krig. Maktbruken på Stortinget uttrykkes ved at tyngden på argumentet lå på behovet av et forsvar og et behov for handlekraftig ledelse som ivaretok tryggheten. Holtfodt posisjonerte seg som en autoritær forsvarsminister som brukte sin faglige tyngde og bakgrunn fra Forsvaret til å styrke bildet av seg selv som en tydelig og i hans mening en velegnet leder for den norske militære sak. For å forsterke sin posisjon brukte han makten som var gitt av hans posisjon og den normative maskuliniteten, den militære maskuliniteten. Dette gjorde han svært bevisst ved å etablere et sterkt søkelys mot den sosialdemokratiske opposisjonen, hvor alternativet slik Holtfodt så det,

²⁰⁰ Se side 30 og side 31.

²⁰¹ Se side 28.

ville lede til at Norge ikke ville evne å forsvare seg selv og dermed tape sin suverenitet. Makten ligger i den militære maskuliniteten som verdsetter styrke og har eierskap til de mannlige egenskapene, mot, styrke og tillit. Ved å bruke disse aktivt som positive egenskaper og prosjektere negative egenskaper som svakhet og naivitet til den sosialistiske siden i saken, utrykte han en dominant mannlighet som er i tråd med resten av Stortinget. Jeg kom frem til at Holtfodt viste et noe mykere uttrykk i *Syn og Segn* hvor han appellerte til nasjonalfølelsen. En fremtoning som viker for en saklig og mer kald forsvarsminister som bruker konkrete tall. Retorikken går fra å appellere til følelser, over til en som bygger på troverdighet i forsvarssaker slik som man ser i senere avisutklipp og på Stortinget.

Etter å ha sett på Holtfodts fremtreden og måten han utrykte seg i media i sin helhet, fremstår det en likhet. Slik flertallet på stortinget viser var den militære maskuliniteten overordnet den sosialistiske, og Holtfodt brukte hver anledning til å utrykke at de militære egenskapene var i samsvar med den mannligheten som han selv utøvde og var en del av. Dette funnet er tett knyttet opp mot Connells begrep, hegemoniske maskulinitet, som understreker at det finnes flere maskuliniteter, men at det på et gitt tidspunkt er en maskulinitet som er opphøyet. Siden verdensbildet var farget av første verdenskrig, blir den militære maskulinitet ikke bare overordnet innenfor militærleirens kaserner, men også resten av samfunnet. Den etableres som en dominerende maskulinitet i Norge som et resultat av frykten for krig. Samtidig ser vi at det ikke er den eneste maskuliniteten som er å finne på Stortinget. Sosialistenes maskulinitetsideal, den myke og pasifistiske mannligheten, gav Holtfodt noe å prosjektere negative stereotypier til. Ved å etablere styrke som en mannlig egenskap som verdsettes hans retorikk, faller sosialistenes maskulinitet utenfor stereotypien og blir tilegnet egenskaper som Holtfodt anser som umannlige, slik som svakhet og naivitet.²⁰²

Holtfodts maktbruk utrykte et behov for å holde sin posisjon i makthierarkiet og beholde den militære maskulinitets overordnede posisjon i Stortinget. Bruken av militære tropper for å løse opp streiker og folkesamlinger slik som ved bruken av tropper på Spitsbergen, viser på en side handlekraft og styrke som gav økt status i egne rekker. Men på den andre siden øker misnøyen hos sosialdemokratene og flere politikere utrykte misnøye ved overdreven maktbruk. Som Kimmel sier, er balansen ved maktbruk ytterpunktene på begge sidene. Ved å bruke for lite uttrykker man svakhet, men ved å bruke for mye, svekkes andres maskuliniteter i så stor grad at det blir en for stor byrde at man blir ansett som i overkant maskulin og dermed faller over til

²⁰² Mosse 1998: 4.

det som blir ansett som umannlig.²⁰³ Vi ser også gjennom sosialdemokrat Gausdals utspill om den passive statsministerens som kastet seg i armene på forsvarsministeren, at Holtfodts maktbruk gikk utover andre i egen regjering. Hans bruk av makt gav ham et så autoritært rykte, at han satte sin egen statsminister i skyggen, en oppfatning som karikaturtegneren skildret ved at Stortinget og regjeringen marsjerte etter Holtfodts kommandoer.²⁰⁴

Holtfodt ble ansett av sosialistene som et begrep forenelig med militarisme. Deres retorikk var farget av at Holtfodt på mange måter var den rene motsetning til deres mannlige ideal. Det sosialistiske idealet var en solidarisk og ikkevoldelig mann. For å kunne fremme sin maskulinitet, utfordret de den normative militære maskuliniteten. Dermed utfordret de Holtfodts militære verdier og holdninger. Holtfodt som et begrep er slik jeg ser det et resultat av hans mannlige uttrykk sett fra et sosialistisk maskulinitetsperspektiv. Med fokus på hva han mente var mannlige egenskaper og bruken av makt for å styrke sine argumenter, satte Holtfodt seg selv i spissen for den militære maskulinitet på Stortinget. Samtidig som denne maskuline siden kom til uttrykk i Stortinget, kom Holtfodt med et løsningsforslag som brøt med den mannligheten som han uttrykte ovenfor sine sosialistiske motparter på Stortinget. Forslaget om å ta kvinnene i bruk på matjorden, viser at Holtfodt var villig til å bryte ned et kjønnsrollemønster i jordbruket for å sikre militærets rekruttering og våpenøvelser. De egenskapene som Holtfodt brukte for å beskrive sosialistene og motparten til sin mannlighet er de egenskapene som man på den tiden knyttet til kvinner. Til tross for dette foreslo han at kvinnene kunne arbeide med matjorden. Det fremkommer tydelig at Holtfodt var klar over at det ikke var et forslag som mange hadde tro på, slik han selv sa på Stortinget. Hans evne til å møte smilene av hans forslag viser tillit til eget forslag og en selvtillit som kun en mann sikker på sin mannlighet, vil kunne ha.²⁰⁵

Holtfodt verdsatte også sitt ansvar. Han føler en sterk forpliktelse og behov for å ha friheten til å gjennomføre han trodde på. Han ble stilt ovenfor kritikk for sin maktbruk og strenge styring av Stortinget gjennom kabinettspørsmål. Videre utfordret han opposisjonspartiene med å påstå at hvis de hadde sittet ved makten, ville de ikke fremmet sine forslag da de ikke vil la seg gjennomføre. Debatten om den politiske makten blir utspilt som en maktkamp om eierskap til de rette avgjørelsene. Holtfodts trusler om å ikke ta ansvar for forslag som han selv ikke fremmer i de militære spørsmål ble møtt med følelsesladde utspill av fornærmende karakter.

²⁰³ Kimmel 2005: 35.

²⁰⁴ Innstilling ang. vaabenøvelsernes anordning 1918: 358.

²⁰⁵ Se side 43.

Ved å bruke den makten som var gitt av hans posisjon, etablerer han en dominerende og autoritær stilling ovenfor opposisjonen som både hevet hans egen maskulinitet samtidig som den trykker ned sosialistenes maskulinitet.

I Holtfodts personlige korrespondanse med sin sønn Gard og sine barnebarn Hildur og Jacob ser vi en mykere side av Holtfodt. Hans mannlighet blir iscenesatt på et mer omtenkstomt plan, men likevel ser vi at den autoritære Holtfodt fortsatt var gjennomtrengende. Spesielt i brevene til sin sønn Gard kommer den distanserte faren inn på banen for å forsikre seg om at sønnen viste selvdisciplin ovenfor sitt vertskap og at hans karakter var preget av en høflighet og selvdisciplin. Gjennom oppdragende henvendelser ser vi et ønske fra Holtfodt om at sønnen skulle bli godt ansett, slik han selv forsøkte å bli som far og oppdrager. Hvis sønnen skulle opptre beklagelig ville det tilsi at Holtfodt ikke hadde oppdradd sønnen godt. Han ville ha sviktet som far og dermed ikke møtt de forventningene til disiplin og autoritet som var til en far. Videre ser vi hvordan Holtfodts mannlighet kom til uttrykk gjennom sosiale forventninger, som vist gjennom gaver til vertsfamilien. Han ønsker å møte sosiale forventninger og bli anerkjent positivt gjennom sin sønn.²⁰⁶

Det fremkommer at Holtfodt ikke var en tyrannisk far som var i overkant autoritær og streng ovenfor sin sønn. Dette blir vist gjennom sønnens ønske om å vise frem sin mestring av fiske og hans bruk av farens gamle kadett-trøye. Hadde Holtfodt vært for autoritær, ville nok relasjonen til han og hans sønn kunne ha tatt skade av det og preget deres forhold. Vi ser likevel en tilstedeværelse av autoritet. Gard skriver til Holtfodt for å vise hva han får til og Holtfodt uttrykker en tydelig forventning om at sønnen gjør som han ber ham om. Det finnes en god relasjon mellom Holtfodt og hans sønn samt barnebarn som viser en mykere side av Holtfodt. En side som viser at den autoritære militaristen Holtfodt både hadde evnen til å vise en streng og myk side om hverandre. Iscenesettelsen av rollen som far og bestefar viser at i rett setting, kunne Holtfodt vise en kjærlig og en omtenkstomt side som var mindre utsatt for å bli utfordret som umannlig. På den annen side ser vi også, at Holtfodt balanserer det å være streng veiviser for familien med det intime for å unngå å bli feminisert og umannliggjort.

På samme måte som Tjelle mener det var maskuline forventninger til en misjonærmann, er jeg overbevist om at en militær mann kjente på samme tyngden av forventninger til hans maskulinitet.²⁰⁷ Holtfodt måtte møte de forventningene som ble stilt til hans mannlighet i media,

²⁰⁶ Ekman 195: 180.

²⁰⁷ Tjelle 2014: 216.

på Stortinget og som far. Han utrykte sin mannlighet i tråd med den militære maskuliniteten og de egenskapene som var verdsatt og forventet. Han posisjonerer seg selv innenfor stereotypien og benytter den for å heve seg selv ovenfor sosialistenes maskulinitetsideal, som ikke samsvarer med hans egen maskuline stereotypi. Makten hans lå i hva som i samfunnet og Stortinget ble ansett som normativt og hvordan han også testet sin posisjon med kabinettsspørsmål, som videre bekreftet hans autoritære og høye posisjon i makthierarkiet.

Robert Connells metode oppfordrer til analyse av flere maskuliniteter både mellom grupper og mellom samfunn. Dermed kan man skille mellom en hierarkisk overordnet eller underordnet maskulinitet. I min analyse møter vi to forskjellige maskuliniteter, på den ene siden den militaristiske maskulinitet og på den andre siden den sosialistiske maskuliniteten. Mine funn viser at Holtfodt utrykte en tydelig militær maskulinitet som verdsetter ulike egenskapene og holdninger. Men gjennom den sosialistiske maskuliniteten, blir vi møtt med negative oppfatninger av Holtfodt på grunn av hvordan han uttrykker sin mannlighet. Samtidig ser vi en reaksjon på Holtfodts bruk av makt som fra hans side var et uttrykk for å etablere og vedlikeholde en dominant stilling. På den andre siden blir hans maskulinitet av sosialistene oppfattet så langt i ytterpunkter av smertegrensen at det var i ferd med å falle utenfor det som er ansett som fordelaktig, selv innad i den militære maskuliniteten. Dette blir også belyst når vi ser på utspillene til politikere fra partiene Venstre og Høyre, og hvordan Holtfodts posisjon i regjeringen og Stortinget var så autoritær at han skyggela sin egen statsminister. Uten verdenskrigen i Europa ville maktbruken til Holtfodt stått i fare for å bli oppfattet som for ekstrem. Slik situasjonen var under første verdenskrig, ser det derimot ut til at den militære maskuliniteten tillot og til og med forsterket den mannlige rollen som Holtfodt spilte som forsvarsminister og som far.

6. Bibliografi

6.1 Kilder

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Holtfodt, Theodor. (1914). Kva kann det nytta. *Syn og Segn, Januar*. (S. 33-41). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Avisutklipp fra Tidens Tegn nr. 134 (16.05.1914). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Avisutklipp fra Tidens Tegn nr. 142, Holtfodts svar på åpent brev fra General Hoff (25.05.1914). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Tidens Tegn, avisutklipp med foredrag av Jens Bratlie (27.09.1915). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Morgenbladet, avisutklipp med foredrag av Jens Bratlie (27.09.1915). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Norsk Intelligenssedler, avisutklipp med foredrag av C. T. Holtfodt (03.10.1915). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Stortingsinnstilling fra den kombinerte landbruks- og militærkomite angaaende vaabenøvelsernes anordning 1918 (04.03.1918). Eske nummer 9.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Johan Nyquist til Holtfodt (01.4.1920). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Ingolf til Holtfodt (25.04.1922). Eske nummer 25

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Rannfrid til Holtfodt (udatert) Eske nummer 25

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Hildur til Holtfodt (28.06.1922). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Jacob til Holtfodt (28.06.1922). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Holtfodt til Gard (09.07.1928). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Gard til Holtfodt (02.08.1928). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Gard til Holtfodt (10.08.1928). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Gard til Holtfodt (24.08.1928). Eske nummer 25.

Riksarkivet. Oslo. Christian Theodor Holtfodts personlige arkiv. PA-0616. Brev fra Gard til Holtfodt (28.8.1928). Eske nummer 25.

6.2 Litteratur

Berg, Roald. (1995). *Norge på egen hånd, 1905-1920*. Oslo. Universitetsforlaget.

Berg, Roald. (2001). *Norsk forsvarshistorie bind 2, profesjon, union og nasjon 1814-1905*. Bergen. Eide.

Berg, Roald. (2005). «Nasjonalstat og militærmakt 1814-1905». I Janne Haaland Matlary og Øyvind Østerud (Red.) *Mot et avnasjonalisert forsvar?* (S. 32-77). Oslo. Abstrakt.

Bourdieu, Pierre. (1999). *Den maskuline dominans*. Viborg. Tiderne Skifter.

Brandal, Nik. Eirik Brazier & Ola Teige. (2014). *De ukjente krigerne*. Oslo. Humanist.

Butler, Judith. (1999). *Gender Trouble*. London. Routledge.

Connell, Robert W. (2005). *Masculinities*. Cambridge. Polity.

Corvisier, André. (1994). «Soldiers and society». I André Corvisier (Red.) *A Dictionary of Military History and the art of war* (S. 748-754). Oxford. Blackwell.

Egeland, Cathrine og Kari Jegersted. (2008). «Diskursiv tilnærming». I Ellen Mortensen mf. (Red.) *Kjønnsteori* (S. 70-73). Oslo. Gyldendal.

- Ekenstam, Claes. (2006A). «Män, manlighet och omanlighet i historien». I Jørgen Lorentzen & Claes Ekenstam (Red.). *Män i Norden Manlighet och modernitet 1814-1940* (S. 13-47). Riga. Gidlunds.
- Ekenstam, Claes. (2006B). The History and Future of studies on Men and Masculinity: Some Theoretical Reflections. *NORMA*, 1(01). (S.6-23).
- Ekman, Daniel. (1995). *En mans bok*. Stockholm. Natur och Kultur.
- Gee, James Paul. (2014). *Discourse analysis, an introduction to theory and method*. New York. Routledge.
- Hagemann, Karen. (2000). «A valorous Volk Family: The nation, the military, and the gender order in Prussia in the time of the anti-napoleonic wars, 1806-15». I Ida Blom, Karen Hagemann & Catherine Hall (Red.), *Gendered Nations nationalism and gender order in the long nineteenth century* (S. 179-206). Oxford. Berg.
- Hirdman, Yvonne. (2001). *Genus – om det stabila föränderliga former*. Stockholm. Liber.
- Järvinen, Margaretha & Nanna Mik-Meyer. (2017). «Kvalitative analysetradisjoner i samfundsvidenskapelig forskning». I Margaretha Järvinen & Nanna Mik-meyer (Red.), *Kvalitativ analyse, syv tradisjoner* (S. 9-26). Latvia. Hans Reitzels.
- Kimmel, Michael S. (2005). *The gender of desire*. Albany. State University of New York Press.
- Kolnar, Knut. (2006). «Volden». I Jørgen Lorentzen & Claes Ekenstam (Red.). *Män i Norden Manlighet och modernitet 1814-1940* (S. 208-228). Riga. Gidlunds.
- Langørgen, Lars. (2016). *Mannen av stål: En studie i mandighet under andre verdenskrig*. (Masteravhandling). Universitetet i Stavanger.
- Lorentzen, Jørgen. (2006). «Fedrene». I Jørgen Lorentzen & Claes Ekenstam (Red.), *Män i Norden: Manlighet och modernitet 1840-1940* (S. 133-166) Riga. Gidlunds.
- Lorentzen, Jørgen. (2012). *Fra farskapets historie i Norge 1850-2012*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Mosse, George L. (1998). *The image of man*. New York. Oxford University Press.

Mühleisen, Wencke. (2002). *Kjønn i uorden* (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Oslo.

Simonsen, Dorthe Gert. (1996). *Kønnets grænser*. København. Københavns Universitet.

Sørensen, Ø. (2005). «Hvad vi har manglet, er politisk religiøsitet – kompromissløsheten i 1905». *Historisk tidsskrift*, 84(02), (S. 167-182).

Tjeder, David. (2003). *The power of character: Middle-class masculinities, 1800-1900*. Stockholm. Författares Bokmaskin.

Tjelle, Kristin Fjelde. (2014). *Missionary Masculinity, 1870-1930*. Hampshire. Palgrave Macmillan.

6.3 Nettartikler

Agøy, Nils Ivar. (2009). «Theodor Holtfodt». I *Norsk biografisk leksikon*.

https://nbl.snl.no/Theodor_Holtfodt. Lastet ned 01.08.17.

Biografier Christian Theodor Holtfodt. (ND). I *Norsk senter for forskningsdata AS*.

http://www.nsd.uib.no/polsys/index.cfm?urlname=regjering&lan=&MenuItem=N1_2&ChildItem=&State=collapse&UttakNr=33&person=18058 Lastet ned 03.01.18

6.4 Bilder og illustrasjoner

Christian Theodor Holtfodt [Bilde]. (2014). Hentet fra:

<https://digitaltmuseum.no/011014349566/christian-theodor-holtfodt>